

ОДБРАНА

ВОЈНИ АРХИВ
НА ИВИЦИ
ОПСТАНКА

У посети
ДЕВЕТ
СТОЈИЉКОВИЋА

Интервју

АЛЕКСАНДАР СТОЈАНОВИЋ
начелник Управе за финансије и буџет

ФИНАНСИРАЊЕ ВОЈСКЕ

Прилог

ДЕВЕТ ДЕЦЕНИЈА ОД СРПСКЕ ГОЛГОТЕ

ТРАГ У ВРЕ

Репрезентација ВСЦГ у војном пентатлону, најуспешнија екипа у 2005. години

Прошло је 127 година откако је објављен први број листа “Ратник”, претече војне штампе на нашим просторима, у коме се негде налазе и корени наше новине, магазина “Одбрана”. Поводом те годишњице, како то већ традиција налаже, 24. јануара, у присуству бројних гостију и уз значајну медијску пажњу представљени су они који су у протеклој години највише допринели да лист “Војска”, а сада магазин “Одбрана” буде бољи, садржајнији и читанији, а представљени су и спортисти у Војсци СЦГ, који су својим резултатима обележили 2005. годину.

Начелник ПШ ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић срдечно је честитао десетару по уговору Горану Чегару титулу спортисте Војске у 2005. години

Капетан бојног брода Петар Бошковић, начелник Управе за односе са јавношћу, уручио је признање новинару године капетану I класе Владимиру Почучу

МЕНУ

мајући у виду сложеност и захтевност тема којима се бавио, упорност и истрајност у прикупљању информација, али и начин на који је обликовао своје текстове, за најуспешнијег новинара у 2005. години колегијум главног и одговорног уредника прогласио је капетана прве класе Владимира Почуча. Без обзира на то што је реч о једном од најмлађих чланова Редакције, наш колега се крајње професионално ухватио у коштац са веома тешким темама које нам је стварност наметнула. Писао је о новинама у нашим елитним саставима, противтерористичком одреду "Кобре" и 72. специјалној бригади, али и о активностима других јединица и установа Војске. Његов особени стил и аналитичност највише су дошли до изражаја у најсложенијим новинарским формама, као што су чланак и коментар. Текстови Владимира Почуча у магазину "Одбрана", посебно они из рубрике "Досије" о стамбеним аферама у Војсци, изазвали су ширу пажњу јавности.

За најуспешнијег сарадника листа "Војска" и магазина "Одбрана" у 2005. години проглашен је Будимир М. Поподић, пензионисани потпуковник, дописник из Новог Сада. Само у протеклој години он је објавио око 60 прилога о логорованима, вежбама и гађањима јединица Но-

восадског корпуса, али и других састава ВСЦГ у Новом Саду и осталим гарнизонима у Војводини. Извештавао је са караула и подручја угрожених прошлогодишњим поплавама у средњем Банату. На нашим страницама нашли су се и његови записи са лица места о подвизима војника и старешина приликом гашења пожара у конаку фрушкогорског манастира Раковац и спасавању деце из језера у Зрењанину.

Специјално признање за серију прилога о ратовима у сенци, који су прошле године из броја у број објављивани у листу "Војска", додељено је капетану прве класе мр Славиши Влацићу.

Између тринаест објављених наслова у 2005. години, Колегијум начелника установе одлучио је да за књигу године прогласи моногра-

ПОСЛОВНИ ПРИЈАТЕЉИ

Акцију "Избор спортисте године ВСЦГ у 2005" и обележавање Дана НИЦ "Војска" помогли су "Поштанска штедионица" АД (генерални покровитељ), "Политика" АД, Војна штампарија Београд, Војна академија, Војно одмаралиште "Тара", Хотел "Бреза", Врњачка Бања, Војно одмаралиште "Валданос", "Зораспорт", Београд и "УУ маркетинг прес", Београд.

фију "204. ловачки авијацијски пук", чији су аутори мајор Саша Олујић, пилот, старији водник Горан Антић и публициста др Бојан Димитријевић. То надахнуто штиво представља развој војног ваздухопловства Србије и Црне Горе од настанка до данашњих дана.

Том приликом најуспешнијим спортистима у 2005. години у Војсци Србије и Црне Горе уручени су пехари и признања. Жири којим је председавао наш познати одбојкаш Жељко Танасковић одлучио је да за најуспешнију екипу у 2005. години прогласи Репрезентацију ВСЦГ у војном пентатлону, а за најбољег појединца десетара по уговору Горана Чегара, маратонца. Специјално признање за допринос развоју спорта и за освојено треће место на Светском првенству у рвању за ветеране, које је одржано прошле године у Београду, додељено је пуковнику Рајку Балтићу. За најуспешнијег ветерана проглашена је атлетичарка Снежана Станчетић, а за најуспешнијег младог спортисту ученик Војне гимназије Стеван Мијаликовић. Посебно признање додељено је Женској екипи ВЦСГ у стрељаштву, чије су чланице током протекле године оствариле завидне резултате. ■

Соња САВИЋ

Снимили: Горан СТАНКОВИЋ, Даримир БАНДА и Звонко ПЕРГЕ

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије и Црне Горе

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Караџића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА" Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног и одговорног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног и одговорног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић (дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Милединовић, потпуковник (дописник из Ниша), Нада Милошевић, Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влчић, Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић, Радојка Маринковић, др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, др Милан Милошевић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, др Светозар Радишић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник) Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3201-079; 23-079

Главни и одговорни уредник 3201-809; 23-809

Заменик главног уредника 3201-808; 23-808

Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547

Секретар редакције 3201-078; 23-078

Редакција 3201-810; 23-810; 3201-576; 23-576

Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443

Маркетинг 3201-765; 23-765

Претплата 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

пошт.пр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и ВСЦГ преко РС

месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице

месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимко Звонко ПЕРГЕ

20

САДРЖАЈ

Обележен Дан НИЦ "Војска" - 24. јануар ТРАГ У ВРЕМЕНУ	2
Тешка жељезничка несрећа на прузи Београд-Бар ДАН СТРАВЕ И СМРТИ	6
Заменик начелника Генералштаба генерал-мајор Здравко Понош у 37. моторизованој бригади У СУСРЕТ ПРОБЛЕМИМА	9
ИНТЕРВЈУ Мр Александар Стојановић, начелник Управе за финансије и буџет СТАБИЛИЗАЦИЈА СИСТЕМА ФИНАНСИРАЊА	12
Закопано војничко благо ОКРЕПЉЕЊЕ СИРОМАШНОГ РАСИПНИКА	17
ТЕМА Обука у Војсци Србије и Црне Горе ПРИЛАГОЂАВАЊЕ МОДЕРНИМ СТАНДАРДИМА	20
У низу стамбених неприлика НА ПОЛА КОРАКА ДО КОРАКА	25
ОДБРАНА Сто тридесет година Војногеографског института ОФИЦИР И КАРТА	26
Поводом спекулација о набавци израелске пушке ОПРЕДЕЉЕЊЕ ЗА ДОМАЋЕ ПРОИЗВОЂАЧЕ	30

54

БУЏЕТ

Најчешће помињани проблем у вези са системом одбране, већ дуго година, јесте недостатак финансијских средстава не само за побољшање животног стандарда припадника ВСЦГ, модернизацију наоружања и војне опреме и реформске процесе већ и за обезбеђење елементарних потреба за живот и рад.

Финансисти се довијају како знају и умеју да некако саставе крај с крајем, али им, бар до сада, то није полазило за руком, не због тога што нису знали како него због тога што нису имали чиме. Губер је увек остајао краћи за неколико милијарди динара такозваних "пренетих обавеза" које се из године у годину преливају и стално нас држе далеко од позитивне нуле.

То је спецификум нашег финансијског система који никако не успевамо да ускладимо са достигнућима и стандардима модерног света где је новац реална а не виртуелна категорија. Да ли ће то поћи за руком Управи за финансије и буџет Министарства одбране показаће време. Намере челних људи Управе да се систем финансирања одбране земље стабилизује и да се коначно престане са праксом ад-хок буџетирања су озбиљне. Реда у том систему мора да буде, а како се планирају буџетски расходи и троши онолико колико се има морамо да научимо.

То сигурно неће бити лако. Има се мало, и сваке године некако све мање, мада математика говори другачије. Очекиване благодети реформских процеса у виду побољшања животног стандарда припадници ВСЦГ још нису осетили. Да ли ће то опредељење и даље остати само мртво слово на папиру видећемо.

Најугроженија, али и најмасовнија категорија која зависи од војног буџета ипак су војни пензионери. Они пензионисани до августа 2004. године добили су додатну занимацију после усвајања Уредбе којом је промењен пензиони основ. Право на додатних 340 бодова и евентуално на још осам или 16 одсто повећања, у зависности од дужности коју су обављали пре пензионисања, нису остварили. А када ће, не зна се. Они пензионисани касније немају тих проблема. Није им све потаман, али пензија је колико-толико већа. Уредба, која је увела други аршин за треће доба, налази се на оцени законитости. Министарства финансија је оспорава јер би њеним спровођењем наводно дошло до кршења законских одредби али и до непланираног захватања у буџет, јер средства за ту намену нису одобрена.

Паре за плате и пензије су обезбеђене, а повећању се можемо надати само у висини инфлације. Тек 2007. је година наде. А до тада, дај шта даш. Кад би бар дневнице, путни трошкови и друге накнаде стизале на време. Не дај боже да их укину, говоре многи којима је то једина нада да ће се некако раскурвати са газдарицама за кирију, наравно ако их стрпљење не изда у ишчекивању припадајућег УТС-а. Нека. Навикли смо на плату ван закона па и на одбрану о свом трошку. ■

ПРИЛОГ

ДЕВЕТ ДЕЦЕНИЈА ОД СРПСКЕ ГОЛГОТЕ ВАСКРС НАРОДА И ВОЈСКЕ

33

Војни архив

НА ИВИЦИ ОПСТАНКА

54

Породица пилота Зорана Стојиљковића

ДОКАЗ ВЕРЕ У НАРОД

60

ТЕХНИКА

Модернизација домаће хаубице

АДУТ ЗА СВЕТСКО ТРЖИШТЕ

64

КУЛТУРА

Задужбине у Београду

НИСУ СВИ ТРГОВЦИ МЛЕТАЧКИ

66

ФЕЉТОН

Доктор Родолф Арчибалд Рајс и српски народ 1914-1929. (2)

У НИШУ СА ПАШИЋЕМ: КАЖИТЕ СВЕТУ...

72

Светосавска беседа

ПУТОВОЋИ СРПСКОГ НАРОДА

74

ПЛИВАЊЕ ЗА БОГОЈАВЉЕНСКИ КРСТ

76

Јелена Исинбајева, у трци са рекордима

УМЕТНОСТ ПРЕСКАКАЊА ЛЕТВИЦЕ

77

**ТЕШКА ЖЕЉЕЗНИЧКА
НЕСРЕЋА НА ПРУЗИ
БЕОГРАД–БАР**

ДАН СТРАВЕ И СМРТИ

**Композиција од четири
вагона путничког воза 6103,
који је саобраћао на релацији
Бијело Поље–Подгорица,
23. јануара у 16.03 часа
исклизнула је из шина и
сурвала се у провалију у
месту Биоче надомак
Подгорице. Крвави биланс
несреће је 46 погинулих
путника, међу њима и
шесторо дјете. Од преко
200 повријеђених, 75 је
млађе од 16 година.
У спасавању су учествовале
специјалне јединице МУП-а
Црне Горе, припадници
специјалних јединица ВСЦГ,
ватрогасци и грађани.
Изузетну пожртвованост
исказали су здравствени
радници.**

Несрећа се догодила када је путнички електромоторни воз исклизнуо из шина и слетио у провалију дубоку око 30 метара. А онда је настала драма. Четири вагона, у којима је било око 250 путника, претворила су се у гомиле гвожђа из којих су се чули врисци и јауци повријеђених путника. На вијест о трагедији у кањону Мораче брзо се реаговало. Спасилачке екипе Хитне помоћи, Специјалне јединице МУП-а ЦГ, ВСЦГ и Ватрогасна јединица одмах су ступили у акцију спасавања. У том су им знатно помогли и грађани Биоче, који су се први нашли међу повријеђеним. Све се радило брзо и ефикасно. На несрећу, за погинуле је све било касно, али су се повријеђеним благовремено пружили помоћ и спас, упркос невремену које је тога дана захватило кањон Мораче. Ниска температура, као ниједан дан прије у тој години, хладан олујни вјетар и тешко приступачан терен, а и слаба видљивост која се са смирајем дана повећавала, били су највећи противници спасиоцима.

Особље Клиничко-болничког Центра у Подгорици, домова здравља и Војномедицинског центра брзо је реаговало у прихвату повријеђених и пружању потребне медицинске помоћи. За мање од два сата сви повријеђени били су збринуте у здравственим установама. Брзина и ефикасност у извођењу акције показала је да је медицинска служба у Црној Гори добро организована и стручна, а да не говоримо о спасилачким екипама МУП-а, ВСЦГ и ватрогасаца.

Као и увјек када је требало, припадници ВСЦГ и овога пута су својим дјелом и чињењем показали и потврдили да су у служби народа. О ангажовању припадника Подгоричког корпуса и њиховом учешћу у спасавању повријеђених и извлачењу пострадалих у тешкој и незапамћеној жељезничкој трагедији у Црној Гори, разговарали смо са пуковником Чедомиром Мариновићем, начелником Одељења за људске ресурсе у Команди Подгоричког корпуса.

– О несрећи смо обавијештени у 16 часова и 10 минута. Значи само седам минута послје догађаја. Одмах смо ангажовали специјалне једини-

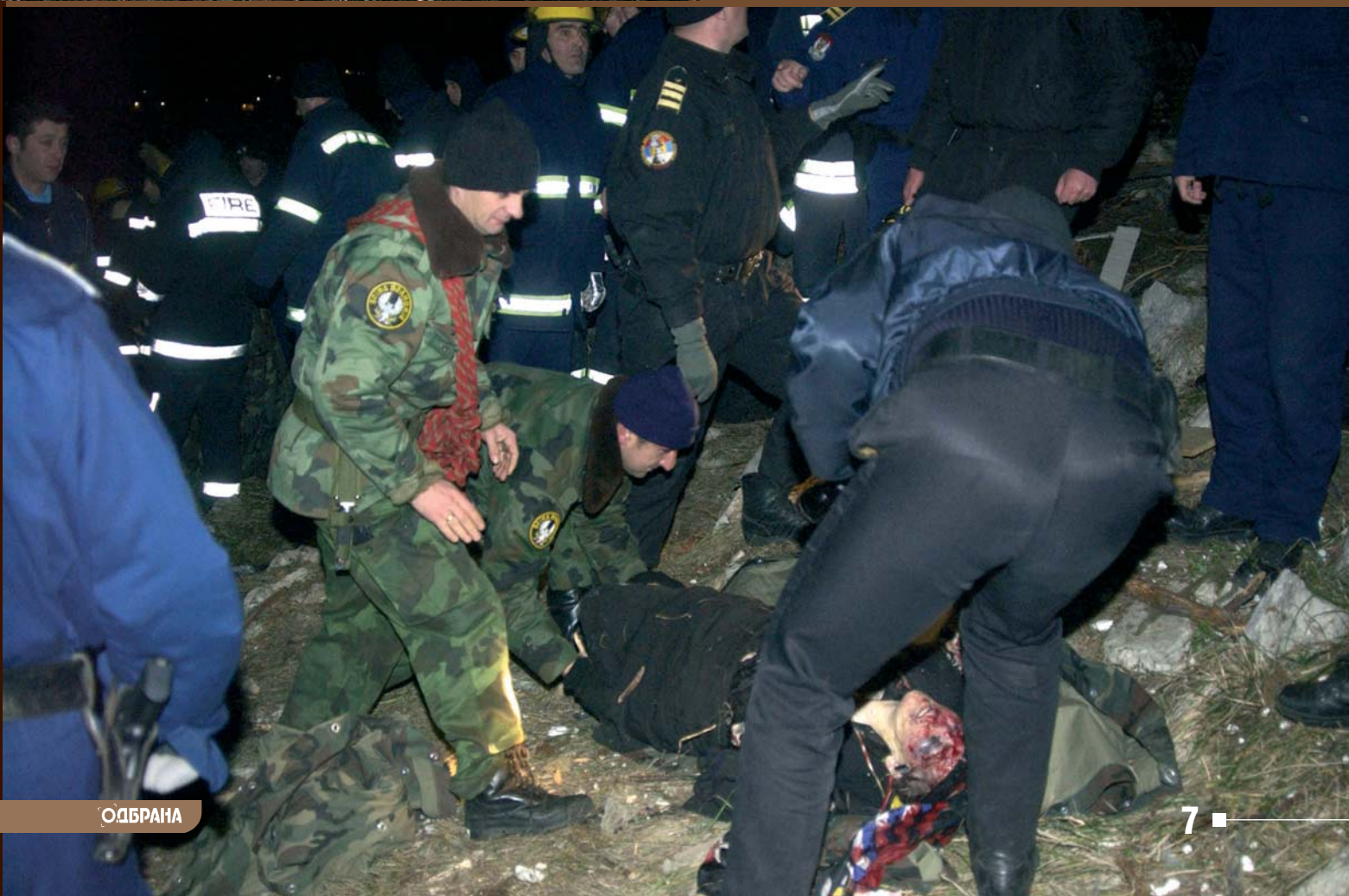
НАЈТЕЖА НЕСРЕЋА

Трагедија која се десила 23. јануара на прузи Београд–Бар, код Биоча наомак Подгорице, најтежа је у посљедњих 10 година на пругама Србије и Црне Горе. У Србији је у седам жељезничких удеса погинуло осам лица, а 52 су повријеђена. Прошле године на прузи Подгорица–Београд, између Лутова и Требјешице теретни воз је излетио из шина и пао у провалију. Тада је погинуо машиновођа, а једно лице је повријеђено.

це, батаљон војне полиције и батаљон за специјална дејства и упутили их на мјесто несреће. У року од око 40 минута на лицу мјеста је било око 50 припадника Војске из Подгоричког корпуса, официра, подофицира и војника по уговору, са одређеном логистичком подршком, носилима, ћебадима, ужадима и другом опремом. Потом смо ангаžовали и припаднике других јединица и за непун сат на мјесту несреће било је око 150 наших припадника, међу њима и девет здравствених радника, пет љекара и четири медицинска техничара. Чим је сазнао за несрећу, командант Корпуса је пошао на лице мјеста, а најодговорније старјешине су биле на својим радним мјестима. Исто су тако урадили и команданти и старјешине у потчињеним јединицама. Сви су они били на радним мјестима у касарнама и одатле су руководили и усмјеравали рад спасилачких екипа. И у Војномедицинском центру све је било спремно за прихват повријеђених. Мислим да је учињено све што се могло у том тренутку. Сама акција извлачења рањених и унесређених и њихов транспорт до здравствених установа протекли су веома ефикасно.

Пуковник Мариновић истиче и брзо реаговање на апел Завода за трансфузију крви. За веома кратко вријеме 173 припадника Војске била су спремна да дају крв.

Крвави биланс несреће је 46 погинулих путника, међу њима и шесторо дјете. Од преко 200 повријеђених, 75 је млађе од 16 година.

ВОЈСКА ПРИКУПЉА ПОМОЋ ЗА ПОРОДИЦЕ НАСТРАДАЛИХ

Управа за људске ресурсе Генералштаба ВСЦГ покренула је акцију за прикупљање добровољних новчаних прилога за породице настрадалих путника у железничкој несрећи у Црној Гори.

Помоћ ће се прикупљати на нивоу оперативних састава, организација и установа Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе до 15. фебруара, када ће бити достављена Одсеку за опште послове Управе за људске ресурсе ГШ ВСЦГ (телефон 29-437).

Целокупни износ прикупљене помоћи биће уплаћен на отворени жиро-рачун за помоћ унесрећеним породицама.

Послије идентификације, а у сарадњи са кризним штабом и са председницима општина, Војска је организовала превоз погинулих.

Црна Гора је у тузи и болу. Бијело Поље жали својих 20 грађана, Подгорица 18. Жале и Бар, Никшић, Мојковац, Беране... Жали сав црногорски народ, јер је мука заједничка и бол исти.

Хуманост је опет дошла до изражаја. Како то рече председник државне заједнице СЦГ Светозар Маровић приликом посјете повријеђеним у Клиничком центру: "Сад је најважније да до краја помогнемо онима којима је помоћ потребна. Морам признати да ми у Црној Гори припадамо неком народу из грчких трагедија. Увијек смо најбољи кад је најтеже. Тако је било и овог пута". ■

Слободан ВУЧИНИЋ
Фото ФОНЕТ

ЈУНАШТВО ВОДНИКА ГОРАНА ФИЛУРИЈЕ

За примјерно ангажовање и несребично пожртвовање приликом спасавања повријеђених министар одбране је ванредно унаприједио двојицу подофицира, а још 10 припадника Војске је похваљено.

Ванредно је унапријеђен старији водник Ранко Голубовић из батаљона војне полиције Подгоричког корпуса, за иницијативност, пожртвованост и храброст у акцији извлачења погинулих и пружању помоћи повријеђеним.

Водник прве класе Горан Филурија такође је ванредно унапријеђен. Он је, иако и сам повријеђен, из смрског вагона извукао троје дјеце. Тренутно се млади Крагујевчанин на служби у Бару опоравља од задобијених повреда у ВМЦ у Подгорици. Ево његовог виђења немилог догађаја.

– У другом вагону, где сам био, било је много студената и мале деце. После другог заустављања, кад смо кренули, неко је повикао да нема машиновође. Настао је тајац, мук. Воз је убрзавао све више. Са још два човека повукао сам кочницу с намером да зауставимо воз. Нисмо успели, а онда је почело превртање. Све се одиграло брзо. Кад смо се зауставили плашио сам се да кога не згасим. Био је то страхан приказ. Ја сам ногом разбио прозор и одмах је једна девојка изашла из вагона, плачући је звала другарицу. Ја сам у том тренутку извукао једну девојчицу, чини ми се да је рекла да се презива Шебек. Онда сам видео другу девојчицу од око осам година. Били су јој крвави дланови и била је боса. И њу сам извукао. Она је плакала и звала брата Василија. Не знам како, али успео сам и њега да извучем. И он је био крвав и бос. Једног старца сам огрнуо неком јакном, јер је он немоћно звао неку жену. Тек тада сам почео да осећам болове у грудима. Угрувао сам се и мало сам изгребан по лицу и руци. Но, све је добро, брзо ће проћи – каже тај храбри човјек, скроман и одважан.

У СУСРЕТ ПРОБЛЕМИМА

**ЗАМЕНИК НАЧЕЛНИКА
ГЕНЕРАЛШТАБА
ГЕНЕРАЛ-МАЈОР ЗДРАВКО ПОНОШ
У 37. МОТОРИЗОВАНОЈ БРИГАДИ**

Сагледавање конкретних проблема са којима се јединице свакодневно срећу у раду једини је начин да се дође до исправних решења помоћу којих у процесу реформе можемо створити војску примерену потребама и могућностима државе – истакао је генерал Понош током обиласка јединица Копнених снага у Рашкој и Новом Пазару

Заменик начелника Генералштаба ВСЦГ генерал-мајор Здравко Понош посетио је недавно 37. моторизовану бригаду чије су јединице стациониране у гарнизонима Рашка и Нови Пазар и на три базе на административној линији према Косову и Метохији. Поред генерала Поноша, у посети су били помоћник министра за политику одбране Снежана Самарџић-Марковић и помоћник министра за људске ресурсе Зоран Јефтић.

У касарни у Рашкој, командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ђирковић реферисао је заменику начелника Генералштаба и помоћницима министра одбране о тренутном стању борбене готовости јединица које су потчињене тој оперативној команди.

– Припадници Копнених снага обезбеђују укупно 1.014 километара државне границе и 402 километра дуж административне линије према јужној српској покрајини. Ниједан од та два задатка, према *Стратегији одбране државне заједнице*, не спада у активности којима Војска у будућности треба да се бави. Те полицијске задатке у Копненој зони безбедности војска ипак извршава, упркос томе што у буџету није планиран ниједан динар за додатне трошкове до којих неминовно долази услед повећаног ангажовања људства и технике – подсетио је генерал Ђирковић.

Генерал Понош је истакао да није добро што су припадници војске који своје задатке у Копненој зони безбедности извршавају професионално принуђени да месецима чекају на исплату дневница.

– Када се та дуговања измирују из постојећег буџета, као што је сада случај, онда трпи систем одбране у целини јер нема новца за остале планиране активности од којих зависи развој наших оружаних снага, њихов углед у свету, па чак и сам опстанак система одбране – нагласио је он.

Командант 37. моторизоване бригаде пуковник Радомир Мијаиловић информисао је госте о безбедносним приликама на простору уз административну линију на којем се налазе три базе контејнерског типа у Рудници, Источном Мојстиру и Табалијама. Према његовим речима, већи део линије према Космету који обезбеђују припадници те јединице налази се на великој надморској висини. Од Панчићевог врха на Копаонику високог 2.016 метара до врха Поглед на Мокрој гори на коти 2.154 метра линија се протеже планинским тереном што умногоме, посебно у зимским условима, отежава извршење задатка. Саобраћај се одвија низ два коридора долином Ибра на којима су полицијски пунктови, а војсци је припала обавеза да контролише покушаје нелегалне трговине и недозвољене сече шуме у планинским пределима. Док је тешко проходан терен ограничавајућа околност за војнике, извесну погодност представља то што, осим

преко Мокре горе, у већем делу области са друге стране линије живи српско становништво па нема оружаних провокација.

Командир базе "Рудница" капетан Владета Боричић нагласио је да су једновремене патроле са снагама Кфора допринеле бољем међусобном разумевању и сарадњи.

– Разменом информација о ситуацији на терену постигнута је већа безбедност грађана, али и војника, и избегнуте су могућности за инциденте до којих може доћи због слабе комуникације – рекао је он.

Према речима командира, официри, подофицири и војници по уговору ангажују се у патролама и заседама док су војници на редовном одслужењу војног рока искључиво стражари на самој бази, и изјаснили су се добровољно да желе да остану на том задатку.

У касарни у Новом Пазару генерал Понош обишао је новоизграђене објекте у којима је смештен механизовани батаљон 37. моторизоване бригаде и уверио се да војници те јединице имају повољне услове за живот и рад. Према оцени домаћина, модел изградње објеката који је примењен у новопазарској касарни врло је успешан и могао би се искористити и на другим местима.

На крају посете заменик начелника Генералштаба рекао је да је сагледавање конкретних проблема са којима се јединице свакодневно срећу у раду једини начин да се дође до исправних решења помоћу којих у процесу реформе можемо створити војску примерену потребама и могућностима државе.

Госпођа Самарџић-Марковић и господин Јефтић истакли су да су веома задовољни што су у непосредном контакту са припадницима 37. моторизоване бригаде сагледали услове у којима живе и раде припадници Војске што ће им помоћи да боље аргументују предлоге за предузимање мера у надлежности сектора којима руководе. ■

Александар АНТИЋ

Седница Савета министара државне заједнице

УГОВОР О САТЕЛИТУ БЕЗ ФИНАНСИЈСКИХ ПОСЛЕДИЦА

Савет министара државне заједнице, на седници одржаној 17. јануара, предложио је састанак Савета за европске интеграције Србије и Црне Горе, који ће бити одржан пре предстојећег састанка Унапређеног сталног дијалога и наставка техничких преговора са Европском унијом о закључењу Споразума о стабилизацији и придруживању, предвиђених за 20. и 21. фебруар.

Позитивно су оцењене досадашње активности укључивања Србије и Црне Горе у евроатлантске интеграције и закључено да такав рад треба наставити истим интензитетом. Када је реч о суштинским питањима позиције Србије и Црне Горе у тим преговорима, Савет министара инсистира да се најхитније отклоне све препреке европској будућности Србије и Црне Горе.

Поводом информације Министарства одбране о могућем коришћењу сателита (SOPTRC), Савет министара је закључио да никада није разматрао уговор о праву коришћења сателита, те није ни дао сагласност на такав уговор, нити је Министарство одбране предлагало Савету министара такав уговор, пре свега због непостојања одговарајућих средстава и потребне сагласности држава чланица. У том смислу, Савет министара је на предлог Одбора за правни систем закључио да све активности Савета министара у вези са тим питањем представљају само претходне активности. Са истим образложењем Савет министара усвојио је закључке Одбора Савета министара за правни систем да се уопште не може говорити о правној ваљаности тог посла, чиме он не производи финансијске обавезе ни према државној заједници ни према њеним институцијама.

Савет министара донео је одлуке о учешћу професионалних припадника Војске Србије и Црне Горе у предстојећој мировној операцији мултинационалних снага УН у Судану и операцији подршке миру у оквиру Међународних безбедносних снага за помоћ Авганистану. Савет министара утврдио је и Предлог одлуке да се продужи учешће професионалних припадника Војске Србије и Црне Горе у оквиру постојећих мировних операција УН у Либерiji, на Обали Слоноваче, у Бурундију и Демократској Републици Конго и упутио га Скупштини Србије и Црне Горе на разматрање и усвајање по хитном поступку. Те одлуке, на које су сагласност дале обе државе чланице, омогућиће континуирано учешће професионалних припадника наше Војске у мировним мисијама Уједињених нација и допринети побољшању позиције Србије и Црне Горе у међународној заједници. Досадашње учешће припадника Војске СЦГ у наведеним мисијама потврдило се као успешан инструмент којим Србија и Црна Гора доприносе изградњи и очувању светског мира и борби против глобалног тероризма.

Утврђен је Предлог закона о ратификацији Међународне конвенције УН о спречавању акта нуклеарног тероризма, од 13. априла 2005, и упућен у скупштинску процедуру. Конвенција представља глобални одговор на изазове које са собом носе дела нуклеарног тероризма и њеним ратификовањем Србија и Црна Гора још једном ће потврдити политичку опредељеност и залагање државне заједнице за мирољубиво коришћење нуклеарне енергије, ослобођено од свих видова нуклеарних претњи, али и терористичких аката.

Савет министара утврдио је више предлога Закона о ратификацији међународних и билатералних споразума, међу осталим и уговоре са Турском и Летонијом о избегавању двоструког опорезивања у односу на порезе на приходак и имовину.

Донета је и одлука којом се Хашком трибуналу дозвољава стављање на увид документације по основу осам његових захтева. Такође је дозвољено достављање документације по захтевима адвоката оптужених, а неколико сведока ослобођено је дужности чувања државне и војне тајне у процесима пред Међународним кривичним трибуналом. ■

МИНИСТАР ОДБРАНЕ ЗОРАН СТАНКОВИЋ

МИГОВИ 29 ПОН

У овој години започећемо ремонт пет мигова 29 и једног авиона АН-26. Наш циљ је да наше небо чувају наши авиони, да наши пилоти буду обучавани у нашим академијама и да по свим међународним прописима наше снаге чувају наш ваздушни простор – истакао је министар одбране СЦГ Зоран Станковић током посете Ваздухопловним снагама и противваздухопловној одбрани на Аеродрому Батајница 19. јануара и на изузетно посећеној конференцији за новинаре рекао:

– Протекли период био је веома тежак за наше ваздухопловство. У прошлој години забележен је изузетно мали број летова, али се надамо да ћемо сада обезбедити тражених четири до пет хиљада тона млазног горива. Биће то нови почетак, односно наставак рада и функционисања нашег ваздухопловства.

У пратњи начелника ГШ ВСЦГ генерал-потпуковника Љубише Јокића и најближих сарадника, министар Станковић рекао је да је већ обезбеден део средстава за ремонте и модернизацију авиона од десет милиона евра, те да ће се осим страних за ремонте користити и наши капацитети, пре свега они у Ремонтном заводу “Мома Станојловић”.

САТЕЛИТ, СТРАНЕ ПУШКЕ И СМЕНЕ

Одговарајући на бројна новинарска питања на Батајници, министар одбране Зоран Станковић рекао је да је “оперативна акција хватања Ратка Младића у току” и да због тога не може да говори о детаљима. Министар је потврдио да су “уз цивилне, и војне снаге ангажоване на том задатку”, те да ће се, у догледно време, испунити обавезе које је наша држава преузела од међународне заједнице. Министар је потврдио и да се крајем године видео са породицом траженог генерала.

Министар Станковић је поводом афере “Сателит” поновио став Савета министара да је “уговор, који је потписао бивши министар Давинић са Израелцима, правно необавезујући”.

Реагујући на дату изјаву лидера синдиката “Застава оружје” неким медијима, Станковић је рекао да Министарство одбране “нема намеру да купује никакве стране пушке, па ни израелске”, те да је та “изјава синдикалца направила велику штету Министарству”.

Поводом смене начелника Управе за одбрану Републике Србије, министар Станковић је појаснио да је Миодраг Савић смењен “због проблема у вези са кадровским питањима и због одређених материјалних недоследности у пословању”. ■

Ћ У ПОСЕТИ ПИЛОТИМА НА БАТАЈНИЦИ

ОВО ЋЕ ЛЕТЕТИ

Министар Станковић је на Батајници обишао изложена средства ратне технике којим располажу наше ВС и ПВО, пре свега летелице и њихово наоружање и опрему. На другом крају аеродрома министар је затим посетио дежурну јединицу ловачке авијације и присуствовао летачком програму наших пилота који су на *галебу* и *орлу* показали своје велико летачко умеће.

После показне вежбе пилота са две летелице МиГ-21, у којој је представљена процедура и припрема за лет наших авиона ловаца у случају угрожавања нашег ваздушног простора, министар Станковић је у друштву пилота потпуковника Валерија Ловрена, око пола сата летео у *супергалебу* над Батајницом и околином. ■

Д. МАРИНОВИЋ

ПРИМОПРЕДАЈА ДУЖНОСТИ

На свечаности у Команди Ваздухопловних снага и противваздухопловне одбране у Земуну, којој су присуствовали министар одбране и начелник ГШ ВСЦГ, извршена је примопредаја дужности челних људи тог вида.

Новоименовани командант ВС и ПВО је пуковник пилот Драган Катанић, који је ту дужност преузео од досадашњег првог човека ваздухопловства генерал-мајора Владана Марјановића.

Дужност заменика команданта ВС и ПВО, од досадашњег заменика генерал-мајора Зорана Милићевића, преузео је пуковник пилот Небојша Ђукановић, досадашњи командант 204. ловачког авијацијског пука. ■

Војна академија

ПРЕРАСТАЊЕ У РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР

Министар одбране Зоран Станковић посетио је Војну академију како би се у непосредном контакту са наставницима и студентима те установе, која у свом саставу обједињава све војне школе, обавестио о стању и перспективама развоја школства у Војци

Начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић изнео је основне податке о резултатима школовања и изведеним организацијским променама током 2005. године. Смањен је укупан број уписаних студената, јер се већ сада јавља проблем како распоредити више од три стотине официра који се промовишу ове године. Због истог разлога један број ученика завршног разреда Војне гимназије вероватно ће морати да се упише на цивилне факултете. С обзиром на рационализацију наставе број полазника највиших школа за официре знатно је смањен и трајање школовања је ограничено на годину дана.

Генерал Ковачевић је истакао да Војна академија располаже значајним смештајним капацитетима и задовољавајућим бројем кабинета, учионица и амфитеатара. Проблем је што у неким школским објектима има станара, махом породица војних лица из републике бивше СФРЈ. То што се Војска током прошле деценије претворила у социјалну установу омета реалне планове да се подигне квалитет наставе и успостави боља сарадња са сродним образовним институцијама.

У предстојећем периоду морају се испунити захтеви да се обезбеди још квалитетније школовање. Према речима пуковника Драгутина Јовановића, управа Академије донела је одлуку да предложи што скорије концентрисање свих наставних активности унутар објеката на Бањици у Београду. Према том предлогу Академија би напустила објекте које користи Одсек логистике у Жаркову, за шта је потребно око сто милиона динара, а студенти завршне године би се практично обучавали у јединицама видова и родова, што се изузетно добро показало у случају пилота, који четврту годину студија проводе у 172. авијацијској бригади на Аеродрому Голубовци код Подгорице.

Под претпоставком да се успешно спроведу наведене мере, капацитети Војне академије на Бањици, у које спадају објекти као што је добро опремљен Спортски центар, омогућавају њено прерастање у Балкански регионални војношколски центар, чиме би се трајно решило питање обезбеђења квалитетног кадра у Војци.

Министар Станковић је посетио Одсек логистике у Жаркову, где се у амфитеатру сусрео са студентима тог одсека. Одговарајући на питања, министар Станковић је истакао неопходност што бржег уласка у евроатлантске интеграције и решавање нагомиланих проблема који угрожавају стандард садашњих и будућих професионалних војника. ■

А. АНТИЋ

СВЕТОСАВСКЕ СВЕЧАНОСТИ

Ученици и професори Војне гимназије, 27. јануара приредили су традиционалну Светосавску академију посвећену светом Сави и вековној традицији коју инспирише његово духовно, просветитељско и државничко дело.

Поводом великог празника у Војној академији је владика јегарски Порфирије одржао предавање о "Завету Светог Саве".

МР АЛЕКСАНДАР СТОЈАНОВИЋ, НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ЗА ФИНАНСИЈЕ И БУЏЕТ

СТАБИЛИЗАЦИЈА СИСТЕМА ФИНАНСИРАЊА

Имали смо великих потешкоћа у финансирању система одбране у 2005. години и могли смо да покријемо само неопходне потребе за његово функционисање. Средства којима располажемо у 2006. години реално су већа за 0,19 одсто. Имајући у виду да је прошле године знатно смањен број запослених, затим да ће због укидања једног броја гарнизона и јединица општи трошкови и издвајања за комуналне услуге бити мањи, за функционисање система одбране имаћемо више новца него претходне године.

еференце које се везују уз име мр Александра Стојановића, официра у пензији, начелника Управе за финансије и буџет Министарства одбране, говоре да је на том месту човек који је врло компетентан за ту одговорну дужност.

Радни век провео је у униформи, најпре као официр техничке службе у јединицама везе и ваздушног осматрања, јављања и навођења, а затим и као наставник у Војној академији. Упоредо је завршио економски факултет и последипломске студије на информатици, што га је одвело у воде економских послова, финансија и логистике у Војсци. На тим дужностима радио је у Школском центру РВ и ПВО као помоћник команданта за позадину и уједно наставник. У Ваздухопловном заводу "Мома Станојловић" у Батајници био је помоћник директора за економске послове и начелник финансијског сектора.

После престанка војне службе 2002. године био је саветник за финансијски менаџмент у америчкој владиној агенцији USAID, где је радио на програмима развоја локалне самоуправе у Републици Србији. Потом је, све до доласка на чело Управе, био директор словеначке фирме PERFTECH у Београду, која се бави информационим технологијама.

Са завршетком других последипломских студија на организацији предузећа спојио је информатику, организацију и економију и на неки начин у једну целину заокружио сва знања и искуства, која су му, уз познавање система одбране, неопходна за суочавање са нагомиланим проблемима у финансирању одбране земље.

Реформа система одбране подразумева и реформу материјално-финансијског пословања. У чему се она огледа и шта је до сада учињено на том плану?

Основни задатак Управе за финансије и буџет јесте управљање системом финансирања у Министарству одбране. Ранији приступ, по коме је Управа била само извршилац и тумач прописа, није прихватљив и сматрам да је то један од узрока проблема у којима смо се нашли. Да не бисмо поново доспели у такву ситуацију морали смо да мењамо наш систем и да се прилагодимо буџетском систему пословања у Републици Србији и Трезору Министарства финансија. На том послу интензивно радимо од августа прошле године. Следећи корак јесте да по дубини решимо материјално-финансијско пословање органа четвртог степена, да их повежемо са МФО трећег степена, а њих са носиоцима планирања. Тек тада ћемо имати потпуни увид и контролу над материјалним и финансијским средствима у Министарству одбране, па се не може више десити дуплирање посла и информација.

Дакле, стално мора да се ради на иновирању система да би он боље функционисао. То, наравно, захтева и ревитализацију кадровске структуре Управе и финансијске службе МО и ВСЦГ, едукацију људи и развој модерних софтвера за материјално-финансијско пословање, што је задатак на дужи рок.

По новој организацији Управе, коју сада усаглашавамо са Управом за организацију, увешћемо и интерну ревизију како би систем најрационалније функционисао у новим условима. То је потпуно у складу са савременом организацијом финансијског система, али и са стандардима НАТОа.

Да ли је то што је сада Управа директно "везана" за министра одбране повољнија позиција у односу на ранију, када сте били у Сектору за политику одбране?

Сматрам да је место Управе за финансије и буџет уз наредбодавца, као што је то и у државној управи, предузећима, привредном друштву или мултинационалној компанији, где су финансије уз доносиоца одлуке. Претходно решење није било рационално, а то се и у пракси показало. Свако доношење одлуке у систему одбране подразумева и финансијску одлуку, па је стога много ефикасније да Управа за финансије и буџет буде, како се то каже, непосредно на вези са министром одбране.

Најчешће помињани проблем у вези са системом одбране, већ више година, јесте недостатак финансијских средстава, не само за побољшање животног стандарда припадника ВСЦГ, модернизацију наоружања и војне опреме и реформске процесе већ и за обезбеђење елементарних потреба за живот и рад.

Како сте обезбедили да систем одбране прошле године функционише у тако сложеним условима?

Имали смо великих потешкоћа, и успели смо да финансирамо само неопходне потребе система, с тим што су главни проблеми пренети и у 2006. годину. То је, у првом реду, дуг које се практично само прелива из године у годину.

Обавезе пренете из 2005. године износе око 4,1 милијарду динара, и оне су практично на истом нивоу као и 2004. године, када су износиле 4,07 милијарди динара. Међутим, треба нагласити да смо дуг, у ствари, успели да смањимо за 1,5 милијарди, односно за 18 одсто, јер је у 2005. години уведен порез на додатну вредност.

За разлику од претходних година планирана буџетска средства су у потпуности искориштена. У последњем тромесечју 2005. године успели смо да смањимо стварање додатних обавеза и да покријемо неопходне трошкове, не улазећи у расходе за које нисмо имали одобрена средства.

Како изгледа структура неизмирених обавеза према добављачима?

Само за храну добављачима тренутно дугујемо око 350 милиона динара, а месечна квота за исплату тог расхода је око 115 милиона. Пренете обавезе за енергенте из претходне године су око 400 милиона, а наша месечна квота за ту намену је око 100 милиона. Слично је са грађевинским обезбеђењем. Дospelе обавезе износе 430 милиона, а за исплату тих буџетских расхода месечно можемо да издвојимо тек око 90 милиона динара. Највећа дуговања имамо за опремање наоружањем и војном опремом. Укупне обавезе по том задатку износе око 800 милиона динара, а месечна квота којом располажемо је свега 182 милиона.

Најсложенија ситуација ипак је у финансирању обавеза у здравству.

Финансирање здравственог збрињавања је веома отежано. Пренете обавезе Министарства одбране и Фонда социјалног осигурања војних осигураника из 2005. године износе око 750 милиона динара, а месечни допринос за здравствено збрињавање је тек око 90 милиона. Трагамо за системским решењем тог проблема, јер одобрених 485 милиона динара за те намене из буџету за целу 2006. годину није довољно ни за текуће потребе.

Неповољна околност јесте и то што је део новчаних средстава из доприноса за здравство усмерен на исплату пензија по спорној Уредби.

Има ли наде да у догледно време Војска поново постане пожељан пословни партнер?

Наш план је да већину тих дугова измиримо до половине ове године и да потом редовно финансирамо доспеле обавезе. То ће умногоме зависити од договора са добављачима и од њихових могућности да се део дуга репрограмира и ниво камата снизи на најмању меру. То ће бити тема састанка који ћемо са добављачима одржати почетком фебруара. Оно што најмање желимо јесте да их доведемо у ситуацију да не могу да послују због нашег дуга према њима, јер немају сви исти капацитет да поднесу то оптерећење. Зато се договарамо са њима и настојимо да помогнемо колико можемо да се то избегне.

За разлику од претходних неколико година, степен реализације планираних буџетских издвајања за одбрану у Републици Црној Гори реализован је прошле године чак са 107 одсто.

Потребе система одбране у Црној Гори измирене су отежано у 2005. години због недовољних средстава и неповољне динамике финансирања. Захваљујући приходима од продаје војне имовине у Црној Гори, чиме је обезбеђено око 14,5 милиона евра, у последњем кварталу прошле године исплаћене су заостале плате припадницима ВСЦГ у тој републици. Измирене су и велике обавезе за здравствено збрињавање у висини од 200.000 евра. Покривени су велики заостаци у исплати дневница, накнада, укрцања на бродове, а остао је део дуга према Фонду за социјално осигурање војних осигураника, који покушавамо да решимо са Клиничким центром, са добављачима лекова и медицинске опреме за Црну Гору.

Учешће у заједничком финансирању одбране у 2005. години реализовано је у Србији са 99,99 одсто, а у Црној Гори чак са 107 одсто, што је веома добро у односу на претходне године, када је буџет био оствариван у просеку тек са 80-90 одсто.

Уз отпис дуга по основу обавеза за ПДВ према држави и смањење дуга за комуналне услуге и енергенте, удео Црне Горе у војном буџету је финансиран са 107 одсто, што је плод врло добре сарадње и великих напора Министарства финансија те републике.

У 2006. години, како сада ствари стоје, систем одбране имаће на располагању 48,4 милијарде динара из буџета Републике Србије и 42,5 милиона евра из буџета Републике Црне Горе. Да ли су та средства довољна за финансирање одбране земље? За шта ће бити пара, а шта једноставно неће бити обухваћено буџетским планом?

Ако повучемо паралелу између буџета из 2005. и 2006. године може се закључити да се издвајања за потребе система одбране у 2006. години приближавају реалним могућностима земље. Подсетио бих да смо прихватили аранжман са ММФ-ом, и по том договору буџетски расходи за одбрану у 2006. години треба да буду 2,55 одсто бруто домаћег производа (БДП) док су 2005. били 2,74 одсто.

Расходи су номинално смањени, међутим, средства којима располажемо реално су већа за 0,19 одсто. Имајући у виду да је прошле године знатно смањен број запослених, затим да ће због укидања једног броја гарнизона и јединица општи трошкови и издвајања за комуналне услуге бити мањи, можемо да закључимо да ћемо за функционисање система одбране имати више новца него претходне године.

За текући расход планирано је 10,7 милијарди динара, за плате и накнаде 20,46 милијарди, за војне пензије 12,4 милијарде динара. Материјални расходи су номинално задржани на нивоу из 2005. године, али је њихова структура битно измењена. Планирана средства за опремање и модернизацију повећана су са 892 милиона у прошлој години на 2,44 милијарде у 2006. години.

Ситуација је много боља и у Црној Гори. Тако је издвајање за енергенте са прошлогодишњих 655.000 евра повећано на 2,1 милион евра у 2006. години. Средства за опремање повећана су

Укупна потраживање Министарства одбране су око 2,7 милијарди динара, а само Фонд за здравствено осигурање дугује милијарду динара за услуге пружене цивилним осигураницима у Војномедицинској академији. Одржавамо контакте са Министарством финансија и Фондом, тако да очекујемо да се на неки начин та дуговања разреше. Нама би, наравно, највише одговарало да се те обавезе плате у разумном року, али то је тешко оствариво.

са 100.000 на 300.000 евра, а повећана су и средства за одржање објеката у Црној Гори на око 500.000, док су у 2005. години износила само 200.000 евра. Знатно су већа и издвајања за грађевинско обезбеђење у Србији. У 2005. години за ту намену планирана су 534 милиона, а сада износе 1,23 милијарде.

Та средства углавном су намењена за текуће инвестиционо одржавање грађевинских објеката. Да ли су планирана средства и за стамбену изградњу?

Део средстава намењен за стамбено обезбеђење планиран је и за стамбену изградњу како би се колико-толико ублажила врло тешка ситуација. Значајнији резултати у решавању тог проблема могући су само уколико се остваре већи приходи од продаје непокретности које нису неопходне Војсци, од продаје вишкова наоружања и опреме и донација.

Колико средстава је планирано из тих извора?

Не можемо прецизно да планирамо средства из тих извора, али ми бисмо желели да то буде барем у висини дуга који нас оптерећује из претходне године. Ових дана интензивно контакти-

рамо са Министарством финансија, Министарством привреде и Дирекцијом за имовину како бисмо убрзали процедуру продаје војне имовине и што пре дошли до тих прихода.

Очекиване благодети реформских процеса и побољшање животног стандарда припадници ВСЦГ још нису осетили. Прошлогодишње повећање, односно усклађивање плата војници по уговору, подофицири и цивилна лица нису малтене ни осетили. Да ли ће опредељења о неопходности побољшања стандарда припадника Војске и даље остати само мртво слово на папиру?

Плате и накнаде можемо у потпуности да финансирамо према пројектованом бројном стању, наравно, са корекцијом из октобра месеца, која је у просеку износила 14,5 одсто. Најмање што очекујемо јесте да у току ове године плате буду усклађене према инфлацији и да се, можда, благо повећају. Знатније повећање плата може се очекивати тек у 2007. години.

Војне пензије такође можемо редовно да исплаћујемо, али не и разлике које су настале усвајањем Уредбе августа 2004. године, јер за исплату тих износа немамо одобрена средства у буџету.

Значи ли то да се пензије од августа 2004. године не исплаћују у складу са Уредбом?

Војне пензије можемо редовно да исплаћујемо, али не и разлике које су настале са доношењем Уредбе, августа 2004. године, јер за исплату тих износа немамо одобрена средства у буџету.

Према Уредби пензије се исплаћују професионалним припадницима Војске који су пензионисани после тог рока. Онима који су пензионисани пре доношења Уредбе требало би у пензиони основ обрачунати и исплатити додатних 340 бодова, плус 8 или 16 одсто у зависности од дужности коју су обављали пре пензионисања. Уредба је тренутно на оцени законитости. По мишљењу Министарства финансија, она је спорна и њеним спровођењем прекршиле би се законске одредбе, а то би захтевало и непланирано захватање из буџета, јер средства за ту намену нису одобрена.

Мишљење Управе јесте да за повећање пензијског основа од 340 бодова има довољно буџетских средстава. За додатних 8 или 16 одсто, који су спорни, немамо одобрена финансијска средства и сматрамо да би Уредбу требало ставити ван снаге у том делу накнада за командне дужности.

Зашто се касни са исплатама војних пензија у Црној Гори?

Пензије су у Црној Гори исплаћене закључно са октобром 2005, уз помоћ средстава из Фонда за реформу система одбране. Улажемо напоре да се пензије за новембар и у Црној Гори исплате заједно са пензијама у Србији, а децембарску пензију исплатиће Република Црна Гора из средстава која се обезбеде из доприноса од јануарске плате припадника ВСЦГ. За даље финансирање пензија у Црној Гори предвиђена су средства у буџету Црне Горе, и од јануара ће ићи редовна исплата.

Због разлике између стварног и обрачунског курса евра припадници ВСЦГ и војни пензионери са територије Републике Црне Горе из месеца у месец добијали су мања примања. Има ли начина да се та неправда отклони?

Предузели смо мере да се већ од наредне исплате та неправда отклони. Јануарске плате и пензије припадника исплаћиваће се по курсу од 86 динара за евро, и убудуће ће се курс редовно кориговати како би припадници ВСЦГ и војни пензионери у Црној Гори увек добијали исти износ примања. До сада није било тако, па су плате практично сваког наредног месеца биле мање за пет до осам евра, а пензије за четири до пет евра.

На ионако низак животни стандард припадника Војске негативно утиче и нередовна исплата накнада за службена путовања, дневница, путних и других трошкова.

Исплата такозваних личних расхода касни од два до три месеца и свакако да негативно утиче на стандард припадника Војске. Због морално-психолошког ефекта исплата тих накнада спада у врх приоритета и зависи само од прилива финансијских средстава за ту намену. Настојимо да тај проблем решимо у потпуности у наредних неколико месеци.

Прошле и претпрошле године поднето је више од 30.000 захтева за исплату разлике плате у складу са Законом о Војсци. Покренуте су и бројне тужбе за остваривање тог права. Да ли је могуће решити тај проблем?

Могуће га је решити уколико би се количина одобрених буџетских средстава за плате ускладила са том законском одредбом, а према још важећем Закону просечан износ плате за професионалне припаднике Војске требало би да буде у висини три просечне нето зараде у привреди републике. С обзиром да не постоје довољна средства за исплату тих плата, нисмо у могућности то да испоштујемо, а дошли би и у сукоб са Законом о буџету Републике Србије и Законом о буџетском систему.

Веома сложен задатак на ком су ангажовани стручњаци Управе јесте дефинисање будућег статуса војнодоходовних установа и решавање проблема вишка запослених у том сегменту система одбране.

Процес трансформације војнодоходовних установа практично је започео. Формирали смо стручне тимове за тај комплексан задатак, урадили елаборат и покренули иницијативу за доношење одлуке Владе Србије. Интезивно сарађујемо са Министарством финансија, Министарством за привреду и приватизацију, Министарством за рад и запошљавање и Дирекцијом за имовину Србије.

Најмање што можемо да очекујемо јесте да у току ове године плате буде усклађена са инфлацијом и да се, можда, благо повећају. Знатније повећање плата може се очекивати тек у 2007. години.

У систему одбране имамо укупно 13 војнодоходовних установа и четири ремонтна завода. Од тога се три установе и један ремонтни завод на територији Црне Горе приватизују по програму за приватизацију те републике. У том сегменту укупно је запослено 5.500 људи, од тога је 1.825 вишак и за њих ће се обезбедити отпремнине.

Имовина којом располажу војнодоходовне установе процењена је на око 24,5 милијарди динара, а залихе су 1,8 милијарди. Пошто је реч о значајној имовини и добрим производним капацитетима, сматрамо да са бољом организацијом, бољим менаџментом и већом контролом ти потенцијали могу знатно да допринесу систему одбране и да нам умање све расходе које бисмо имали за производњу и набавку наоружања и војне опреме. Те установе би и даље требало да буду повезане са системом одбране, а један од предлога је да се трансформишу у јавна предузећа значајна за систем одбране.

Међутим, према предлогу Агенције за приватизацију и Дирекције за имовину, сва јавна предузећа до краја године требало би да пређу или у друштва са ограниченом одговорношћу или у акционарска друштва. Гледајући те препоруке и тенденције можда је најбоље решење да се одмах преведу у акционарска друштва. Имамо интензивне контакте са осталим субјектима у том процесу и у току наредних дана биће дефинисан коначан предлог одлуке, који ће се доставити Влади Србије.

*Колика су потраживања војно-
доходовних установа?*

Укупно потраживање војно-
ходовних установа према Мини-
старству одбране и другим субјекти-
ма износи 1,26 милијарди динара, а
обавезе према добављачима, бан-
кама и за порезе износе око 1,8 ми-
лијарди. Разлика од 600 милиона је
губитак који мора да се разреши на
неки начин. Тренутни положај тих
предузећа је стварно неодржив, јер не постоји законска регу-
латива за њихово остајање у систему одбране, али ни регула-
тива која би омогућила њихово самостално пословање на тр-
жишту. Министарство одбране не може да им упосли све рас-
положиве капацитете, тако да морају да их уступе или да их
ангажују за потребе других субјеката. Међутим, то не могу да
ураде зато што не могу да учествују на тендерима. Најкраће
речено, њихов статус је веома тежак и мора се што пре наћи
одговарајуће решење.

Предајом имовине доходних установа Дирекцији за
имовину Републике Србије, та институција аутоматски преузи-
ма на себе обавезу њихове регистрације, реструктурисања,
систематизације. Заводи и војнодоходовне институције се
истовремено организационо, технички и кадровски припре-
мају за систематизацију, јер без систематизације не могу да

*Јануарске плате и пензије у Црној Гори ис-
плаћиваће се по курсу од 86 динара за евро
и убудуће ће се курс редовно кориговати ка-
ко би припадници ВРСЦГ и војни пензионери у
тој републици увек добијали исти износ. До
сада није било тако, па су плате практично
сваког наредног месеца биле мање за пет до
осам евра, а пензије за четири до пет евра.*

се обезбеде отпремнине, нови ме-
наџмент и организација за будуће
пословање.

Предузели смо доста ак-
тивности и очекујемо да се тај про-
цес знатно убрза, јер Дирекција за
имовину није имала тако припре-
мљен терен за остала предузећа
која треба да се приватизују.

*Како ће се обезбедити отпремни-
не за 1.825 прекобројних?*

То ћемо решити са Владом Србије, Министарством фи-
нансија и Министарством за рад и запошљавање. Када се вој-
нодоходовне установе региструју као предузећа, улазе у про-
грам реструктурисања, обезбеђења отпремнина, отписа дуго-
ва, продаје дела имовине и докапитализацију.

*Незаобилазно питање за сам крај интервјуа јесте: да ли
се коначно стало на крај аферама у материјално-финан-
сијском сектору Министарства одбране, које су у много-
ме нарушавале углед Војске у јавности?*

Искрено се надам да јесмо. Могла би можда нека од ра-
није да исплива, а мислим да нова не може да се створи. ■

Славољуб М. МАРКОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ЗАКОПАНО ВОЈНИЧКО БЛАГО

Пише Љубодраг СТОЈАДИНОВИЋ

ОКРЕПЉЕЊЕ СИРОМАШНОГ РАСИПНИКА

У блиској перспективи професионализам је објективно најјефтинији. Финансирање војске у тој варијанти биће однос релативно стабилне државе према једној професији, која се у вредносном смислу неће темељити само на "части, достојанству и поносу", већ пре свега на добро плаћеном занату, који неће имати монопол на идеолошку патетику.

ца су сасвим добра и складна комбинација. Станковић је одлучан да рашчисти афере и врати углед који је протеклих година изгубљен. И генерал Јокић се слаже с тим, уз тачно запажање да углед у јавности никада није губила војска као институција, него људи који су свим силама желели да се поистовете с њом. Дакле, исти они који су изгубили свој и туђи углед, а онда и положаје.

Сада, коначно, у руковођењу Војском превладавају разум и сталоженост. Прошло је време пластичних хероја и победника над сопственим јединицама. На челним местима су људи којима је добро познато да мале земље и њихове војске могу да побеђују само ако не ратују. То је ново, разумно родољубље, које се мора ослањати на сигурне симболе стабилне државе и мудру политику. До симбиозе рационалне снаге и мудре политике морамо још да чекамо. Али, мора се почети одмах.

На почетку овог текста беше речи о инфлацији која јури најљућим коњским галопом. Данас нам то време изгледа као далеки кошмар, из кога смо изашли траумирани, рањени и оштећени, али спремни на опоравак. Скоро да смо сигурни како је најгори део српске војничке историје за нама. Али ипак смо веома сиромашна држава. Одакле онда намакнути објективно велике новце за државну силу, која ће бити дугорочни симбол стабилности?

Класично буџетско финансирање можда припада прошлости. У њему се армија појављује као паразит који стално ишчекује ребалансе, а стално слуша депресивне вести о јакој промаји из државне касе. Ни најбогатије земље (Немачка, на пример) не добијају лавовска средства из буџета, него из бесконачног тока креативног финансирања, то јест продуктивних улагања. То је решење које је резултат стратегијског државног захвата. Процес који је за многе мозгове у нас, оптерећене вечном регрутском идеологијом, права јерес: то је јасна идеја о професионалној војсци.

Још сам да тврдим да за такав пројект има пара. Има пара и за социјални програм за оне делове војске који би морали да направе професионалне заокрете. И за оне ветеране који би отишли у нешто ранију пензију. Ово што сада имамо јесте најскупље, а пружа најмање.

У блиској перспективи професионализам је објективно најјефтинији. Финансирање војске у тој варијанти биће однос релативно стабилне државе према једној професији, која се у вредносном смислу неће темељити само на "части, достојанству и поносу", већ пре свега на добро плаћеном занату, који неће имати монопол на идеолошку патетику.

Државна заједница и државе чланице мораће коначно да одлуче: желе ли војску у облику тромог и руинираног цина, који ће вапити за финансирањем сопственог распадања. Или концепцијски сажету, професионалну силу, модерно и динамично креирану и исто тако финансирану. Наоружану лаким системима, спремно за оно што нас може снаћи: побуну на југу Србије, јаке терористичке или мафијашке ударе.

Држава би можда и започела нешто ново, али наводно је каса празна. И тако се вртимо у затвореном кругу: пара нема, и то што их нема подразумева све веће расипништво. Паре су ипак ту, како рече онај скржави Пироћанац сину, вечитом студенту. Паре су ту, но залудни син, од силних обавеза, није стигао ни да отвори књигу. ■

Аутор је коментатор листа "Политика"

Искрено се надам да ми поштовани читалац неће замерити што пишем у првом лицу. То иначе нерадо чиним, независно од ауторских трендова у модерном новинарству. Али, ипак...

Средином '92. године прошлога века, моја плата је била застрашујуће велика. Неколико стотина милијарди ондашњих динара, у стагфлацији која замало није постала шампион свих времена, сам врх историје штампања безвредног новца. За те паре, око десет сати пре подне могло је да се купи пет ондашњих ДМ. Али, само који сат касније, месечна зарада једног пуковника није могла да се трампи на улици ни за 50 пфенига.

Па, од чега смо онда живели? Не могу да се сетим, заиста. Ипак нисмо били гладни. Писали смо чекове, који никада нису ни књижени. На њима је било место за бесконачно много нула, које и са деветком на челу нису значиле ништа.

Те давне '92. ЈНА се смањила на Војску Југославије. Другови официри и подофицири који нису могли да саберу паре да плате туршију, гаће и кирију – постали су господи. Све је пропадало уз много романтичарског очаја. Тадашња цивилна власт тражила је од војске да обећа непобедивост, и то без пара.

Само две године касније, код Ченте је одржана вежба РВ и ПВО, коју су посматрали колективна Врховна команда, Генералштаб и новинари. Један члан ВСО уверљиво је објаснио јавности да нама санкције не могу ништа. Што они више притежу – ми смо све бољи. Што мање новца, то већа борбена готовост. Кад не буде ничега, бићемо нерањиви.

То је, наравно, била стратегија пропадања, једна идеолошка подвала сопственој војсци. Да се кроз најгора времена прође само рањеним срцем, и да војска на својим плећима изнесе све махните опите, па шта од ње остане.

Ишта није теже него данас направити билансе шта је остало. Више хиљада бескућника. Авиони који од Ченте наоовамо лете све ређе. Недостатак добрих идеја шта коначно учинити од српско-црногорске оружане силе. Нејасна дефиниција "титулара": дакле, чија је имовина коју користи Војска. И чији све фондови за реформе могу да је распродају. Сиромаштво које се одавно више не може сакрити.

За мој матични лист "Политику" разговарао сам недавно са министром одбране Зораном Станковићем и начелником Генералштаба генералом Љубишом Јокићем. Мој јавни однос према војнополитичкој елити у принципу носи негативан предзнак, али њих двоји-

ВОЈНА САРАДЊА СА ФРАНЦУСКОМ

Трочлана делегација Републике Француске, на челу са генерал-потпуковником Патриком де Русијеом, боравила је 24. и 25. јануара у дводневној званичној посети нашој земљи. Том приликом усаглашен је План билатералне војне сарадње за 2006. годину између две земље, који су 25. јануара потписали помоћник министра одбране СЦГ за политику одбране Снежана Самарцић-Марковић и француски генерал Патрик де Русије.

План предвиђа две тежишне активности у овој години – унапређење војног школства и развијање политичко-војног дијалога између држава потписница. Планира се и ангажовање француског стручњака за кадрове који би одређено време пружао услуге Сектору за људске ресурсе Министарства одбране СЦГ. ■

НАШИ ОФИЦИРИ У ЛИБЕРИЈИ

Мајор Бојан Недељковић и капетан Драган Стојановић из 119. хеликоптерског пука, отпутовали су 7. јануара у Либерију, где ће се придружити четворици припадника ВСЦГ који веома успешно извршавају задатке војних посматрача у мировној мисији Уједињених нација у Либерији (УН-МИЛ). Пре одласка, обојица су успешно завршили курсеве за војне посматраче и додатну припрему у Центру за мировне операције Генералштаба ВСЦГ. У Либерији ће остати годину дана.

Припадници ВСЦГ у овој мировној мисији Уједињених нација (УН) учествују од децембра 2003. До сада је укупно 14 официра ВСЦГ ангажовано на задацима војних посматрача у Либерији, по шесторица у једном мандату.

Поред припадника ВСЦГ, у мисији УНМИЛ налазе се и седам припадника МУП-а Србије и један припадник МУП-а Црне Горе.

У мисији у Либерији укупно је ангажовано 14.656 припадника мировних снага, 193 војна посматрача, 1.008 цивилних полицајаца, 558 цивилних службеника УН и 433 добровољца УН, који успешно спроводе мандат мисије. До сада је извршена имплементација Споразума о прекиду ватре, разоружање и демобилизација паравојних формација, започета је реформа система безбедности, организовани су и одржани председнички избори, хуманитарна помоћ се дистрибуира сигурно и безбедно. ■

У Министарству спољних послова СЦГ

ПОТПИСАН СПОРАЗУМ О ТРАНЗИТУ ТРУПА ЕУФОР

Министар спољних послова СЦГ Вук Драшковић и командант снага Еуфора у Босни и Херцеговини италијански генерал Ђанмарко Кјарини потписали су 23. јануара Споразум о условима за транзит трупа европске уније из Босне и Херцеговине преко територије Србије и Црне Горе.

Споразум је потписан првенствено ради омогућавања евентуалног брзог ојачавања снага Кфора на Косову и Метохији, уколико се за то укаже потреба. Потписивањем споразума наша земља потврђује своју вољу да са оружаним снагама Европске Уније гради партнерске и пријатељске односе. Једина препрека да и наше оружане снаге постану део Еуфора и део европских војних савеза уопште, према речима министра Драшкови-

ћа, јесте слање пред међународни суд у Хагу свих који су оптужени за ратне злочине.

Шеф дипломатије СЦГ је рекао да је Споразум ступио на снагу даном потписивања, "али свака страна га у сваком тренутку писменим путем може раскинути уз одређену претходну најаву предвиђену Споразумом".

Пре потписивања споразума министар одбране СЦГ Зоран Станковић разговарао је са командантом снага Еуфор у БиХ гене-

СТУДИЈА ЦЕНТРА ЗА ДЕМОКРАТСКУ КОНТРОЛУ ОРУЖАНИХ СНАГА ИЗ ЖЕНЕВЕ

Смањење броја припадника Војске СЦГ на око 20.000 омогућило би већа улагања у модернизацију војске и био би примерен економској развијености СЦГ, оцењено је у студији "Демобилизација и преквалификација за будућност", коју је недавно издао Центар за демократску контролу оружаних снага из Женева.

– Смањење броја припадника оружаних снага могло би да помогне у постизању разумнијег састава ВСЦГ, на пример у погледу старосне структуре и чинова – рекао је на промоцији студије у београдском дипломатском клубу њен аутор Тобијас Пиц из Међународног центра за конверзију у Бону.

Оценивши да је кључна новина у Србији после петооктобарских промена 2000. опредељење за чланство у НАТО, Пиц је напоменуо да честе промене у врху система одбране "нису имале велики утицај на ток реформи и опредељење за НАТО". Он је указао на податке из 2004. о томе да је просечна старост официра у Војсци СЦГ 40 година, што је, према његовим речима, велики старосни просек.

До 2005. преквалификована су 434 официра у оквиру програма Министарства одбране Присма, а НАТО је успоставио фонд од шест милиона евра за збрињавање вишка војног кадра у СЦГ. Немачки стручњак је изразио жаљење што је нови, пети курс за преквалификацију официра отказан због слабог одзива, и указао да би требало размислити о могућности да она постане обавезна.

Амбасадор Швајцарске у СЦГ Вилхелм Мејер је оценио да "прекобројне оружане снаге могу да доведу до нестабилности у друштву и несигурности у управљању војском". ■

Р. Ф.

рал-мајором Ђанмарком Кјаринијем о безбедносној ситуацији у региону и на Косову и Метохији, као и снагама Еуфор у БиХ.

Потписивању споразума присуствовали су и начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић, помоћник министра за политику одбране Снежана Самарцић-Марковић, као и представници Управе за међународну војну сарадњу који су учествовали у усаглашавању Техничког аранжмана између СЦГ и Еуфора. ■
А. АНТИЋ

ФОНД ЗА РЕФОРМУ СИСТЕМА ОДБРАНЕ СЦГ ДОБИО НОВОГ ДИРЕКТОРА

Обрен Јоксимовић, функционер Демократске странке Србије и некадашњи министар здравља, преузео је дужност директора Фонда за реформу система одбране СЦГ. Одлука о разрешењу некадашњег директора Владана Живуловића са тог места и именовању Јоксимовића донета је 17. јануара на седници Савета министара.

Обрен Јоксимовић је члан Главног одбора ДСС и посланик те партије у Скупштини СЦГ. Био је министар здравља у влади Зорана Ђинђића.

Фонд за реформу система одбране основан је јула 2004, а на иницијативу Врховног савета одбране. Његов циљ је да обезбеди средства за подстицање и подршку реформи система одбране и додатна средства за функционисање система одбране.

Владан Живуловић је на челу Фонда био од његовог оснивања, а председник је невладине организације Атлантски савет СЦГ. ■

Решавање стамбених проблема у новосадском гарнизону

РАЗМЕНОМ ИМОВИНЕ ДО СТАНОВА

Министар одбране СЦГ Зоран Станковић и начелник ГШ ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић, са сарадницима, боравили су 26. јануара у Новом Саду и са представницима покрајинске и градске власти разговарали о убрзању размене имовине ради решавања стамбених питања припадника Војске

У Команди Новосадског корпуса, о задацима, раду и проблемима у функционисању тог оперативног састава Војске СЦГ госте је информисао генерал-мајор Станимир Матијевић, командант Корпуса. Затим су припадници војне полиције, јединице за специјална дејства и 240. срп ПВО на вежбалишту Карсаре „Југовићево“ демонстрирали своју врхунску обученост.

Министар Станковић и генерал Јокић су са челницима покрајинске и градске власти – Бојаном Пајтићем, председником Извршног већа АП Војводине, и Мајом Гојковић, градоначелником Новог Сада, разговарали о заједничком решавању првенствено статусних проблема припадника Војске у Новосадском корпусу.

Током разговора вођених у Извршном већу договорено је да се, ради сагледавања размене војних непокретности, формира радна група коју би чинили представници Министарства одбране и Извршног већа.

У разговорима вођеним у Градској кући разговарало се о конкретним мерама које се могу предузети како би се покренуло решавање тешких стамбених прилика професионалних и пензионисаних припадника новосадског гарнизона и изградње војне базе „Мајурска ада“. Том приликом истакнуто је да је

РЕОРГАНИЗАЦИЈА НОВОСАДСКОГ КОРПУСА

Министар одбране Зоран Станковић демантовао је тврдње да се размишља о укидању Новосадског корпуса ВСЦГ и истакао да се планира његова реформа, као и реформа свих других формацијских структура Војске на простору целе земље.

Начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић рекао је да је припремљен оригиналан предлог за решавање статуса Новосадског корпуса, водећи рачуна о могућностима и потребама Војске у Војводини.

Нови Сад веома заинтересован за размену непокретности са Министарством одбране на неким пожељним локацијама, као што су Клуб ВСЦГ и земљиште у Сремској Каменици. Са разменом се мора ићи постепено, јер процењена вредност војних објеката увелико превазилази тренутне могућности Града, па би у размену требало уврстити и потенцијалне инвеститоре.

Директор Завода за изградњу града Игор Мирковић изнео је планове наставка изградње две ламеле у новосадском насељу „Југовићево“, а завршетак њихове изградње може се очекивати у овој години.

Током боравка у Новом Саду министар Зоран Станковић и генерал-потпуковник Љубиша Јокић обишли су стамбене објекте у насељу „Југовићево“, започете пре десетак година, и Војномедицински центар у Петроварадину. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

ОБУКА У ВОЈСЦИ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

ПРИЛАГОЂА

МОДЕРНИМ СТАНДАРДИМА

Обуку треба ускладити са доктринарним документима и стандардима у евроатлантским интеграцијама, уважавајући сопствене традиције и искуства, али и савремене тенденције у развоју војне делатности. То је зацртани циљ до чијег остварења можемо доћи само уз већи степен професионализације Војске, превазилажење проблема финансирања и осавремењавање материјалне базе обуке.

АВАЊЕ

ДАРДИМА

орбена обука била је до недавно једна од најчешће коришћених синтагми у војној терминологији. Говорили смо да је то наше „тајно оружје“ којим се можемо и јачима супротставити, тако да је с временом створен и култ врхунске оспособљености српскоцрногорског војника. Тешко је било замислити било какву анализу, обраћање челних људи Војске или разговор са командантима јединица а да борбена обука не буде у центру пажње. У међувремену, у први план избиле су реформе, интеграције, мировне мисије и други облици војног ангажовања, а процес оспособљавања се све ређе помиње. Шта се дешава у тој области војничког живота, који су проблеми, како се обука изводила у прошлој години и како ће оспособљавање команди, јединица, старешина и војника изгледати сутра, питали смо људе који се тиме баве у Генералштабу, командама Копнених и Оперативних снага, наставним центрима и јединицама ВСЦГ.

РЕОРГАНИЗАЦИЈА СИСТЕМА ОСПОСОБЉАВАЊА

У овој години предстоји темељита реорганизација система оспособљавања. По нацрту Стратегијског прегледа одбране предвиђено је да обука у наредном периоду функционише другачије него до сада. Тренутно имамо комбинован систем оспособљавања који се спроводи у центрима за обуку, матичним јединицама и саставима за посредну попуњу. То је прилично разуђен систем који је, нажалост, и прилично неекономичан.

Нова решења усмерена су на формирање територијалних центара за обуку у којима би се, по јединственом Плану и програму, обучавали сви регрути који дођу на одслужење војног рока и у којима би војник научио како да преживи на бојишту, употребљава средства личне заштите и лично наоружање. Након тога, војници се упућују на реализацију стручно-специјалистичке обуке у видовске центре за обуку и тамо се оспособљавају за поједине војноевиденционе специјалности.

Позната је и шема локација центара за обуку. Тако ће се Центар за обуку КоВ налазити у Пожаревцу, Центар за обуку ВС и ПВО у Батајници, Центар за обуку Морнарице у Кумбору, Центар за обуку и усавршавање кадра логистике у Крушевцу и Центар за обуку кадра везе у Горњем Милановцу. Регионални центри за обуку биће формирани у Зрењанину, Зајечару, Ваљеву, Крагујевцу, Јакову, Шапцу, Крушевцу, Даниловграду, Рашки и Лесковцу.

■ ОСНОВНА ДЕЛАТНОСТ

Да подсетимо, пре годину дана у Генералштабу је формирана Управа за обуку која се одмах суочила са тешким задацима да очува континуитет обуке, задржи степен оспособљености војске на потребном нивоу, прилагоди систем обуке дужини трајања војног рока од шест месеци и крене са обучавањем у складу са дефинисаним мисијама и задацима војске.

– Привид је да је обука изгубила на значају – тврди доскорашњи начелник те управе генерал-мајор Милоје Милетић – јер припрема људства за извршавање наменских задатака остаје и даље основна делатност војске у миру. Очували смо систем оспособљавања на нивоу из ранијих година, а у појединим сегментима смо га и унапредили – наглашава он.

У прилог тој оцени генерал Милетић наводи да се у Војсци Србије и Црне Горе сваког дана изведе од 15 до 20 гађања, једна до две вежбе са минско-експлозивним средствима и већи број тактичких вежби. Према речима начелника Одсека за обуку у Копненим снагама пуковника Јордана Денића, само у том саставу прошле године више од 60.000 извршилаца извело је 2.500 гађања из пешадијског наоружања, 500 гађања из наоружања осталих родова, 350 тактичких вежби на нивоу одељења, вода и чете и 150 показних и методско-показних вежби.

Слични резултати остварени су и у Оперативним снагама где су, према речима начелника Одељења за мобилизацију и обуку пуковника Душана Стојановића, извели 2.861 гађање и 242 вежбе свих нивоа. Број реализованих активности у обуци представља подвиг, а уложени труд на превазилажењу проблема у раду нумерички се не може изразити.

Ипак, најзначајније достигнуће у процесу оспособљавања представља чињеница да се на бројним активностима у обуци није догодио ниједан ванредни догађај.

Резултати вредни пажње остварени су и на плану приближавања стандардима НАТОа и усаглашавања плана и програма обучавања са мисијама и задацима Војске Србије и Црне Горе.

– Све док имамо стручне и оспособљене официре и подофицире одане позиву имаћемо и добру војску. Због тога највише пажње поклањамо обуци старешина за основне мисије и задатке војске и могуће изазове, ризике и претње по безбедност Србије и Црне Горе. У прошлој години наша основна тема у обуци била је противтерористичка борба и ангажовање војске у таквим ситуацијама, док ће у наредној кључна бити помоћ чланицама државне заједнице у случају природних катастрофа и елементарних несрећа ширих размера – каже генерал Милетић.

■ МЕЂУНАРОДНА ВОЈНА САРАДЊА

Крупан напредак у оспособљавању припадника Војске Србије и Црне Горе остварен је и бројним активностима на плану међународне војне сарадње. Заједничке вежбе са припадницима оружаних снага Италије и Бугарске омогућиле су да наши војници и старешине овладају стандардима и процедурама рада у мултинационалном окружењу и да се оспособе за учешће у мировним мисијама. Поред тога, представници ВСЦГ учествовали су у раду штабова и пратили вежбе војски европских земаља, официри и студенти Војне академије школују се у страним земљама, а предузима се и велики број других активности везаних за учешће у изградњи и очувању мира у свету.

У Центру за мировне операције одржано је више курсева на којима је обуку прошло 340 људи, док је 70 старешина оспособљено за учешће у мировним мисијама на курсевима у иностранству.

– У овом тренутку имамо потпуно спремне војнике и старешине пешадијске и инжењеријске чете, вода војне полиције и санитетског одељења који могу да се, после одлуке надлежних државних органа, ангажују у мировним мисијама било где у свету – подсећа генерал Милетић.

Према његовим речима, новине у процесу оспособљавања усмерене су углавном на прилагођавање стандардима евроатлантских безбедносних интеграција. Наравно, приоритет је дат оспособљавању старешина и команди и у том делу су организациони и практични облици обуке, попут групних занимања, тренажа и штабних ратних вежби, планирани и изведени по стандардима НАТОа.

– Тешко је рећи да смо већ сада потпуно прихватили стандарде Северноатлантског савеза – каже генерал Милетић – али је сигурно да смо остварили знатан напредак у том правцу. Стекли смо драгоцену искуства на основу којих је и донета одлука да се у овој години изради домаће *Правило за рад команди и штабова* по процедурама НАТОа.

По мишљењу команданта Оперативних снага генерал-мајора Драгана Колунџије, мораће још доста тога да се уради како би систем обуке у нашој војсци постао компатибилан стандардима страних армије што је и предуслов за заједничке активности. Тежња да се наша земља интегрише у системе колективне безбедности иницира нове захтеве у оспособљавању кадра за извршавање задатака у оквиру тог система, што подразумева обуку дела кадра у иностранству, примену средстава информатичке подршке и изучавање страних језика. На пример, прошле године у Оперативним снагама 86 полазника завршило је курс енглеског језика али то је и даље недовољно.

■ КОМПРОМИС ИЗ НУЖДЕ

Систем обука у Војсци Србије и Црне Горе био је на великом испиту када је донета одлука о скраћењу војног рока са девет на шест месеци. То није изненадило органе за обуку, али су проблеми настали јер скраћење војног рока није пратила и постепена професионализација војске. Искуства из других армија говоре да су земље које су војни рок скратиле на шест месеци, одмах после тога

Слева:

пуковник Јордан Денић,
начелник Одсека за обуку
у Копненим снагама

пуковник Душан Стојановић,
начелник Одељења
за мобилизацију и обуку у
команди Оперативних снага

пуковник Винко Марковски,
командант 565.
наставног центра КоВ

убрзано почеле да професионализују оружане снаге. Због материјалних прилика то се код нас није догодило, а услед скраћења војног рока измењен је и допуњен *План и програм обуке у Војсци Србије и Црне Горе* којим је време трајања обуке скраћено са четири и по на три месеца.

Скраћено време обучавања изазвало је реакције стручњака који се баве обуком, при чему су неки тврдили да три месеца нису довољна да се војници оспособе за све војноевиденционе специјалности и да постоји доња граница испод које је немогуће скраћивање обуке. Додуше, у изменама и допунама *Плана и програма* стоји да обука траје све време служења војног рока.

– То је фраза иза које се сви кријемо – каже командант 565. наставног центра КоВ у Пожаревцу пуковник Винко Марковски. И генерал Милетић се слаже да је став о обуци током целокупног трајања војног рока само слово на папиру, али очекује да се тај проблем реши организацијско-мобилизацијским променама у овој години. Те промене треба да смање број тактичких јединица и реши вишак објеката, наоружања и опреме. Тако ће се смањити број војника ангажованих на задацима изван обуке.

– Рачунамо да ће реформе бити доследно спроведене. Ситуација у којој смо сада је компромис из нужде и цена прелазног периода коју морамо платити – истиче генерал Милетић.

Хроничан недостатак новчаних средстава није ништа ново у обуци Војске Србије и Црне Горе и он се рефлектује на немогућност набавке убојних, погонских и наставних средстава и резервних делова али и на друге сегменте обуке. Маневарске муниције, мета, димних уложака, упалача за разне врсте мина и других наставних средстава накнада је било у изобиљу, а сада се деле на кашичицу. Ниска материјална база, амортизованост и застарелост наставних материјалних средстава, истрошеност ресурса, немогућност извршења планираних ремонта и набавке нових сред-

Генерал-мајор Милоје Милетић
доскорашњи начелник Управе за обуку ГШ ВСЦГ

(НЕ)БОРБЕНА ОБУКА

Навикли смо на термин борбена обука али од недавно у том термину нема више одреднице "борбена". У Генералштабу ВСЦГ кажу да је та измена техничког карактера и да је до ње дошло јер војска више не извршава само борбене задатке. Наиме, *Стратегија одбране државне заједнице Србија и Црна Гора* прописала је мисије и задатке Војске Србије и Црне Горе међу којима је и даље најзначајнији задатак оспособљавање војске за одбрану државне заједнице, али су прецизи-

ране и две нове мисије војске као што су учешће у изградњи мира у региону и свету и подршка државама чланицама у случају природних непогода, катастрофа и елементарних несрећа већих размера.

Дакле, Војска Србије и Црне Горе има нове и то неборбене задатке, што значи да се за њих мора и оспособљавати. Тако ће, на пример, у 2006. годишња тема за обуку професионалних војника и команди бити: "Ангажовање војске у отклањању последица од елементарних непогода, хемијских удеса и других акцидентних ситуација у миру".

става, те недовољна попуна горивом, довели су до тога да се обука војника и јединица појединих родова и служби прекидала, а пилотска се практично није ни изводила. Због недостатка пара одустало се од извођења завршних логоровања и неких бојних гађања. Звучи тужно али је истинито да су ракеташки последњи пут гађали циљеве у ваздуху током ратне 1999. године.

Застарела средства су посебан проблем. Користи се доста технике којој су истекли ресурси и то ствара велике потешкоће. Како се та чињеница огледа у пракси? Код противавионских топова 30/2 мм постоји, на пример, технички захтев да се после опалења 2.000 метака промени цев, што је у нашој војсци испоштовано у занемарљиво малом броју случајева. На сличан начин се преко дозвољених граница троше и други ресурси. Додуше, тачно је и то да постоје огромне количине борбене и друге технике која је резултат наслеђа бивше ЈНА а оглашена је сувишном и неперспективном за војску. Наравно да би било сулудо улагати у ремонт и одржавање таквих средстава ако већ планирамо да их из-

НАСТАВНИ ЦЕНТРИ

Копнене снаге у свом саставу имају више наставних центара као што су Центар за обуку КоВ у Пожаревцу, Центар за обуку возача борбених возила у Вршцу, Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу, Наставни центар за обуку извиђачко-диверзантских јединица у Нишу и јединице у Зајечару и Пироту где се оспособљавају пешадинци и граничари. У центрима и јединицама Копнених снага прошле године оспособљено је више од десет хиљада војника за потребе јединица и установа Војске Србије и Црне Горе. У Центру за обуку Копнене војске у Пожаревцу обучавају се војници 20 различитих специјалности (стрелци, снајперисти, митраљесци, послуживоци ручног ракетног бацача, бестрзајног топа, ПОЛК-а, минобацача, бацача граната и др.) за извршавање наменских задатака.

– Рад у центру је као у руднику – каже командант пуковник Винко Марковски – зато што годишње имамо 500 гађања док нам је пауза између партија војника свега неколико дана.

У Центру раде млади људи (25 потпоручника и 50 водника) који исказују велики елан у извођењу обуке али треба знати да је обука занат који се учи и да је неопходно обезбедити време за усавршавање извођача обуке.

ОБУКА РАТНЕ АРМИЈЕ

Већ дуго година не изводи се обука резервног састава. То је чињеница од које се не може побећи и коју не могу оспорити ни спорадична позивања војних обвезника на једнодневну обуку криптичних специјалности.

Практично се одустало од Петогодишњег плана позивања и обучавања резервног састава, што указује да по мишљењу надлежних органа постоје прече ствари и да оспособљавање ратне армије није приоритет у процесу реформе система оспособљавања у Војсци Србије и Црне Горе.

– Искрено се надам – каже генерал-мајор Милоје Милетић – да нећемо платити цену због таквог опредељења.

бацимо из употребе. Међутим, нема ни побољшања на некој другој страни. Можда би, рецимо, било могуће набавити нова средства за обуку попут савремених симулатора јер, како рече начелник Одељења за обуку видова у Управи за обуку ГШ ВСЦГ пуковник Бранко Делетић: “Обука се код нас изводи на средствима ратне технике а то је најскупља врста обуке”.

Шта ће се догодити са системом обуке у Војсци Србије и Црне Горе када се војска професионализује? Тешко је замислити да би и у том случају могло да се потпуно одустане од неке врсте оспособљавања грађана за одбрану земље. Очекивања су да ће професионализација променити стандард, углед и положај војске у друштву, те да ће она (као у другим земљама у свету) успети да привуче велики број младих људи да у њој раде као професионални војници. Војска ће, наравно, своје професионалце обучавати али за сада још нема јасне државне стратегије како ће се средњошколци, студенти и други грађани оспособљавати за војничке дужности.

Да ли је на помолу стара и добро позната предвојничка обука и да ли ће Војска Србије и Црне Горе учествовати у тој причи? То је, ипак, хипотетичко питање за нешто даљу будућност. У блиској будућности потребно је задатке обуке у Војсци Србије и Црне Горе ускладити са доктринарним документима и стандардима који важе у евроатлантским интеграцијама, уважавајући сопствене традиције и искуства, те савремене тенденције у развоју војне делатности. То је зацртани циљ а до његовог остварења треба се изборити у врло сложеним условима. Ипак, не каже наш народ случајно – *на муци се познају јунаци*. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

У НИЗУ СТАМБЕНИХ НЕПРИЛИКА НА ПОЛА КОРАКА ДО КОРАКА

Са каквим тешкоћама се свакодневно сусрећу бивши и садашњи припадници Војске који са породицама већ четрнаест година станују у Спортско-рекреационом центру Сурчин?

Спортско-рекреационом центру Сурчин станује 185 породица, односно око 800 станара, избеглих после сукоба са простора бивших југословенских република. Данас су то махом пензионисани припадници Војске. Међу њима је три стотине деце и један број ратних војних инвалида. Како наглашава пензионисани пилот потпуковник Владо Ђукић, председник Одбора станара, војно насеље Сурчин има око 25 одсто нелегалних становника.

Читав тај комплекс, тачније некадашње одмаралиште ЈНА, удаљен је од Београда и Земун двадесетак километара, а од села Сурчин пет. До прве саобраћајнице, на путу Јаково-Сурчин, има нешто више од три километра.

Насеље је делом у надлежности Војнограђевинског центра Београд – 162 приземне куће, зидане или монтажне, а десет дрвених и три зидана бунгалова припадају Војној установи Дедиње. Стамбени објекти којима располаже Војнограђевински центар проглашени су за службене станове припадника Војске, док остали спадају у хотелски смештај. Управо је то узроковало неједнак статус станара Сурчина, иако живе у сличним условима. Наиме, разликују се новчане накнаде које те две категорије становника плаћају и остварују. Војној установи Дедиње носе се само трошкови смештаја, а станари примају накнаду за увећане трошкове становања. Такође, они се убрајају у припаднике Војске који немају решено стамбено питање. Остали становници насеља Сурчин немају такве могућности – плаћају станарину, комуналне трошкове, струју, воду, грејање, не примају увећане трошкове становања, а, како тврде, безусловни смештај им се рачуна као службени стан. Да парадокс буде већи, један број станара је откупио раније стечене станове у Босни и Херцеговини, добио стамбене кредите или стан од Војске по приоритету, а ипак станује у Сурчину.

Но, све становнике насеља, када је реч о свакодневном живљењу, муче исте бриге. Отежано им је здравствено збрињавање јер се најближи војномедицински центар налази на Новом Београду. Немају пијацу, а једина продавница у Сурчину није добро снабдевена основним животним намирницама. Грејање није редовно, а куће немају димњак. Телефонске везе су често у прекиду. Простор није довољно осветљен. Градски превоз вози на сваки сат, а последњи је у 21.45 часова, тако да је ђацима и студентима отежан повратак из

Снимко 3. ПЕРПЕ

ПРОБИЈЕН ЗИД ЋУТАЊА

– Суочили смо се са бројним тешкоћама везаним за живот обичног човека у војном насељу Сурчин. Чули смо њихове захтеве и зато ћемо формирати групу стручњака из Министарства који ће ваљано сагледати целокупну ситуацију и предложити решења по којима ћемо надаље деловати. У то се морају укључити Скупштина града Београда али и остале општинске, те државне структуре. Није потребно враћати се далеко у прошлост јер је то само губљење времена, већ се посветити конкретним проблемима и превазићи их. Продаја Спортско-рекреационог центра Сурчин је најједноставнији модел, али она не може обезбедити довољан број станова. Приоритетно ће бити решени захтеви ратних војних инвалида – рекао је министар одбране СЦГ Зоран Станковић, током разговора са представницима станара.

школа и са факултета. У насељу је велики број паса луталица, има глодара и змија, лети комараца, а због честог изливања канализације у оближње језеро Сурчин више личи на сметлиште него на уређен простор за становање. Уз све поменуто, станари струју и воду, те уличну расвету плаћају по индустријској тарифи.

На поменуто проблеме надовезује се и нерешен статус самог насеља – војни објекат или градско насеље, те честе измене војних стамбених

правилника и њихова неусклађеност са републичким прописима.

Иако је у једном периоду одлучено да се смештај у насељу Сурчин припадницима Војске не убраја у категорију службеног стана, како наглашава пуковник у пензији Божо Дукарић, решења никада нису донета. Зато је 90 одсто станара одбило да плаћа различите трошкове смештаја и комуналних услуга, а читав спор се већ годинама налази пред судом. Пензионисани пилот пуковник Никола Боројевић тврди да је неопходно изједначити станаре Сурчина са осталим грађанима и запосленима у ВСЦГ.

– Једино исправно и чини ми се поштено решење је да се најпре одреди статус војног насеља Сурчин, а затим његовим станарима врати одузето право приоритета за решавање стамбеног питања, групно или појединачно, онако како је то било прописано у време када смо дошли у Београд – напомиње потпуковник у пензији пилот Марјан Новак. ■

Владимир ПОЧУЧ

ОФИЦИР И

Од давнина официр без карте не може. А што се више ратовало, чешће су се мењале државне границе и више је било посла за геодете и картографе. И данас су им судбине сличне, с тим што ће карте можда и преживети, а војне геодете, ко зна. Можда им освит сто тридесете године постојања донесе повољан ветар у леђа како би запливили у извеснију будућност.

Када се каже карта, читав свет се отвара пред нама и нема онога чије око не засија док испитује њен садржај и кад у мноштву појмова препозна речи које испишу назив родног града, реке, планине или државе. Оне су дивна творевина људског ума – стручна и естетска – и истрајни хроничар друштвено-историјских промена, па се не каже без разлога “њено величанство карта”.

А у заглављу свих тих вредних докумената уштампано је име творца или установе која их свету дарује. У нашој земљи већ 130 година то је име Војногеографског института. И током сви тих лета драматичних и преломних, ратних и поратних, сиротињских и берифетних, и времена кад су падала царства и настајале нове државе, они су опстајали и правили карте. И у најтежим временима увек су били војна установа али од изузетног државног интереса.

Они имају “тапију” над топографским и гравиметријским премерима, над нивелманском мрежом (надморских висина), над словима и бојом коју на папир наносе. У њиховој архиви похрањени су цртежи и описи свих тригометријских тачака наше земље и пирамида на њима, ту су стотине карата разних размера и намена. У Институту је похрањено и оно што се не види – искуство и знање преношено генерацима и на хиљаде пређених километара по тешко доступним, а њима знаним местима наше домовине.

РАФСКОГ ИНСТИТУТА КАРТА

■ СВЕ СЕ МЕЊА, ОБАВЕЗЕ ОСТАЈУ

Ових дана када прослављају свој јубилеј осећања су им подељена. У срцу крију дамаре тих славних времена, али и стрепњу коју носи јава. Свесни су својих моћи и још више ограничења. Данас, због неселективног линеарног смањења војске и лоших материјалних услова, Институту прети да остане без имена и кадра. А две магичне речи због којих ова прича не личи слављенички и има укус опорости и разочарења јесу паре и кадар. Због њих је и Институт попут насуканог брода који се љуљашка ношен таласима, а нема плиме да га понесе ка мору. Уназад девет година реформисан је тако што је смањиван по разним основама, па је из њега отишло више од половина запослених. Сада у неизвесну будућност гледа мало више од 110 људи.

И у организационом смислу ВГИ је прилично распет. У августу прошле године претпотчињен је Управи за систем логистике, Сектора за материјалне ресурсе МО, а тактички носилац за геотопографско обезбеђење и извршни орган геодетске службе остао је у Генералштабу – као одсек за геодетску службу у Управи за оперативне послове Генералштаба (Г-3). Но и то, како изгледа, неће бити коначно решење. Промене ће уследити током ове и наредне године када се донесу основна документа, пре свега, Стратегијски преглед одбране. Тада би ВГИ требало да буде преформиран и заједно са осталим научноистраживачким установама у Војсци укључен у једну организациону целину. По предлозима у најновијим документима и даље остаје на буџету, иако је било опција да се делимично преведе на доходовни принцип.

Нису им се промениле једино надлежности и задаци јер и даље треба да прикупљају податке о простору и ажурирају постојеће геотопографске материјале. Неће се мењати ни корисници – припадници Војске и они изван система одбране, али ће ови први, и даље карте добијати бесплатно. А колика је то уштеда види се из следећих података. Наша карта у папирном облику стаје око 10 евра, дигитална скенирана је између 1.000 и 1.200 динара, док је векторска скупља, а, према доступним подацима, карта за нашу територију у размери 1:50.000, коју ради САД, кошта око 20 долара. Ако се цена и наше карте помножи са годишњим потребама Војске од око 200.000 види се колико је то велика сума.

■ ПРЕТЕЋА МИНУС ФАЗА

Можда се питате зашто је толико драматично постављено питање кадра. У овој професији то је лако објашњиво. Мало их се школује, а потребе су велике.

Током 2005. услед смањења Војске, из ВГИ је по разним основама отишло више од 10 одсто цивила. И данас постоје притисци да се настави са смањењем, али да су у Институту то урадили остали би без кадра. Ово је последња година у којој може нешто да се учини како не би престало да функционише геотопографско обезбеђење. Сада имају тзв. критичну масу људи која не сме више да се смањује јер би то имало далекосежне последице. Чак иако би касније примили нове људе не би имао ка да им пренесе искуство и знање – кажу у тој установи.

Срећом, средином прошле године у Институт је дошло 12 потпоручника геодета. То је последња школована генерација официра који су завршили Геодетски смер на Војној академији.

ПРОДУКТИВНОСТ

Двадесетих година прошлог века продуктивност Института била је толика да се штампањем карата у току само једне године исплатила целокупна нова зграда која је за њих изграђена. У тој згради се од 1956. године налази Војни музеј.

ГЕОДЕТСКЕ ПИРАМИДЕ

Територија наше земље покривена је са 140 равномерно распоређених тригонометријских тачака, мреже првог реда, које се налазе на просечном међусобном растојању од око 30 километара. Координате тачака одређене су милиметарском прецизношћу и на тим местима подизане су пирамиде да би могло да се на њих опажа. Висине пирамиде зависиле су од услова на терену, па их има од пар метара до оних виших од 18 метара.

Они имају звање дипломираних инжењера геодезије и чин потпоручника. С обзиром на то што је ВГИ знатно учествовао у креирању наставног плана и програма, да им је један број наставника из ВГИ држао наставу, да су вежбали углавном у Институту и радили на њиховим инструментима, уређајима и софтверима, ти потпоручници су се после једномесечног стажирања одмах укључили у редовне задатке. Недостаје им само рутину, али ће

морати брзо да уче јер их ове године очекују први самостални одласци на терене. Ускоро ће преузети још једну обавезу – да замене официре који ће због најављених смањења такође морати да оду из система одбране.

Наредна генерација геодета у Војној академији још није уписана иако су у ВГИ планирали и упутили захтев да се на школовање прими петнаестак људи. То је једини начин да се обнови кадар и настави континуитет службе старе 130 година. Другог избора нема, јер јако мало геодетских инжењера завршава цивилне факултете (испод десет људи годишње), а велике су потребе за тим стручњацима у земљи, будући да предстоје опсежни радови за које је држава добила кредите и донације да катастарски и геодетски уреди територију. Отворено је и много приватних агенција тако да незапослених геодетских стручњака у земљи нема.

Због смањења запослених присиљени су на организацијске и формацијске промене јер морају уважити чињеницу да их је све мање, а број обавеза остаје знатан. Овако уситњени и сада тешко да раде.

■ ДОПРИНОС СТРУЦИ

Када је реч о раду, онда се поред кадра испречио још један проблем – недостатак савремене технологије. Због ње су неки послови остали незавршени. Али, када се све стави на папир, и оно што је урађено није мало. Геодете су завршили дигитални модел висина на основу карте 1:25.000, задатак који сматрају капиталним делом њихове генерације. То је дуго очекивани најтачнији и најбоље урађени модели за трећу димензију за СЦГ.

Завршили су и дигиталну карту 1:300.000 и први пут је, за релативно кратко време, на савремен начин ажурирали. Потом су осавременили класичне папирне карте тако што су на њих наштампали УТМ мрежу. Она је уштампана на све листове карата 1:100.000, а брзо ће бити завршена и за карте 1:50.000. Институт је почео да преводи у дигиталан облик и карту водообјеката у размери 1:50.000.

Највећи посао који ВГИ ради је превођење топографске карте 1:25.000 у дигитални облик. Дигитализација те карте и одржавање ажурног стања је веома скуп и не профитабилан посао, а може да га ради само организован систем који држава формира и обезбеђује му средства. А корист имају сви. Током претходне две године, осим рељефа који је урађен дигиталним моделом висина, привели су крају хидрографију, и она је већ векторизована, а брзо ће бити изграђена и база података. Започели су и припреме за векторизацију путева, пруга, далековида, стамбених објеката, фабрика и свега осталог што се на карти приказује црном бојом. То је најобимнији део садржаја који се иначе најбрже мења. Претпостављају да ће током ове године завршити половину предвиђених броја листова за територију СЦГ.

Војне геодете су направиле и корак даље у оквиру метролошког обезбеђења мерила за дужине и углове. Овлашћења и акредитације које су имали за еталонирање и издавање атеста за мерила унутар система одбране, ове године про-

ПРВИ ТОПОГРАФСКИ ПРЕМЕР

Од 1881. до 1891. године, под управом генералштабног пуковника Радована Милетића, Географско одељење Главног ђенералштаба Краљевине Србије први пут је топографски премерило тадашњу територију Краљевине Србије у размери 1:50.000 (после је израђена карта размере 1:75.000). У премеру је учествовало 29 наших официра, а међу њима, у чину капетана радиле су и познате српске војводе – Живојин Мишић, Степа Степановић и Петар Бојовић.

АЕРОФОТО СНИМЦИ

За непосредне потребе Солунског фронта, Топографско одељење (ратни назив Института) изводило је радове на топографском премеру и картографисању сопствених и непријатељских положаја. Територија коју је непријатељ запосео картирана је на основу аерофото снимака, што је била њихова прва примена у нашој националној картографији.

ПОДУХВАТ ВЕКА

Премер Југославије ради израде топографске карте размера 1:25.000 обављен је у периоду од 1947. до 1967. О обимности радова говори податак да је 1956. било ангажовано око 200 официра, 1.118 војника, 23 моторна возила, 315 коња и више од 140 запрежних возила. То је био највећи геодетски подухват на тлу Југославије. Прво издање те карте садржало је 3.029 листова.

СЛАВНИ ПРЕТХОДНИЦИ

Од Јована Д. Прапорчетовића, првог начелника ВГИ до садашњег, изменило се 16 официра. Остаће забележено да је Институт изнедрио три министра – два војна, једног академика и једног народног хероја. Највише их је носило генералске звезде.

ширене су на рад за цивиле.

Било је посла и у Црној Гори. Наиме, Хидрографски институт Морнарице уговорио је са цивилним структурама у тој републици да се уради хидрографски премер луке Бар. Институт је обезбедио стручни кадар и опрему, тако да су детаљно премерени обалне линије луке, постојећа инфраструктура и море. Дубине мора су измерене врло густо и та слика биће искартирана тако да лучке власти могу да имају валидан документ. Задатак је успешно завршен и то им је отворило врата и за наредне послове. За Агенцију за телекомуникације Црне Горе су радили и рељефну карту Црне Горе, а у тој републици продају се и све друге карте.

Геодете годинама раде на обележавању, премеру и одржавању државне границе, а радиће и у будуће, исто као што ће штампати све потребне тираже карата. Током ове године циљ ће им бити да прилагоде све њихове геотопографске материјале стандардима НАТО.

■ ПОСЛОВАЊЕ

Својим радом, тачније пружањем услуга и продајом производа цивилима, ВГИ је лане остварио знатна средства. Били су веома агилни у наплати тих прихода јер, према важећим прописима, не могу да пруже услугу, а да она претходно авансно није наплаћена. Истовремено, у Институту су успешно заштитили своја ауторска права, тако да се ниједан производ не продаје без наплате ауторских права. Та средства иду на заједнички рачун, са одговарајућим подбројем који се односи и региструје као приход ВГИ. На тај начин увећали су танушна буџетска средства од само 1,4 милиона динара. Дакле, пара је било, али је проблем њихове реализације и куповине репроматеријала и опреме. Преко Управе за снабдевање 2005. успели су да набаве само нову ГПС опрему и да склопе уговор са једном фирмом да им инсталира пасивну рачунарску мрежу. Нова ГПС опрема помогла им је на премеру границе, у луци Бар и за премер полигона у Никинцима. То је опрема последње генерације, за коју кажу да је врло поуздана и универзална јер може да ради са било којим сателитским системом (сем ГПС са европским "Галилеом" и руским "Глонасом").

Њихова вишегодишња мука је и авион за фотограметријско снимање. Тај капитални део опреме за премер и израду геотопографског материјала је у изузетно лошем стању, па авион изузетно ретко полети. Прошле године ништа од планираног нису снимили, нити су пружили услуге, а практичну обуку у авиону није прошао одређен број људи. Тек су ове године обавили неколико сати лета.

Како је њихов рад на ажурирању карата конципиран на основу авио-снимака, покренули су иницијативу да се набави нови авион, нова камера за авио-снимање, нови скенер за скенирање тих авио-филмова, и да се успостави комплетна картографска производна линија за ажурирање карата на савремени начин коришћењем дигиталне технологије. Од тога није било ништа, иако су за те намене издвојили знатна средства из прихода. А како изгледа остаће им далеко и ажурирање карата на основу сателитских снимака, јер и за коришћење тих снимака треба савремена опрема коју ВГИ нема. Али, у Институту нису седели скрштених руку. Њихови стручњаци прате неколико година уназад ту технологију, а и код њих је током прошле године неко време боравила јед-

ПОРЕЂЕЊЕ

Сличне институције других армија или војски, поред знатно бољег финансирања, имају и више запослених. На пример Француска, чија је површина пет пута већа од СЦГ, има 1.800 запослених геодета, Чешка (површине око 70 одсто наше земље) има око 300, Мађарска, чија је површина приближна нашој, има 250 људи, а Румунија више од 200.

РОДИТЕЉИ УМЕТНИКА

Стручњаци ВГИ нису само успешно правили карте. Многи од њих су и родитељи познатих уметника. Отац Светлане Бојковић, Цветко Бојковић, био је пуковник геодетске службе, отац глумице Мериме Исаковић је потпуковник Халил Исаковић, а отац певачице Слађане Милошевић потпуковник Милутин Милошевић...

на екипа из националног института Француске за домен картографије. Пробали су технологију ажурирања карата коришћењем савремене технологије и стручњаци из ВГИ су могли да на конкретном примеру, на једном листу, испробају технолошки пут који води до ажурне карте. Дошли су до врло оптимистичких показатеља – нашу топографску карту 1:25.000 могуће је комплетно ажурирати за само три године. Са капацитетима и технологијама којима сада Институт располаже за тај посао требало би чак 50 година. Интерес за ажурном картом 1:25.000 није само војни већ и државни јер је она основа за све друге крупнијег размера.

Можда им освет ове сто тридесете године постојања донесе мало сунца, наде и повољан ветар у леђа како би заплвили у мирну будућност. И никада не треба испустити из вида да иако немају најсавременију опрему и технологију, имају традицију. Наравно, треба сачувати и људе који би пренели ту традицију.

Надајмо се да ће и они који доносе одлуке хтети да сачувају ВГИ и њему по трајању сличне установе у Војсци. Мало је тако времешних. Институт има само неколико "исписника". Када су вредели пре више од сто година, у још тежим временима, зашто не би и сада. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Поводом спекулација о набавци израелске пушке

ОПРЕДЕЉЕЊЕ ЗА ДОМАЋЕ ПРОИЗВОЂАЧЕ

У вези са бројним спекулацијама у медијима о набавци израелске пушке за потребе Војске СЦГ, Министарство одбране најодлучније одбацује тврдње да је у том министарству разматрана набавка наведене пушке ради опремања јединица Војске.

У Министарству одбране није разматрана куповина било које стране пушке за опремање Војске СЦГ, већ се озбиљно рачуна на усвајање домаћег производа, пушке коју развија "Застава оружје" из Крагујевца.

Нажалост, Министарство одбране нема расположивих буџетских средстава за набавку наоружања и војне опреме, а уколико државни органи знају средства за преко потребно опремање Војске, став Министарства одбране је јасан и недвосмислен – све врсте опреме и наоружања треба тражити, пре свега, у производним програмима домаћих произвођача.

Индикативно је да се у јавност пласирају различите идеје одмах после доношења конкретног закључка, којим се зауставља неко штетно поступање у систему одбране, попут актуелног оспоравања правне ваљаности уговора о коришћењу израелског сателита, о чему је закључак усвојен на седници Савета министара СЦГ 17. јануара.

Те идеје, по правилу, потичу из неименованих извора или од некомпетентних и ненадлежних појединаца, а у јавности их даље разрађују самозвани експерти и "специјалисти широког спектра знања", чиме се, практично, припрема јавност за нове покушаје штетног поступања.

Министарство одбране Србије и Црне Горе ће и даље доследно истрајавати у поштовању законитости у раду и спречавању сваке врсте штетног поступања, упркос покушајима различитих интересних група и појединаца да реализују своје нечасне циљеве, наводи се у саопштењу Министарства одбране. ■

У Центру за цивилно-војне односе

БЕОГРАДСКА ШКОЛА ЗА СТУДИЈЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Помоћник министра одбране СЦГ за политику одбране Снежана Марковић-Самарцић и заступник начелника Управе за међународну војну сарадњу Министарства пуковник Михајло Младеновић посетили су Центар за цивилно-војне односе, у коме је 9. јануара отворено ново истраживачко одељење – Београдска школа за студије безбедности.

Том приликом, директор Центра Мирослав Хацић говорио је гостима о пројектима које Школа реализује. Такође им

је представио младе истраживаче, који се на интердисциплинаран начин баве питањима из области евроатлантских безбедносних интеграција, проблемима у Југоисточној Европи и Западном Балкану, реформом система одбране наше земље, те развојем и јавним надзором система безбедности. Представници Министарства одбране су најавили сарадњу са Београдском школом у домену даљих реформских процеса система одбране Србије и Црне Горе. ■

В. П.

Анализа борбене готовости Гардијске бригаде

ПОПРАВЉАЊЕ ИМИЦА

У просторијама војничког клуба Гардијске бригаде у Касарни "Дедиње", 24. јануара одржана је годишња анализа борбене готовости тог састава. Скупу су присуствовали чланови Колегијума начелника Генералштаба ВСЦГ, а уводну реч дао је командант Гардијске бригаде пуковник Горан Радовановић.

Пуковник Радовановић је истакао да је изградња борбене готовости у Гардијској бригади имала многе специфичности, иако се одвијала у општим условима који све јединице суочавају са одређеним типским потешкоћама. Према његовим речима, ванредни догађај из октобра 2004, у коме су смртно страдала два војника на одслужењу војног рока, негативно је утицало на све аспекте функционисања јединице. Мере предузете за расветљавање тог случаја пропраћене су оштрим поделама у јавности, а бригада је претрпела знатну штету, јер се нашла на удару критике, чак и неодмерених напада.

Зато су током протекле године предузете бројне мере како би се задаци извршавали уз потпуно поштовање процедуре. Тиме је, према командантовим речима, избегнута ескалација ванредних догађаја и успостављено оптимално свакодневно обављање дужности. Због отпуштања великог броја цивилних лица и одласка у пензију одређеног броја војних лица, састав бригаде умањен је за око 47 процената. С обзиром на то да је рационализацијом обезбеђења број ангажованих људи смањен за свега 25 посто, постављени задаци су са расположивим снагама извршавани уз максимално напрезање.

У свом обраћању припадницима Гардијске бригаде генерал-мајор Љубисав Тодоровић је у име Генералштаба нагласио да је остварена борбена готовост доказ да је бригада успела да очува своје потенцијале на задовољавајућем нивоу. ■

А. А.

ПРЕДНОСТИ НОВЕ МЕТОДЕ

Прва лапароскопска операција у гинекологији у Србији и Црној Гори урађена је 20. јануара на Војномедицинској академији у Београду. Операцију је водио један од најпознатијих израелских хирурга, шеф одељења за гинекологију Шибя центра у Тел Авиву, Мордехаи Голденберг.

Лапароскопска техника омогућава уклањање материце помоћу само три реза дужине од 0,5 до једног центиметра, док је за класичну операцију неопходно прављење реза од 12 центиметара. Говорећи о предностима лапароскопије, професор Голденберг је истакао да та метода доноси знатно боље козметичке ефекте јер се ради о минималним резевима и омогућава бржи постоперативни опоравак тако да пацијент може да буде отпуштен за 12 до 24 часа.

Цео ток операције преношен је преко видео бима у амфитеатру ВМА, тако да су бројни посетиоци и медицински стручњаци могли на лицу места да се увере у предности лапароскопске методе и да постављају питања професору Голденбергу, који је објашњавао свој рад.

– Видећете да пацијент после кратког времена може да оде кући. Између 70 и 80 одсто операција код нас у Израелу изводи се применом ове методе. Учинићу све да ендоскопска школа овде буде део садашњости

Др Мордехаи Голденберг
за време операције на ВМА

а не неке далеке будућности – рекао је Голденберг.

Начелник ВМА генерал-мајор Миодраг Јевтић истакао је значај сарадње са покровитељем скупа, израелском компанијом Бреспауер, у даљем унапређивању рада наших стручњака и достизању евроатлантских партнера.

“Војномедицинска академија има традицију 162 године, искуство, стручност и све што је потребно да се ухватимо у коштац са новим изазовима. Прошле године смо послали 15 људи на усавршавање у свет, у САД, Немачку и Израел, да усвоје најновија знања у области медицине, које би потом поделили заједно у нашем раду”, казао је Јевтић. Он је додао да се други сегмент унапре-

ђења стручности огледа у “довођењу најистакнутијих светских стручњака који ће овде да покажу своје вештине које ми треба да усвојимо”.

– Ова интервенција биће на ВМА ствар рутинске праксе у наредном периоду. Ми планирамо да у нашој установи формирамо ендоскопски центар где ће се обучавати многи стручњаци и ван наших простора, укључујући и Европску унију и државе са Балкана – нагласио је Јевтић.

Поздрављајући скуп, амбасадорка Израела у СЦГ, Јафа Бен Ари захвалила је начелнику ВМА на реализацији иницијативе коју је започео његов претходник и додала да се нада да ће “сви заједно успети да помогну женама да им живот буде лепши”.

Поред великог броја домаћих стручњака у области медицине скупу је присуствовала и представница Светске здравствене организације за регион Балкана, Дорит Ницан-Калуски.

– Овде сам четири месеца и заиста сам импресионирана знањем и методама које ви примењујете – рекла је присутним лекарима Ницан-Калуски.

Медицински центар у Шиби био је један од првих у свету у који је почео да се бави вештачком оплодњом. Данас се у њему годишње обави преко 3.000 таквих интервенција.

На ВМА је планирано отварање Центра за ендоскопску хирургију и Центра за вантелесну оплодњу. У њиховом раду требало би да учествују најпознатија имена у области лапароскопске хирургије, не само из Израела него и из Европе и САД. ■

Далибор ЖИВАНОВИЋ

ИЗБОР НАЈБЕЗБЕДНИЈЕГ ВОЗАЧА

У Министарству одбране уручене су награде најбољим возачима у 2004. и 2005. години

У категорији цивилних лица возача најбољи у 2004. години био је Дарко Лукачевић из Команде Подгоричког корпуса. У истој категорији за 2005. годину најбољи је Небојша Рајковић из 63. падобранске јединице.

Најбољи у категорији возача професионалних војника у 2004. години био је војник по уговору Горан Порчић из 46. логистичке бригаде, док је у 2005. години у истој категорији најбољи старији водник Михаило Цветић из 5. батаљона војне полиције. Они су прошле и претпрошле

години возили без прекршаја и тиме заслужили да буду проглашени најбољима.

“У војсци сам од 1993. године. Возим путничка и теретна возила у 63. падобранској”, рекао је за магазин “Одбрана” Небој-

ша Рајковић додајући “да је у војсци тешко бити најбољи јер су сви возачи одлични”.

Михаило Цветић слаже се са својим колегом и додаје да “ко воли посао онда није тешко”.

Војник по уговору Горан Порчић је 2004. године у својој категорији прешао највећи број километара без прекршаја. Ово није прво признање за њега. Он је још као цивил 1995. године био државни првак у Ц категорији на такмичењу у Сомбору.

Најбољи возачи добили су на поклон књиге и новчане награде које је уручио заступник помоћника министра одбране за материјалне ресурсе генерал-мајор Владимир Пејак. ■

Д. Ж.

Саопштење Министарства одбране

ШТА ЈЕ СТВАРНО УКРАДЕНО ИЗ ВОЈНИХ МАГАЦИНА

Последњих дана у делу штампе у Србији и у Црној Гори појавили су се чланци о крађама "наоружања и друге вредне војне опреме" из војних магацина. При томе, доста се лицитира са количином и врстом несталог наоружања, а делом пласира и теза да Војска СЦГ прикрива случајеве крађе наоружања, каже се на почетку саопштења Министарства одбране.

Конкретни повод за наведене написе била су два случаја нестанка наоружања и муниције из војних магацина у Никшићу и Бару. Из складишта ратних материјалних резерви у Никшићу, из магацина у коме су чувају наоружање и муниција Војног округа Подгорица, нестало је 47 пиштоља М-57 7,62 мм, три снајперске пушке М-76 7,9 мм и један сигнални пиштољ. Случај је откривен 4. јануара.

Други случај се десио 5. јануара у Бару, у 5. моторизованој бригади Подгоричког корпуса, када је у касарни јединице "Народни херој Перо Ђетковић" установљено да је обијен магацин са наоружањем. Током увиђаја који су обавили органи војне полиције установљено је да из магацина недостаје један пушкомитраљез М-84, једна аутоматска пушка М-70, један нож за аутоматску пушку и 420 метака калибра 7,62 мм за аутоматску пушку.

У оба случаја одмах су обавештени државни тужиоци у Никшићу и Бару, који су надлежни за вођење преткривичног поступка.

Поводом наведених случајева, органи војне полиције и Војнобезбедносне агенције остварили су контакте са представницима МУП-а Републике Црне Горе и Агенције за националну безбедност Републике Црне Горе ради координације свих активности на расветљавању крађа наоружања и муниције из војних магацина, каже се у саопштењу Министарства одбране. ■

КРИВИЧНА ПРИЈАВА ПРОТИВ ПУКОВНИКА САВИЋА

Министар одбране Србије и Црне Горе донео је решење о пензионисању начелника Управе за одбрану у Републици Србији пуковника Миодрага Савића и против њега је подата кривична пријава надлежном јавном тужиоцу.

Надлежни органи Министарства одбране поднели су кривичну пријаву против пуковника Савића због сумње на почињена кривична дела у области кадровске проблематике и располагања материјално-финансијским средствима.

Поступање и у овом случају јасно указује на недвосмислену опредељеност и одлучност Министарства одбране да, на законом прописан начин, разреши све неправилности које се уоче. ■

ПОГИНУО ИСКАЧУЋИ ИЗ ВОЗА

Војник Урош (Милована) Петковић, из 565. наставног центра КоВ у Пожаревцу, преминуо је услед тешких повреда главе 15. јануара у болници "Стефан Високи" у Смедеревској Паланци.

Према расположивим чињеницама, враћајући се са одобреног викенд-одсуства, Петковић је искочио из воза у покрету и приликом пада задобио смртоносне повреде. Пронађен је на изласку из железничке станице Велика Плана, у правцу Београда, са видљивим повредама главе и колима хитне помоћи превезен је у болницу у Смедеревској Паланци, где је подлегао повредама.

Војник Урош Петковић, из Смедеревске Паланке, рођен је 3. марта 1986, а у Војсци СЦГ био је од 3. децембра 2005. ■

СТУДЕНТ ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ ИЗБОДЕН НОЖЕМ

Студент Војне академије Владимир (Миломира) Лазовић тешко је повређен током породичне свађе која се догодила 16. јануара око 21 сат у селу Вапа, општина Чачак. Његов зет, Драган Поповић, нанео му је тешке повреде убодом ножем у пределу грудног коша.

У тренутку несреће студент 127. класе Одсека за логистику Војне академије Владимир Лазовић био је на продуженом редовном семестралном одсуству до 17. јануара. ■

ПАД СЛОВАЧКОГ АВИОНА У МАЂАРСКОЈ

Четрдесет и две особе погинуле су приликом пада словачког војног авиона АН-24 у планинама источне Мађарске, у четвртак, 19. јануара. У авиону су била укупно 43 путника, а већина су били словачки војници, припадници Кфора, који су се враћали из Приштине кући у Кошице.

Несрећу је преживео само официр Мартин Фаркаш, који је непосредно пошто се авион срушио мобилним телефоном позвао супругу и затражио помоћ. Мађарски спасиоци су га убрзо нашли, свесног али у критичном стању са тешким повредама главе и превезли га у Кошице. Летелица се запалила када су ватрогасци стигли на место несреће.

Други авион из Приштине у коме је био пртљак војника повратника са Косова слетео је пола сата након несреће без проблема на аеродром у Кошицама.

Словачка армија у мисији Кфора на Косову има од 1999. стотинак војника у заједничком чешко-словачком батаљону. До сада је изгубила једног војника који је страдао у саобраћајној несрећи. ■

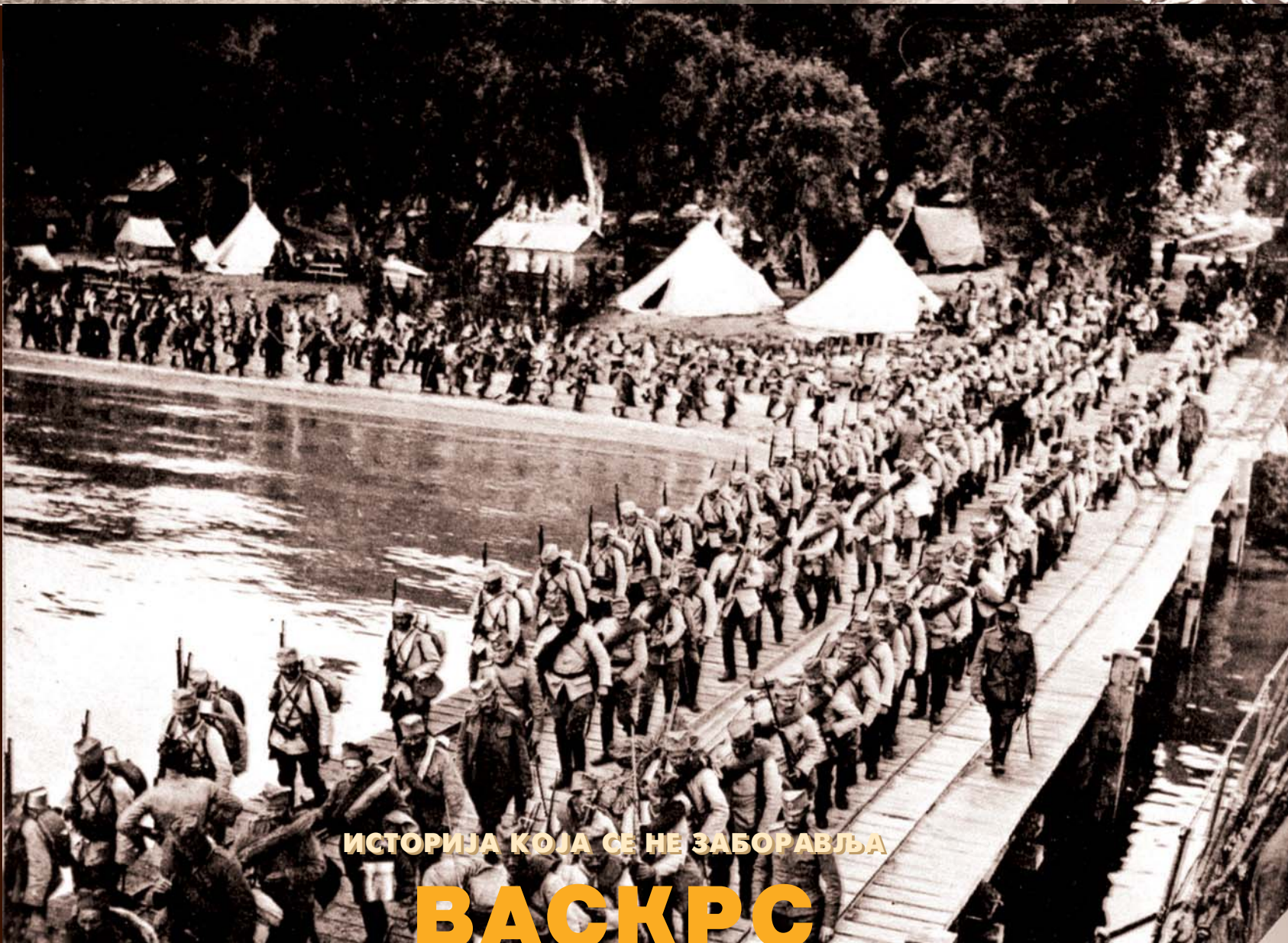

(БЕТА)

ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 5

ИСТОРИЈА КОЈА СЕ НЕ ЗАБОРАВЉА

ВАСКРС

НАРОДА И ВОЈСКЕ

Ових ће дана венац свежег цвећа, отиснут са острва Вида и ношен благим таласима, отпловити према пучини.

Одјекнуће почасни плотуни пред Спомеником бранилаца Београда, у част храбрих ратника и њиховог команданта мајора Драгутина Гавриловића. Изговориће се свечане речи на Церу, крај Колубаре, на Мачковом камену... Доћи ће нам у посету војне делегације земаља савезница из Првог светског рата.

У славу храбрих српских војника, као почаст никада тачно побројаним жртвама ојађеног народа, пред белегом на коме је исписано деведесет година српске Голготе...

Д Е В Е Т Д Е Ц Е Н И Ј А О

На прелазу између 1915. и 1916. године српски народ и његова војска доживели су и преживели искушења незабележена у историји ратовања. Балканска ветрометина, интереси великих сила, освајачи већ опустошене земље и жеља народа да живи у слободи написали су сценарио за невиђену ратну драму. По свим одликама трагедију, потом еп увеличан васкрснућем прежаљеног народа и његове војске пред очима занемеле Европе. Било би непримерено говорити о некаквом срећном крају, јер је данак те и такве победе на стотине хиљада живота, више од милион бескућника, до безнађа разорена држава... Зато је племенита обавеза свих потоњих генерација српског народа које живе и које ће живети у савременом свету да се с дубоким поштовањем сећају страдања од пре равно девет деценија, када су њихови преци својом жртвом и патњама утемељили значење појмова мир и слобода!

Рат као најмрачнија друштвена појава није увек следио јасну логику, о праву или правди да и не говоримо. Наши преци и ми то најбоље знамо. Нити смо га икада желели, нити, не дај боже, призивали. А куцао нам је на врата како му се прохтело. Прошли век је најбоље сведочанство. Знали смо у тих сто година да будемо и овакви и онакви, али шта смо радили, радили смо себи и у нашој кући! Нисмо харали по туђини, нисмо освајали, жарили, палили, отимали... И да смо којим случајем били сила, опет би било исто. Није у бићу српског народа да тлачи друге, нити другом зло призива. Додуше, ухватићемо се с комшијом за гушу, збацићемо и краља ако не ваља, али свог комшију и свог краља!

Други према нама нису били тако милосрдни. Ако Србија има своје ЈА – ућуткај Србију, уколико Србин не да своју земљу – отми је, ако неће милом – удри силом. Беше баш тако.

Има ли наше кривице у томе што је војска Аустроугарске палила куће и убијала све на шта је наишла, има ли наше кривице у томе што нисмо пристали на ропство, комадање земље, прогон? Можда смо били политички недорасли перфидним преговарачима царевина и краљевина тог времена, може бити да је недостатак ауторитета и угледа Србије била последица бруталног свргавања краља на почетку века, али понајпре је у праву мудри Јован Цвијић, који је написао да смо подигли кућу на сред пута.

А тим путем су многи хтели, не толико због куће већ због друма.

Када је букнуо Први светски рат све маске су пале. Додуше, неки их нису ни имали, а други су лица овлаш покривали дипломатским рукавицама. И какав би то рат био, па још светски, а да се амбиције великих не преломе преко српских глава? Мала и сиромашна Србија у магли барута и обећања савезника није имала избора. Ливрејисани Поћореклови официри и налицкани солдати осетили су шта значе српски понос и пркос. За цену се није питало. Славне војводе и њихови војници, од угледних интелектуалаца до људи чије су руке свикле на мотику, стали су на грудобран отаџбине. И другопозивци, па седе главе трећепозиваца, хиљаду голобрадих каплара и њихови вршњаци тек стасалих за пушку. Е, то други нису имали. Ни такав народ, ни такву војску. Простодушно српско веровање у емотивне синтагме братство, савезништво и пријатељство оставило је један народ и његову војску у канцама крвожедних звери и са запада и истока.

Ицимерна улога савезника и осветничка жеља да се "Србији већ једном дође главе" режирале су прогон читавог народа. Историја не бележи да је иједан краљ заједно с владом кренуо истим путем. Најпре повлачећи се на Косово, а онда преко албанских гудура до спасоносних грчких обала. И то под борбом. У сличним (не)приликама суверени су са својим свитама и товарима блага одлазили на далека путовања да на миру потроше време рата.

Часна Црногорска војска потукла је непријатеља код Мојковца и пружила братску помоћ Србима у несрећи. Да није било Божића на Мојковцу, не би било васкрса на Крфу. И Срби су узвратили једнако. То је вера у невољи.

Призори са Вида, Плава гробница, колона живих скелета, не бледе ни после деведесет година. Тек тада се узнемирила савест Европе. Напокон је стигла дуго обећавана помоћ. Опорављена, наоружана и опремљена Српска војска незадрживо је кренула у јуриш пут отаџбине. После пробоја Солунског фронта, чувени француски генерал Жозеф Жофр изрекао је мисао која ће остати уоквирена на страницама војне историје: "Најбољи маневар и највећи брзину има француска коњица, али од француске коњице једино је бржа српска пешадија!"

Земља је ослобођена, рат је настављен... ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Д С Р П С К Е Г О Л Г О Т Е

ЦЕНА ВЕЛИКИХ ПОБЕДА

РАЊЕНА ЗЕМЉА

После великих српских победа, од Дрине, преко Цера, Колубаре и Суворора, против бројно и технички надмоћније Аустроугарске војске, Србија је првих месеци 1915. године била на врхунцу војне славе, осокољена победоносним одбрамбеним биткама. Истовремено, била је тешко рањена због изузетно великих жртава које је поднела. Од својих 250.000 најбољих бораца, изгубила је 163.557, а међу њима и 2.110 официра. Дакако, немилим бројкама треба додати око 69.000 умрлих од рана и болести. У тим околностима Српска војска није имала снагу да крунише своју бриљантну победу против непријатеља, пребаци операције на његову територију и прошири свој успех. Наступило је оперативно затишје.

Војник Драгутин Матић, извиђач 3. пешадијског пука

Пре девет деценија Џон Рид, амерички новинар задужен да прати прилике у Србији, написао је да се налази у "земљи смрти". Вероватно је био у праву. Док је око себе запажао парализу привредног живота, Рида су мучила невероватна објашњења неког чиновника: "Сви мушкарци у Србији су у војсци или су мртви, а све волове је Влада узела да вуку топове и коморсијска кола". Када је обишао положаје на Дрини после тешких борби, осећао је "задах и такорећи ходао по мртвима, тако много их је било".

После свега што се догодило током 1914. године, војним руководством потучене Аустроугарске и Немачке озлојеђене због неуспеха свог савезника, остало је да поновно проуче вредност Српске војске. Није им требало много да уоче високу стручност, храброст и способност српских командира и команданата, за коју Албин Кучбах 15. јануара 1915. каже: "Официри су с војне тачке гледишта беспрекорни". Суд о војводи Радомиру Путнику дала је аустријска обавештајна служба. Оценили су да је војвода "веома популаран и ужива поверење целог народа... има јак утицај на двор и владине кругове... то је мирна и трезвена глава... војно је веома даровит... стар и болестан, али има уз себе изванредне сараднике". Та служба за војводу Живојина Мишића каже да је "веома високо образован... да је душа највишег српског командовања... да је најспособнији српски официр и вођа". Наравно, нису изостали ни хвалоспеви војводи Степи Степановићу, за кога закључују да је "миран и одлучан, веома енергичан". Те и такве оцене прихватио је и Генералштаб немачке војске, када је у септембру 1915. године припремао нову савезничку офанзиву на Србију.

ВРХУНСКИ СТАРЕШИНСКИ КАДАР

Аустроугарски и немачки експерти писали су о целом официрском кадру "који се још у балканским ратовима доказао на изванредан начин", па се "с правом може тврдити да су успеси војске највећим делом заслуга српских официра". За српску пешадију се каже да је "изузетно способна за маршевање, жилава је и издржљива... у одбрамбеним биткама се бори тврдоглаво, активно и успешно". За артиљерију стоји оцена "да је најбољи део Српске војске, елитна ... располаже веома добро обученим и најинтелигентнијим официрским саставом, гађа веома прецизно".

У савезничким и неутралним земљама, борбе на Дрини, Церу, Колубари и другим ратним поприштима донеле су Србији и Црној Гори велике симпатије. Церска битка је доживљена као прва савезничка победа, а преокрет у Колубарској бици као изузетан ратнички подвиг. Све три силе Антанте морале су да рачунају и на Српску војску као важну чињеницу. Србија је постала политички још важнија у њиховој коалицији.

А онда, током прве половине 1915. године, у Србију су "нагрнули многи странци да би је упознали и обавестили своје владе и јавност о ономе што су видели и сазнали". Посете британског генерала лорда Ралфа Пеџета и француског генерала Мишела Поа имале су војни, политички, пропагандни и морални значај. Швајцарски стручњак за криминалистику и велики хуманиста Арчибалд Рајс своје налазе о злочинима над цивилима почињене на тлу Србије, обелоданио је још у току Колубарске битке. Поред њих, ваља поменути долазак и боравак Џона Рида, Бордмана Робинсона, Рокфелера (млађег сина познатог бизни-

смена), Роберта Вотсона, Артура Еванса, Џорџа Тревељана, Чарлса Омана, и друге.

Углед малих балканских држава, Србије и Црне Горе, изузетно је растао. Међутим, оне су биле тешко исцрпљене у дотадашњим ратовима, који су отпочели још 1912. године. Привреда је била разорена, а за евентуални успешан наставак рата била је потребна огромна помоћ. У Србији се "живело у сенци топова који су сваког часа могли поново загрмети". Упркос свему што је преживела, Србија је сачувала снагу да се бори, али и страховала за будућност. Немачки агент Кучбах обавештавао је своју централу: "Борбена воља војске још није опала... Војска опет достиже број од 250.000 људи".

ВРЕМЕ СТРАДАЊА

У Србији је владала огромна несташница животних намирница, стоке за вучу, сировина, радне снаге... Велики део територије био је разорен и попаљен. Најтеже су страдали крајеви у којима је био концентрисан економски живот целе Краљевине. Цео економски и трговински живот је пресечен, Београд је сасвим опустошен. Пишући о Мачви, Џон Рид каже: "Цео је овај крај био спаљен, опљачкан, а становништво побијено. Ниједно грло стоке нисмо видели, а километрима ни човека. Прошли смо кроз варошице у којима је трава расла по улицама, где ниједно људско биће није живело".

Епидемије су узимале свој данак још од друге половине децембра 1914, а врхунац су достигле у марту 1915. године. Руски посланик Сергеј Писаров је извештавао: "По шталама, на слами и преко пољана леже мртви". Болнице су одавале слику ужаса. Ваљево је описивано овако "велика казнионица у којој се једва зна ко је жив, а ко мртав". Према Рајсовом опису "гробља су проширена преко мере, а гробари су копали раке од зоре до мрака". Сматра се да је у то време оболело више од 400.000 људи, а умрло око 100.000 грађана, 30.000 – 35.000 војника и око 30.000 ратних заробљеника.

У насталој ситуацији, од краја 1914. из иностранства је почела да пристиже помоћ у медицинском кадру, средствима и новцу. Било је ту и лекара специјалиста са потребним болничким особљем. Међу првима је дошла мисија лејди Пецет (сестра генерала Пецета), која је отворила болницу у Скопљу, а онда руска мисија грофице Трубецке, жене руског посланика у Србији. У априлу је стигла болница мисис Стоберт, састављена искључиво од 50 жена лекара и болничарки, са 55 шатора, 255 кревета, три аутомобила... Дабоме, требало би поменути медицинске екипе и помоћ госпође Хортвиг, Тома Липтона, Бенета, леди Виндборн, госпође Савињон, Едварда Рајана, и друге. Највећа помоћ пристигла је из Русије, Велике Британије и Француске, али су помогле и САД, Грчка, Швајцарска, Италија и Холандија.

И како то обично бива у рату, за време епидемија, болештине нису мимоишле ни медицинско особље које се борило против њих. Први шеф америчке медицинске мисије умро је од

тифуса, а разболели су се и лејди Пецет и Едвард Рајан. "Четвртина српских лекара, већ и иначе малобројних, оставила је животе на бојишту, поред својих болесника", писао је Арчибалд Рајс. Руски лекари су 9. фебруара 1915. из Београда јавили да су тог дана "од епидемије умрла 22 српска лекара", а већ поменути Кучбах је у својим успоменама забележио да је од "440 српских војних и цивилних лекара, тој болести подлегло око 200". Иако су подаци о броју настрадалог медицинског особља различити, нема сумње да су губици били огромни. И позната сликарка Надежда Петровић умрла је од тифуса као болничарка у Ваљеву, априла 1915. године.

ПОЛИТИЧКИ ЖИВОТ

Упркос огромним страдањима у борби, од болештина, ратних несташница, велики број људи је и даље под оружјем. "Србија је била земља у којој се тада снажно политички живело", каже познати историчар Андреј Митровић. Странци су са чуђе-

Регент Александар Карађорђевић и прослављени војвода Живојин Мишић на полоњу

њем посматрали како на улицама, по кафанама, железничким станицама и другим местима "официри, чиновници, свештеници и обични људи... заједнички седе, шетају и расправљају о политици, често грде Владу и њеног председника". Џон Рид је писао да је један кочијаш, који га је возио од Крупња до Ваљева, "поносан на своју запрегу, свом коњу наденуо име Војвода Мишић".

Занимљиво, политичарило се као да рата и гробова није ни било, као да не прети никаква опасност. Никола Пашић је често истицао да "између Врховне команде и владе влада потпуна хармонија". Кучбах је обавестио своју централу да "српска влада има снажан ослонац у официрима". Оно што је за Србију и Србе својствено, на политичкој сцени је вођена оштра политичка борба. Пашић и Влада су били први на удару. Тај утисак навео је Рида да забележи како је Србија "једна од најдемократскијих земаља на свету". Ипак, није то било баш тако.

У организацији "Уједињење или смрт" и њеном односу према регенту Александру постоји веома различито мишљење. Оно што није спорно, "црнорукци" су сигурно држали своја места у војсци. Њихове истакнуте личности (Војин Поповић, Војислав Танкосић и Велимир Вемић) биле су команданти добровољачких јединица, а генерал Дамјан Поповић био је командант трупа "Нових области". Драгутин Димитријевић Апис, тада потпуковник, постављен је за начелника Штаба Ужичке, а нешто касније Тимочке војске. Регент Александар, као двадесетшестогодишњак, врховни командант, жи-

Д С Р П С К Е Г О Л Г О Т Е

Жесток отпор надмоћнијем непријатељу: митраљесци 10. пука

вео је у сенци старих и славних војвода и генерала, а посебно војводе Путника, али и искусног и лукавог представника Владе Николе Пашића.

Налазећи се у опозицији, српска социјалдемократија, уз руске бољшевице, једина је гласала против ратних кредита своје владе. Велики број њених чланова учествовао је у одбрани земље и изгинуо. Међу њима био је и најистакнутији социјалиста Димитрије Туцовић, који је погинуо као официр у новембру 1914. године.

САН О ЈУГОСЛАВИЈИ

У Србији је снажно живело мишљење да је она "предводник" или "форматор" уједињења "неослобођене браће". Роберт Вотсон је у јануару 1915. скретао пажњу на српску "опчињеност сном о Југославији", а Рид је, путујући Србијом, стекао утисак да је "тајни сан сваког Србина уједињење свих српских народа у једно велико царство, од Бугарске до Јадрана..." Лист "Политика" је у броју од 30. априла 1915. писао: "Када је реч о ослобођењу и уједињењу нашег племена у једну целину, само тај идеал креће данас наше народне масе и само за тај идеал почивају они силни гробови". Иако је било у питању прилично наивно схватање, оно је "прворазредни морални фактор у претешкој борби".

Наравно, програм о уједињењу је 1915. имао мале изгледе на међународној политичкој сцени. Велике силе из сукобљених блокова имале су своје планове. Антанта је само примила на знање Нишку декларацију. Отворено је није прихватила. Желећи да придобије Италију, планирала је да јој уступи источ-

не обале Јадрана. У томе је и успела потписивањем тајног уговора у Лондону 26. априла 1915. године. Тада су Италији обећани Истра, Кварнер, северна Далмација са Задром. Бугарској је понуђена Македонија. Због тога су савезнице вршиле притисак на Владу Србије, смештену у Нишу, да уступи области у Македонији.

Разумљиво, и Централне силе су одлучно одбациле југословенски програм. И оне су желеле Бугарску, па су јој понудиле целу Македонију и неке друге српске територије. На крају, пошло им је за руком да је придобију. Тајним уговором од 6. септембра 1915. Бугарској су обећане Македонија, долина Јужне Мораве с Топлицом и цела источна Србија до Велике Мораве!

Српска влада је одлучно одбила све калкулације великих сила. Никола Пашић, човек који је умео да избегне сукобе у разговорима, на речи руског посланика да "Србија не би требало да се игра ватром и опире захтевима Антанте", одговорио је: "Србија је спремна да се до последњих снага бори не само с Аустријом него и са сопственим савезницима".

Прослављени команданти са Куманова, Битоља, Брегалнице, Дрине, Цера, Колубаре и других ратишта упорно су одбијали сваку помисао да се испуне савезнички захтеви или остваре замисли Централних сила. Разговарајући са Валентином Чиролом, пуковник Живко Павловић је утврдио да "Србија никад неће моћи да пристане да Бугарска пресече њену једину пругу повезану са Егејским морем... Питање Македоније је војно и може се решити само на бојном пољу".

Нова ратна искушења су се надвила над Србијом... ■

ПРИПРЕМА ТРОЈНОГ НАПАДА

УСАМЉЕНА ДРЖАВА

Крајем јуна 1915. године руски војни аташе у Србији обавестио је свој генералштаб да бугарски краљ и влада "припремају да се баце на Србе". Увођење немачког оружја у Бугарску војску, "разголићена шовинистичка кампања" софијске штампе против Србије, долазак за министра војног германофила Жекова, комитске провокације и војни маневри уз границу према Србији, јасно су указивали на бугарске намере. Србија је морала да брани не само своје достојанство већ и опстанак.

На састанку Владе и Врховне команде Српске војске 26. августа у Крагујевцу, на Пашићево питање какви су изгледи на успех у случају аустријско-немачке офанзиве на Србију, генерали су веровали у успешну одбрану само у случају да не буду ангажовани Бугари. У супротном, "изглед би био никакав". Пошто се није могло рачунати да ће Грчка испунити савезничке обавезе, а са Бугарима није била могућа нагодба, Србија се морала покорити вољи савезника. Пред усамљеном Србијом надвила су се највећа ратна искушења.

Септембра 1915. у Срему и североисточној Босни концентрисала се аустроугарска Трећа армија, у јужном Банату немачка Једанаеста армија, у западној Бугарској њена Прва, а јужно од ње Друга армија. Свим трупама, јачине око 800.000 људи, које су биле савремено опремљене и уживале подршку ваздухопловства, командовао је немачки фелдмаршал Аугуст фон Макензен, до тада један од најспособнијих немачких војсковођа. За разлику од Антанте, која је почетак војних операција за Балкан у јесен 1915. дочекала несложна и неспремна, Централне силе радиле су сложено, брзо и одлучно. Непријатељ је почетком октобра имао 393 батаљона пешадије, 40 ескадрона коњице, 497 батерија артиљерије, а до краја месеца повећао пешадију на 440 батаљона.

Насупрот таквој војној сили, Србија се могла супротставити са око 300.000 војника, махом старијег животног доба, развучених на око 1.150 километара фронта. Пред почетак непријатељске офанзиве Српска војска је имала 13 пешадијских дивизија. Од тих снага образоване су Прва, Друга и Трећа армија,

Тимочка војска, Одбрана Београда, трупе Нових области и низ одреда. Под Врховном командом биле су Коњичка дивизија, две ескадриле аероплана и део тешке артиљерије. Па је тако, почетком октобра, главнина Српске војске имала 288 батаљона, 40 ескадрона, 678 артиљеријских оруђа разног калибра.

Врховна команда Српске војске тачно је проценила намере непријатеља. Суочивши се с чињеницом да ће јој бити наметнута борба на два фронта, да ће на почетку морати да се сама бори са три непријатељске државе и двоструко надмоћнијим снагама, Врховна команда је одлучила "да се на оба фронта држи у дефанзиви и да гледа да очува Српску војску интактну до доласка савезничке помоћи".

Британски војни министар лорд Хорејша Кичинер тражио је да "Срби издрже највише двадесетак дана, а онда ће владе Велике Британије и Француске, у случају бугарског напада, благовремено послати војну помоћ у циљу заштите десног бока и позадине Српске војске".

Главнина Српске војске била је подељена на две велике оперативне групације: за затварање великоморавског и нишавског правца. Остали делови требало је да штите гранични фронт. Према таквој замисли, главнина српских борбених трупа била је овако груписана: на западу, према Босни, налазила се Прва армија, под командом војводе Живојина Мишића; на северу, на непријатељевом главном правцу напада, налазила се Трећа армија, под командом генерала Павла Јуришића-Штурма; на истоку, према Бугарској, развила се Друга армија, под командом војводе Степе Степановића, а Београд су браниле

Д С Р П С К Е Г О Л Г О Т Е

трупе Одбране Београда, којим је командовао генерал Михаило Живковић. Врховна команда налазила се у Крагујевцу.

Пред почетак борбених дејстава Србија је могла да рачуна једино на поуздану сарадњу Црногорске војске, која је везивала аустроугарске снаге на свом фронту и штитила леви бок Прве армије. Црногорска војска имала је око 42.000 војника и старшина.

Уочи немачко-аустријског напада на Србију, 5. октобра, у Солуну је почело искрцавање француске 156. и енглеске 10. дивизије, које је завршено средином месеца. Те савезничке снаге остале су на простору Солуна. Упућивање француско-енглеских трупа у помоћ Србима трајало је све до децембра 1915. године. Да невоља буде већа, Енглези нису прихватили предлог генерала Жозефа Жофра да се савезничке снаге ставе под Врховну команду Српске војске, па су те снаге образовале засебне оперативне групе одговорне својим владама.

БЕОГРАД НА УДАРУ

Одређујући једног од најславнијих војсковођа за поход на Србију, немачки цар Вилхелм Други је саопштио: "Учинићу велику част храбрим српским војницима, против њих ћу послати маршала Макензена". После свега што се збило у предвечерје нове офанзиве, црни облаци су се још више надвили над малом, изнуреном и усамљеном Србијом, суоченом са атаком силних германских царевина, одлучних да је немилосрдно казне и униште.

Београд је био први на удару. Макензен је одлучио, за разлику од Оскара Поћорека, да главни правац напада на Србију иде са севера, с централним ударом преко Београда. Као веома искусан и способан генерал, Макензен је знао колико је те-

шко освојити Београд због његовог изузетно јаког одбрамбеног положаја, великог градског утврђења које доминира над рекама, доказане пожртвованости и живавости српског војника и целог народа. Решење проблема нашао је у ангажовању моћне артиљерије која ће просто разорити Београдску тврђаву и систем одбрамбених положаја Београда, чиме би раскрчио пут пешадији.

Према таквој замисли, Макензен је током септембра према престоници распоредио око 350 топова различитог калибра, укључујући и мерзере (305 и 420 мм). Колико је озбиљно ценио ратничку вредност српског војника, може се закључити и из заповести коју је издао пред офанзиву: "... Ви не полазите ни на италијански, ни на руски, ни на француски фронт. Ви полазите на српски фронт и на Србију, а Срби су народ који изнад свега воли слободу... Пазите да овај малобројни непријатељ не помрачи славу и не компромитује досадашње успехе славне немачке армије."

Бомбардовање Београда отпочело је још средином септембра 1915. године, двадесетак дана пре општег напада. Канонада артиљерије појачавала се из дана у дан. Народ је масовно напуштао град, бежећи пешице према Реснику и Раљи. На путу у избеглиштво гранате су разносиле целе породице. Велики пожари су се ширили по целом граду. За прва три дана октобра варош је опустела. "Не чује се више ни писак локомотиве у Топчидеру. Око Ресника је прави логор Београђана, глад, болести, немаштина, десеткују редове изгнаних", забележио је хроничар.

А онда, општи напад на Београд и Србију креће 6. октобра, ураганском артиљеријском припремом по положајима у граду. Само у једном дану на Београд је пало више од 30.000 граната. Само простор од Карабурме до Аде Циганлије засут је са близу 4.000 пројектила. Ломили су се дебели вековни бедеми Београдске тврђаве, дизали стубови земље и дима, куће летеле у ваздух. Смрт је косила и војску и цивиле. Под тим датумом др Славка Михајловић је у свом дневнику забележила: "Ишчезао је осећај страха, не јавља се ни жеља за животом. Господаре само осећај замора у глави и жеља да се све једном сврши".

Мада је брзо постало јасно да генерал Михајло Живковић не може одбранити Београд, ипак је било видљиво да ће тај напад, као и читава "експедиција" против Србије, стајати нападача изузетно много жртава. Поред војника, престоницу су бранили цивили, старци, жене и деца, који су узимали оружје с погинулих војника. Извештај генерала Живковића, упућен ујутру 8. октобра, гласио је: "Борба још траје и није никако престајала. Наше трупе још нападају непријатеља код Дунавског кеја. На Великој пак Ади Циганлији непријатељ се ојачао и врши напад... Непријатељске трупе се развијају у Макишу... Према енергичним

Са војском су се повлачиле бескрајне колоне ојађеног народа

контранападима наших трупа, непријатељски пребачени делови не би се могли одржати на заузетој земљишту, да није овако велика несразмера у артиљерији и по броју и по калибру”.

Командант Комбинованог одреда известио је да ј непријатељ на његову јединицу “гађа са преко 20.000 граната, од којих више од половине тешког калибра... Немоћни смо испод ове ватре...” Ипак су се браниоци Београда у тој даноноћној борби храбро држали и “на ударац одговарали ударцем”. Мајор Драгутин Гавриловић је, прикупивши наизглед растурене јединице, кренуо у противнапад, издајући легендарно наређење. Борцима на Дорћолу издао је заповест: “Тачно у 15 часова непријатељ се има разбијти вашим силним јуришем, разнети вашим бомбама и бајонетима. Образ Београда, наше престонице, има да буде светао. Војници, јунаци, Врховна команда избрисала је наш пук из свог бројног стања. Ви немате више да бринете за ваше животе, који више не постоје. Зато, напред, у славу”. Ове речи ушле су у антологију најсветлијих патриотских поклича, уз поруку Леониде, који је са Спартанцима положио живот на Термопилима, бранећи своју отаџбину од Персијанаца.

СПОМЕНИК НЕПРИЈАТЕЉУ

Храбри браниоци града, суочени с неупоредиво надмоћнијим непријатељем, повлачили су се “стопо по стопу, уз жесток отпор који се претварао у крваве уличне борбе, прса у прса, на бајонет”. Били су то дани беспримерног јунаштва и пожртвовања, дани у којима су писане најсветлије странице одбране Београда током његове дуге историје. И поред невиђеног пожртвовања бранилаца и огромних губитака, под олујом артиљеријске ватре, сламала се српска одбрана. Пешадијске јединице су се искрцавале на десну обалу Дунава и Саве. Београд је био пред падом.

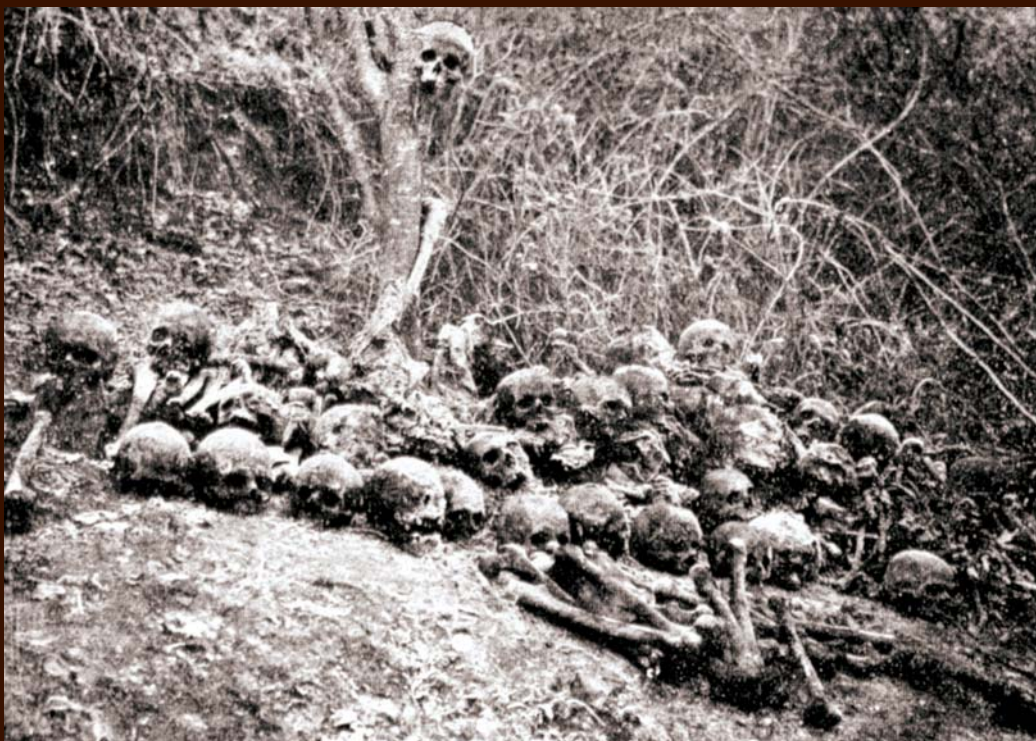
Ако се посматра са војностратешке тачке гледишта, можда је било непромишљено улагати толику снагу и поднети толике губитке у одбрани Београда. Међутим, пркос, храброст и одлучност коју су испољили његови браниоци и житељи октобра 1915. године, остаће вечити симбол слободарства, узор поколењима српског народа. Један од бранилаца је у свом дневнику, под датумом 10. октобар, ламентирао над већ палим Београдом: “Ноћ је прошла на миру... У мраку, неосветљен, не дајући знака живота, ту испод наших ногу, Београд је изгледао као стари витез који се борио, борио, али је морао пасти и сад је мртав! Ноћ тужна. У овој тами чудно пада киша, као да небо плаче над једним узвишеним мртавцем, који је пре неколико часова пустио свој последњи ропец... Београд ће опет васкрснути, да, он мора васкрснути!”

Макензенове трупе су овладале Београдом до 10. октобра, а затим наставиле да потикују јединице Одбране Београда према унутрашњости Србије. Био је то почетак општег узми-

цања Српске војске према југу, која ће се завршити српском Голготом.

Освајање Београда и потискивање његових бранилаца “коштало” је Макензена око 10.000 војника избачених из строја. И Одбрана Београда је изгубила пет хиљада бораца. Нешто касније, оцењујући ту операцију, фелдмаршал Макензен је закључио да је ово био “највећи успех у рату против Србије 1915. године”.

Своје дивљење јунаштву и пожртвовању бранилаца Београда Макензен је потврдио наредбом да се у њихову славу постави споменик на Топчидерском гробљу, непосредно уз споменик изгинулим немачким и аустроугарским борцима. Сматра се

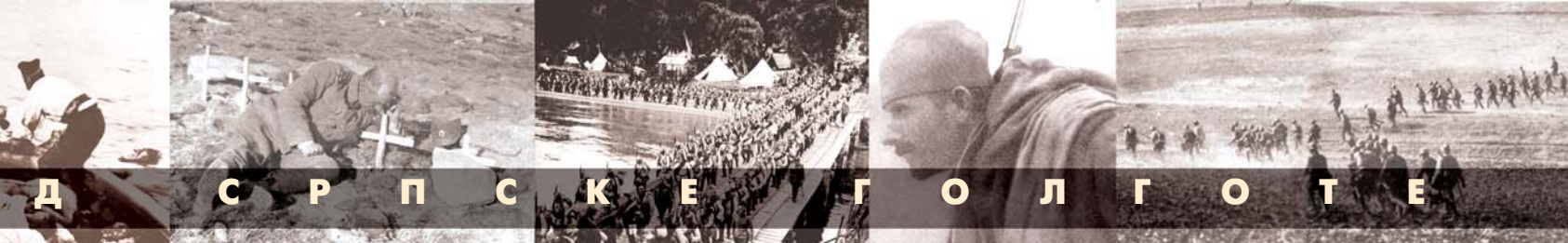
Остаци побијених Срба у околини Лесковца

да је то јединствен пример у историји – да победник подигне споменик свом непријатељу, са жељом да тај пример служи за углед и сопственој нацији како се брани најсветији праг отаџбине.

ПРЕЛОМНИ ДАТУМ

И на другим деловима фронта догађало се слично. На западу и северозападу Прва армија је десетак дана успешно државала непријатеља. На правцу непријатељевог главног удара Трећа армија је одговарала безуспешним противнападима, али су неке немачке јединице већ првог дана битке имале по хиљаду људи избачених из строја. Макензенов начелник штаба је бележио да је “отпор жесток” и да се “Срби туку јуначки”.

Како је отпочело, тако је и настављено. Непријатељ је напредовао, али веома споро и уз велике губитке. За две недеље непрекидних борби, Макензенове снаге су ушле тек око 30 километара у дубину Србије, освојивши много мање него што су планирале. Но, са падом Београда и Смедерева створена је потпуно нова ситуација на српском северном фронту. Посебно се 14. октобар узима као преломни датум за обе стране. Улазак у рат Бугарске, чије су трупе, управо тог дана прешле српско-бугарску границу без објаве рата, ставио је Српску војску у изузетно тешку ситуацију. ■

Д С Р П С К Е Г О Л Г О Т Е

УБРЗАНЕ ОПЕРАЦИЈЕ ПРОТИВ СРБИЈЕ

ПРАЗНА ОБЕЋАЊА САВЕЗНИКА

Удар Бугара у леђа српске одбране привремено је заустављен. Српска Друга армија је њихову Прву армију "брзо приковала за место и нанела јој знатне губитке". Но, јединице бугарске Друге армије, које су нападале јужније, према Македонији, успеле су да потисну слабије снаге Нових области.

Брховна команда Српске војске увиђала је тежину положаја у којој су се нашле њене снаге. Била је свесна и опасности коју је донео продор Бугара у долину Јужне Мораве. Пошто су се рушиле наде у ефикасну помоћ било с које стране, војвода Радомир Путник је 23. октобра наредио трупама северног фронта да "започну постепено одступање на нову скраћену линију отпора". На фронту Друге армије Бугари нису могли, поред свих напора и жртава, да пробију српски фронт код Пирота. Бодрети своје јединице, војвода Степа Степановић им је поручио: "Ваши положаји испред Пирота нису градови које подижу људи и који се могу порушити топовима. Ваше је положаје Бог створио и они се не могу порушити топовима ни отети јуришима". Позвао је своје војнике да "високо држе славом овенчане заставе, као и до сада".

Упркос огромним напорима, Бугари се ни корак нису померили све до 24. октобра, када је Друга армија, по наређењу војводе Путника, отпочела повлачење ради одбране Ниша.

На правцу Врања и у Македонији, бугарска Друга армија је извршила дубоке продоре и пресекала комуникацију Врање–Скопље, где су се налазиле слабије српске снаге. Прекид комуникација са Солуном, преко кога се Српска војска снабдевала борбеним средствима и провијантом, уз оклевање савезника да помогну деблокаду, убрзао је доношење одлуке о даљем повлачењу на југ "ради скраћивања фронта, избегавања бочних удара и очувања живе силе, до пристизања обилније савезничке помоћи". О српском вапају за помоћ, у званичној немачкој историји рата каже се: "Срби су узалуд захтевали и очекивали упућивање Антантиних снага према северу".

Војвода Путник је прозрео Макензенову намеру и идеју о одлучујућој бици на простору Крагујевца. Да би избегао ту "клопку", он је 23. октобра одлучио да напусти Крагујевац без "решавајуће битке" и издао наређење Првој и Трећој армији и трупама Одбране Београда да се "настављајући маневарску одбрану", постепено повлаче јужно од Крагујевца. Морални обзираи и даље надање у савезничку помоћ захтевали су да се пружа

жа што дужи отпор на узастопним положајима. Истина, војвода Живојин Мишић није се слагао са дубљим повлачењем, па је 26. октобра предложио да изврши противнапад са Чумићких положаја у правцу Тополе. Иако је прихватио Мишићев предлог, када је сазнао да су Бугари, уз помоћ побуњених Шиптара, заузели Качаник истог дана, па тако пресекали и последњу везу са Солуном, Путник је обуставио Мишићево наређење за противнапад. Наредио је да се продужи повлачење на моравске положаје. "Ма колико да је ова одлука била болна и тешка", каже се у документу Врховне команде, "ипак ју је Српска војска примила са поуздањем, уверена да ће то бити само привремена мера и да ће убрзо, са доласком појачања савезника, предузети снажну офанзиву и протерати непријатеља из отаџбине, као у јесен 1914. године".

Пошто није успео први покушај окружења, Макензен је 2. новембра наредио да аустроугарски Деветнаести корпус наступа на југ и да по сваку цену, "макар изгубио и половину људства", пређе Западну Мораву код Чачка и предузме брз обухватни маневар према Краљеву, спречавајући повлачење Прве армије долином Ибра. Трупe аустроугарске Треће и немачке Једанаесте армије требало је да наставе снажан фронтални притисак, с циљем да "потисну српске трупе на бугарску Прву армију", која је имала задатак да освоји Ниш и садејствује у затварању обруча око главнине Српске војске.

Путниково наређење о повлачењу Српске војске на обале двеју Морави имало је стратегијски значај. Захваљујући смелости и упорности јединица и личној храбрости војника и старешина, а изнад свега вештини штабова, целокупна Српска војска, која се налазила на северном и источном фронту, након месец дана изузетно тешких одступних борби, успешно се пребацила до 8. новембра. Непријатељу није створена прилика да разбије или зароби ниједну већу јединицу.

Организовано повлачење трупа са источног фронта било је отежано избог огромне масе цивилног становништва, које се, бежећи испред бугарских јединица, озлоглашених због многобројних зверстава у претходним ратовима, повлачило под заштитом своје војске. Војвода Степановић је пуних пет дана упорно бранио Ниш, ратну престоницу Србије и најосетљивији бок Српске војске. Обични борци, надахнути личном храброшћу својих команданата и озлојеђени гледајући дуге колоне унезверених старца, жена и деце у бекству, иза којих су горели напуштени домови, "уливали су највећу снагу пуковима војводе Степановића", забележио је немачки писац Ралф Бате. Будући да савезничка помоћ није стизала, Друга армија је обуставила одбрану Ниша 4. новембра, а Трећа армија дан раније Параћин, пребацијући се по деловима на моравске положаје.

Срби су под сталним притиском јаким непријатељских снага организовано одступали. Десетине хиљада цивила, с нејачи у потовареним колима или у рукама, носећи оно што се могло понети, ишле су према југу, не знајући где ће се зауставити. Руски посланик је јављао "Србија представља покретну масу избеглица без крова и хране, масу која одступа по невремену", па се прибојавао епидемије" као у пролеће исте те године".

Драгиша Лапчевић, новинар и политичар, оставио је опис онога што је видео у Јагодини: "Још од првих дана рата Јагодина је пуна бежаније, нарочито из Београда. Сад, када је настало продирање непријатеља са свих страна, бежанија је придолазила дању и ноћу, возовима, колима и пешке, па одлазила даље. Ипак се многи бегунци задржавају; многи су под ведрим небом, без хлеба, а сиротиња гола и боса, пропада ових хладних октобарских дана..." ■

ПОВЛАЧЕЊЕ
КАО ЈЕДИНИ ИЗЛАЗ

ПРАВАЦ КОСОВО

Једини излаз из претешке ситуације у којој се нашла Српска војска, Врховна команда је видела у наставку повлачења на југ, како би у садејству са француским снагама код Криволака и Грацког отворила качанички пролаз и успоставила везу са савезницима. Да би се постигла сагласност свих војних и политичких фактора за такву одлуку, 4. новембра је одржана ванредна седница Владе у Рашкој. Усвојен је став да "треба остати уз наше досадашње савезнике". Војвода Путник је изјавио да "борбу треба продужити до краја и повлачити се, "ако се буде морало, на Косово, па евентуално, чак преко Призрена и Дебра, у јужну Македонију и Албанију".

Према утврђеној замисли, војвода Путник је обавестио француског генерала Сараја да је образовао оперативну групу за пробој кроз Качанички теснац у Македонију, тражећи његово садејство у току те операције. Наиме, идеја је била да Сарајеве снаге предузму напад у правцу Велеса и Скопља у време српског напада од Приштине. Но, од остварења те замисли није било ништа. У току осмодневних неефикасних борби, Сарајеве снаге су споро напредовале. Због опасног развоја ситуације код Срба, непријатељског става Грчке, колебања Румуније и кашњења руске интервенције, Француска је сматрала да је "ризично је задржавати јединице код Криволака и Грацког". Проциенили су да је "игра у Србији изгубљена", па су Србе обавестили о својим намерама да се повуку ка Солуну.

Сазнавши за жалосну одлуку Француза, Врховној команди Српске војске преостало је да групише главне снаге на Косову и покуша пробој преко Карадага и Качаника у правцу Скопља. Ситуација је налагала да се гро снага, са планинског земљишта између Јужне и Западне Мораве повуче ка Косову, уз обезбеђење минимума снага за успоравање непријатељевог надирања са севера. Тај подухват донео је највеће потешкоће и неизвесност.

Фелдмаршал Макензен је наслутио намере Врховне команде Српске војске, па је 5. новембра издао директиву својим армијама "да никако не дозволе да велике непријатељеве снаге одступе на југ". Левокрилном Десетом корпусу наредио је да убрза дејство од Параћина према Сталаћу и да са дивизијама бугарске Прве армије, које су надирале према Прокупљу и Лесковцу, окружи и зароби српску Трећу армију и Тимочку војску. Аустроугарској Трећој армији наредио је продор у правцу Новог Пазара и Рашке, на одступни правац српске Прве армије и Одбране Београда. Од Деветнаестог корпуса захтевао је да продором у долину Ибра, а у садејству са бугарском Другом армијом која је напредовала према Приштини, опколи и зароби главнину Српске војске пре него избије на Косово.

ЛЕСКОВАЧКИ ПРОТИВУДАР

Већ сутрадан осетио се снажан притисак непријатеља на свим деловима српског фронта. Највећу агресивност испојила је бугарска Прва армија и одред пуковника Рибарева, надирући долином Ветернице у позадину српске Друге и Треће армије и Тимочке војске. Непроверена вест да Бугари надиру у правцу Лесковца, иза леђа Тимочке дивизије, изазвала је немир међу војницима. Чак је и стари краљ Петар Први, који је кренуо у правцу Прокупља, отишао на положај да осоколи војску. И овога пута, војвода Путник је испојио пословичну хладнокрвност. Наредио је војводи Степановићу да прикупи трупе ("имате више јединица од непријатеља"), одбаци непријатеља и без условно заштити комуникацију Прокупље–Куршумлија–Преполоц.

Када је Моравска дивизија другог позива, која је упућена као појачање војводи Степановићу, стигла на одредиште, Бугари су већ продрли у долину Пусте реке. Енергични командант Моравске дивизије, пуковник Љубомир Марић, који је објединио команду над три дивизије, предузео је напад у правцу Лесковца. Благодареве снажном и прецизном дејству српске артиљерије, које су се Бугари увек плашили, српска пешадија је прешла у снажан противнапад и у току 11. и 12. новембра одбацила Бугаре до Лесковца и Хисара. Тако је онемогућено да непријатељ запоседне комуникацију Куршумлија–Преполоц и обезбеђена одступница српским снагама које су се повлачиле са северног фронта.

Описујући те борбе у долини Пусте реке и Јабланице, већ поменути писац Ролф Бате забележио је: "Силина тог противнапада (Срба) потпуно је изненадила Бугаре, који су се са тешким губицима повукли 18 километара до самог Лесковца". И генерал Милан Зеленика о томе пише: "Битка код Лесковца редак је пример да једна трупа, после толиких напора у непрекидном од-

Д С Р П С К Е Г О Л Г О Т Е

ступању од готово месец дана и после такорећи јучерашње велике депресије, може повести офанзиву и при том чак извојевати победу". Захваљујући сјајном успеху српских снага, у коме се нарочито истакла Моравска дивизија другог позива, Бугари су одбачени, а Срби су задржали комуникацију Преполоц–Приштина, све док није завршено повлачење на Косово.

До почетка пробоја кроз Качаник аустријско-немачке трупе, упркос свим настојањима, нису успеле да продру преко линије Нови Пазар–Лепосавићи–Мердаре–Тупалски вис–Копилак. Српска Прва армија одолевала је фронталном притиску немачког Двадесет другог корпуса и обухватном маневру аустријског Деветнаестог корпуса и тиме омогућила безбедно повлачење Врховне команде Српске војске, Владе и непрегледне масе избеглица. Наравно, посебно треба истаћи несебичну помоћ црногорске Санџачке војске јединицама Прве армије, која је бранећи правац Златибор–Кокин брод–Нова Варош и Ивањица–Јавор, безбедно држала све правце који од Дрине воде у Санџак. И тако, херојском одбраном Прве и Друге армије спречен је и други Макензенов покушај опкољавања Српске војске у троуглу између Западне и Јужне Мораве и омогућено њено извлачење на Косово.

Непрекидне и тешке борбе које су вођене веома неповољно су утицале на брзину и јачину снага које су Срби могли да ангажују за планирани качанички маневар. Наиме, од пет пешадијских дивизија, два здружена одреда и Коњичке дивизије, снага које су биле планиране за пробој и подељене у две групе (Качаничку и Гњиланску), на време нису могле стићи Комбинована и Коњичка дивизија и Крајински одред, па нису ни учествовали у операцији. Ипак, од 17. до 21. новембра вођене су огорчене борбе на Великој планини и планини Жеговцу. Непријатељ је 20. новембра успео да избије на стару српску јужну границу и запретио да пресече комуникацију код Качаника и Гњилана и опколи Српску војску.

У условима крајње преморености, повећаних губитака, оскудице у артиљеријској муницији и пасивности савезника, Врховна команда Српске војске морала је да обустави даље опе-

БРОЈНО СТАЊЕ

Врховна команда није имала тачне податке о укупној снази своје војске. На основу бројног стања у пешадијским пуковима, које је спало на 1.000 до 2.000 људи, могло се закључити да је оно драстично смањено. Према подацима који су касније сведени, евидентно је да је Српска војска пред почетак тројне инвазије имала 563.180 људи на храни. У тај број су урачунати и "старци последње одбране", који су чували мостове и магацине. У оперативним јединицама било је 420.600 људи, а на Косово је стигло око 320.000 војника и старешина. Дакле, у току двомесечног повлачења бројно стање се смањило за око 260.000. Том броју припадају погинули, умрли, оболели, заостали у цивилним болницама, али и они који су "изгубивши веру у преокрет ратне среће, напустили јединице при проласку кроз своја села". Ако се укупној трагици дода да је људство, које се окупило на Косову, мучно изгледало у ритамима, босо, промрзело, полу гладно, онда се добија права слика тадашњих прилика.

И зима као непријатељ: прелазак преко Белог Дрима, новембар 1915. године

рације, па је 21. новембра свим трупама наредила да се повлаче на леву обалу реке Ситнице, где је требало концентрисати све снаге за одлучујућу битку. Повлачење је завршено 24. новембра, а груписање за битку до 26. новембра.

Када се увидело да је "војска јако проређена, гладна и преморена, а артиљеријска муниција утрошена", било је очигледно да у планираној бици нема изгледа на успех. Врховна команда је 25. новембра донела одлуку "да се битка не прими, а одступање продужи ка обалама Јадранског мора". Тиме је завршено повлачење Српске војске, испуњено беспримерним херојством, које је трајало готово два месеца, по дубини од близу 500 километара.

У првој половини новембра српске трупе су се сливале на Косово, а са њима и многобројне избеглице. У огромним колонама народа и војске кретао се и краљ Петар Први. Он се извесно време кретао аутомобилом, а када је остао без њега, превозио се на муницијској кари, коју су вукла четири мршава вола. "Трећепозивци са којима је био нису могли поверовати да је са њима стари краљ Петар". Преко Блаца и Прокупља стигао је у Приштину. Ту се срео и са Браниславом Нушићем, који је забележио: "Мада његове старачке очи нису биле кадре догледати оно што је он желео да види, он је, ипак, дуго

и дуго забринуто стојао на прозору и упињао поглед да види бар онај дим, који је већ пао на воде Моравине и воде Ситнице... То је сада већ био сломљен изнемогао старац, брижан за добру судбину свога народа..."

О стању духа сведочи и француски посланик Огист Боп, који каже "Дошавши до места из кога нема излаза, маса запажа да је запала у клопку". Иза војске и избеглица су остали многобројни лешеве, неизмерне личне трагедије и тешке патње. Међу погинулима био је и Војислав Танасковић, а међу рањенима дотад непознати Коста Војновић. Песник Велимир Рајић није могао да издржи телесне и духовне патње, "пресвиснуо је", записао је Бранислав Нушић. Оставши без наде, књижевник Милутин Ускоковић се утопио. Но, много више је било оних који су били спремни да се суоче с бедом историјског тренутка. ■

ТЕШКА ОДЛУКА

ПРОМЕНЕ У ОДНОСУ САВЕЗНИКА

ВОЈНЕ И МОРАЛНЕ ДИЛЕМЕ

Страхоте и страдања Срба током двомесечних тешких борби узбудили су јавно мњење у савезничким земљама. Немаран однос према храбром савезнику и још један у низу пораза на Балкану довели су до промена у војним и владиним врховима Француске, Енглеске и Русије. Одлука Срба да, упркос свим искушењима, остану лојални савезници, присилила је владе сила Антанте да ускладе односе на Балкану.

Осле потписивања директиве о повлачењу Српске војске на Јадранско приморје, већ сутрадан, 26. новембра, Врховна команда је отпутовала у Скадар да би организовала прихват трупа на морској обали и ступила у додир са савезницима. Но, поменута директива, која је прочитана у свим командама и јединицама, наишла је на различито расположење. Многи војници су били разочарани, уз осећање да су их савезници преварили, па су остали на Косову и кренули својим кућама, у неизвесност. Део официра је негодовао, истичући "да би радије погинули на свом огњишту него да пођу у туђину".

У тренуцима великих војних и моралних недоумица, занимљиво је писмо начелника штаба Шумадијске дивизије другог позива мајора Душана Симовића, упућено 27. новембра војводи Степановићу. Часни официр је једини спас видео у "предузимању офанзиве, јер ће нас напуштањем и последњег парчета слободне Србије напустити чак и остаци наше војске, наши ветерани. Они ће видети да је са Србијом свршено и да даљој борби њиховој нема циља. Стога остајмо овде, на овој последњој грудни слободне Србије и умримо часно..."

На тај патриотски апел мајора Симовића, војвода Степановић је смирено одговорио: "Најбитнији и најсветији интереси Српства безусловно налажу свакоме да и у овим страшним временима слуша и са пожртвовањем извршава наређења Врховне команде, која боље познаје целокупну ситуацију него ико од нас".

Сутрадан, 28. новембра, војвода Степановић је имао новог заговорника идеје да се Српска војска не повлачи, већ да преузме офанзиву на север.

Био је то командант Прве армије војвода Мишић. На његову иницијативу, до 3. децембра одржано је шест седница команданата армија у Пећи. Председавао је војвода Степановић, као најстарији командант армије. На основу приспелих података о непријатељу, војвода Мишић је закључио "да је офанзивна способност непријатеља исцрпљена и да би Српска војска, ако би предузела енергичну офанзиву, имала добрих изгледа на успех". У записнику са прве од тих седница наведене су речи војводе Мишића да би се "тима спречило опасно осипање људства и избегло погубно повлачење кроз Албанију и Црну Гору". На састанку од 1. децембра рекао је "да у овим приликама остају две резолуције: да се кренемо напред у офанзиву, те видимо од кога бежимо, па успемо ли – добро, не успемо ли – онда да пошаљемо парламентарне непријатељу и ступимо у преговоре у циљу обуставе непријатељства".

МАСОВНА ГРОБНИЦА

Иако непријатељима није успело да пресеку одступницу Српске војске преко Албаније, муке су биле превелике, страдања неописива. Албанске планине су постале "масовна гробница непребројаних људи". У осврту Врховне команде на то повлачење, стоји: "Судбина Срба, због зиме и дивљих албанских планина, била је ипак грозна... Требало је целу једну војску превести стазама којима се и појединци крећу с опасношћу по живот. Требало је издржати неких десет дана и ноћи било на киши, било на цичи зими и блату, без крова и хране..."

Двојица дипломата, руски и француски посланици у Србији, Николај Трубецки и Огист

СТРАШНЕ ЖРТВЕ

Према евиденцији Врховне команде, на албанским обалама је последњих дана децембра 1915. било приближно 110.000 војника и 2.350 официра. Рачунало се да је у бројном стању недостајало 70.000 од свих који су почели одступање. Страдало је више од 27.000 регрута. Већ током повлачења било их је мање од 15.000, а по списковима направљеним касније у Бизерти, на лицу места су се нашла само 7.192. Од 6.000 младића рођених 1897. и 1898. у животу их је остало само пет стотина. Наравно, то је само део цене "Голготе Србије". Тиме је окончана тек прва етапа страдања. На обалама Албаније Српску војску нису чекали ни коначиште, ни довољно хране, ни савезнички бродови...

Д С Р П С К Е Г О Л Г О Т Е

Боп, били су очевици патњи и страдања Српске војске и избеглица. Они су оставили потресна сведочанства о тој трагедији. У писму министру Сезонову, господин Трубецки је, при крају писма истакао: "Без обзира шта ће се даље догађати, сматрам својом дужношћу да посведочим како су Српска војска, народ и влада часно извршили свој задатак. Изгубивши све, дошли су овамо с надом да је на мору, крај њихових страдања и да ће савезници најзад наћи начина да им пруже руку помоћи... Срећа је за нас (Русију), што нисмо криви за овакво стање..." Француски посланик Огист Боп дао је потресну слику изгледа српских војника после доласка у Скадар: "Сви су били до крајњих граница малаксали, прави покретни лешеви. Ходали су тешко, мршави и бледи, са болним очима... Никаква жалба не изађе са усана ових људи који беху све претрпели... Понекад се могло чути да кажу хлеба. То беше једина реч коју су имали снаге да изговоре..."

Описујући своје виђење ситуације на друму Призрен–Љум Кула, Стева Стефановић, пише: "По друму и око њега побациано је све што појединцу није неопходно... Ноге до чланака упадају у пушчану муницију, хамове, каишеве, ранце... Прескачемо преко топовских метака, нових и сјајних, преко лафета, сандука за муницију, животињских лешева... На овом уском простору, између мртвих стена и дивље реке (Бели Дрим), на друму дугом тридесет километара, врши се ликвидација једне државе... Даље, напред, још страховитије..."

Изузетно потресан опис повлачења Српске војске и избеглица написао је потпуковник Милан Недић. Описујући изглед војника после доласка на морску обалу, бележи: "Давали су утисак људи који су на концу животне моћи – прави људски костури, исушени, очију упалих и угашених, а лица поцрнела као земља. Иду немо, вођени само својом судбином. Ни протеста ни жалбе. У подераној одећи, са запушеном косом и брадом, изгледали су као утваре из другог света. Трпели су и стоички носили свој мученички крст. Без роптања, предавали су своју намучену душу Господу Богу".

ЕПОПЕЈА КРАЉА ПЕТРА

Судбину своје војске и избеглица делио је и стари, болесни краљ Петар Први. У Призрену је оставио све своје ствари, укључујући и одличја. У страшном и неописивом метежу кренуо је аутомобилом према Љум Кули. Већ на почетку "видео је много пламенова које су гутале силно богатство војске". Биле су то ватре у којима су српски војници спаљивали кола, лафете, аутомобиле. Хроничар Анри Барбија је забележио: "И ево Албаније, са тешким зимским небом; њу краљ Петар прелази без пратње, оскудан као и последњи од његових сељака и војника... И он, потресен ужасом, гледа слом Србије. Он, тако стар, тако уморан и толико слаб... Зар опет у изгнанство... Па ипак, његова воља није сломљена..."

Арналдо Фракароли пише: "Бекство кроз Албанију било је страшно. Од Љум Куле, аутомобил више није могао да иде.

Заборањени: остаци заштитнице главнине Српске војске

Нема више пута, само ужасни низ провалија, долина и стрмих планина... Не знам каква нам је то интимна и несвесна одвратност према смрти дала енергију да издржимо... На крају, пешке, са своја три официра и шест гардијских војника који су га чували, Краљ је превалио седам дана путовања по ужасном времену, око 150 километара преко планине од границе до Љеша..." У даљем опису те епопеје, Фракароли додаје: "Само понеки војник, који је пао од изнемоглости, показивао је краљевој пратњи куда су прошли њихови другови... Пут спасења имао је и трагичних обележја, лешеви војника умрлих од глади, болести, зиме и голи костури коњски, над којима је војска искалила бес глади. И бедни чобани који живе по планинама, никада неће моћи да знају да је онај стари српски официр, блед и слаб, био краљ Србије. То фабулозно лутање једног краља, драмско и невероватно, као стара легенда, трајало је седам дана..."

Из Љеша је краљ Петар отишао у Тирану, где га је срдечно примио Есад-паша. Управо, тај Есад-паша је одржао реч дату Николи Пашићу, којом се омогућава Српској војсци прелазак преко Албаније, упркос захтеву цара Вилема да се то спречи. По опису А. Барбија, "Есад-паша је човек коме сви ми Срби, Французи, Енглези, Руси и неутрални чланови војних мисија, дугујемо што нисмо пали у руке Аустро-Немаца и Бугара. Њему и само њему, захвални смо ми и хиљаде заробљеника без оружја, што смо могли да пређемо сурову Албанију, тешко приступачну и дивљу." ■

ОДГОВОР НА ПРЕТЊЕ СРБИЈИ И ЦРНОЈ ГОРИ

ПОМОЋ БРАТУ У НЕВОЉИ

Почетком јануара 1916. године, Српска војска се нашла пред новом опасношћу. Аустроугарске трупе су отпочеле нову офанзиву ради освајања Црне Горе и заробљавања Срба у северној Албанији. Конрад је имао намеру да потпуно уништи остатке Српске војске, анектира Црну Гору и Албанију и протера трупе Антанте из Солуна.

Да би поштедио своје трупе нових губитака, Фалкенхајм се "успротивио настављању кампање на Балкану". Због тога је Конрад издвојио своју Трећу армију из групе Макензена и затражио од Фалкенхајма да му врати 57. дивизију, како би све расположиве снаге на Балкану ангажовао за освајање Црне Горе и Албаније. Наравно, то је изазвало срџбу Фалкенхајма, који је изјавио да "нема више поверења у аустроугарску Врховну команду и да сматра да је искључен даљи успешан заједнички рад".

Према постављеном циљу, груписање аустроугарских снага завршено је до 4. јануара 1916. године. План је био да се изврши обухватни напад на Црну Гору, потуче њена војска и у албанском приморју "докрајчи и зароби Српска војска". Ако се анализира укупна војна ситуација на Балкану, није тешко закључити да је Конрад направио огромну грешку. Утрошио је месец дана за нови распоред својих јединица, створио оперативно затишје и олакшао Српској војсци да под заштитом своје Прве армије и Саниачке војске успешно заврши повлачење на албанско приморје.

СУМЊИЧЕЊА

Након повлачења Српске војске са Косова и Метохије и француско-британских јединица из Македоније на простор Солуна, према аустроугарским снагама налазила се само Црногорска војска. Усамљена, будући да су је савезници препустили судбини, нашла се у крајње тешкој ситуацији. Она је тада имала око 44.000 бораца, 155 топова и 107 митраљеза. Са Црногорском војском било је око 3.500 српских војника, са две батерије пољских топова.

Према таквој Црногорској војсци, Аустроугарска је ангажовала 150.000

пешака, 1.172 коњаника, 417 мобилних и 530 тврђавских топова. Однос снага био је крајње неповољан за Црногорце. Непријатељеве снаге су имале три до три и по пута више људи и биле неупоредиво боље наоружане, опремљене и снабдевене. Црногорски војник је гладан, муниције није имао довољно, артиљеријско наоружање је било знатно слабије, а био је и преморен дотадашњим борбама. Требало је бранити фронт дужине од око 500 километара. Краљ и влада су упорно тражили помоћ од савезника, али узалуд.

Најјача непријатељска оперативна група (Деветнаести корпус, око 50.000 бораца) концентрисана је на главном правцу удара: Бока-Ловћен-Цетиње, где су Црногорци имали свега 9.000 бораца. На северу, где је непријатељ ангажовао помоћне снаге (око 34.000 бораца), црногорска Саниачка војска имала је око 23.635 бораца. И поред свих невоља које је имала, Црногорска војска је у време најјаче непријатељске офанзиве водила своје најсјајније битке.

Уместо помоћи, савезничке владе су приговарале краљу Николи да "води тајне преговоре са Аустроугарском о закључењу сепаратног мира". У томе су најгласнији били Италијани. Гроф Сонино је још 6. децембра осумњачио Црногорце да би долазак Срба у Скадар могли искористити као изговор "да нас издају". После четири дана осумњачио их је "за потапање савезничких теретних бродова у драчком и медуовском пристаништу".

За такве сумње савезници су упористе налазили у понашању неких црногорских званичника, посебно престолонаследника Данила, ожењеног Немицом. Њега је црногорски зет и краљ Италије Виторио Емануело Трећи директно прозвао за шпијунажу у корист Централних

Црногорски министар војни
сержант Јанко Вукотић

Д С Р П С К Е Г О Л Г О Т Е

Српске снаге стале су у заједничку одбрану са братском Црногорском војском

сила. По налогу савезника, Пашић је из Скадра путовао на Цетиње и разговарао са краљем Николом, обавештавајући га да ће Србија “без колебања остати уз садашње савезнике”. Краљ Никола је два пута поставио исто питање: “Шта ће учинити Србија ако је савезници не помогну храном и не превезу њену војску на сигурно?” Пашић је два пута исто одговорио: “Не верујем да савезници неће помоћи...” Било како било, све савезничке земље су упозориле краља Николу на тешке последице ако се одлучи на сепаратни мир. Истина, ниједна од тих савезница није помињала своју одговорност што су Црна Гора и Србија остављене на цедилу и препуштене саме себи.

МОЈКОВАЧКИ БАДЊАЦИ

Завршне операције Аустроугарске војске против Црне Горе почеле су уочи православног Божића 1916. године. Дивизијар сердар Јанко Вукотић издао је наређење за противнапад, који је започео у зору 7. јануара. У борби с много напада и противнапада, која је трајала од зоре до сумрака, у тешким зимским условима и по врлетном терену, Санџачка војска је одбацила непријатеља и одузела му офанзивну снагу. Ту се посебно истакла Колашинска бригада и њен Ровачки батаљон. У општем противнападу читаве Прве дивизије Црногорци су успели да одбране Мојковац. Тада достигнуту линију између Берана и Андријевице, код Мојковца и на реци Тари, Санџачка војска је одржала све до 18. јануара, док од своје Врховне команде није добила наређење да се повуче. Осим величанственог примера пожртвовања Црногораца у одбрани своје отаџбине, Мојковачки бој је и пример жртвовања за Српство у заштити одступнице Српској војсци. Они су онемогућили непријатеља да се преко северне црногорске границе пробије према Скадру, куда се повлачила Српска војска.

На правцу Ловћена стање је било другачије. Шест пута надмоћније снаге Деветнаестог корпуса продрле су дубоко и 10. јануара угрозиле Цетиње. Тако брз успех нападача оставио је утисак “да је одбрана била слаба”. Дабоме, та слика се брзо проширила Црном Гором, па је допринела општој утучености. Међутим, непријатељ је на ловћенском бојишту оставио

чак 1.260 војника, што показује да су се Црногорци срчано борили.

А онда су краљ Никола и Влада, уместо да упуте наредбу војсци да се постепено повлачи за Српском војском, затражили примирје. У подне 16. јануара, Влада Црне Горе усвојила је захтев о безусловној капитулацији, а 21. јануара потписан је и уговор о томе. Наредног дана војска је положила оружје на простору Подгорице. У Скадар су се упутиле преостале српске јединице и српски официри који су били у Црногорској војсци, међу њима и пуковник Пешић. Тиме је улога Црногорске војске у том рату била завршена. Иако је у бројним операцијама упорно бранила своју земљу и пружила непроцењиву братску помоћ Српској војсци, вољом владајућих кругова морала је да положи оружје.

Обавештавајући руског цара Николаја Другог о предаји војске, краљ Никола је навео да се “морао обратити аустроугарском цару да буде милостив према његовом народу, јер се Црногорци нису хтели даље да боре”. Наравно, Руси су имали поуздане информације о јуначком држању Црногораца, па су саопштење краља Николе примили са подсмехом. На маргини телеграма краља Николе руски министар Сазонов написао је: “Ово ти је лабудова песма”.

Краљ Никола је потајно напустио земљу после подне 19. јануара. Најпре је отишао у Скадар, где се налазила Врховна команда Српске војске, а затим се италијанским бродом пребацио у Бриндизи. Све указује на то да је краљ Никола у иностранство хтео сам, а не са својом војском. За краљем су пошле неке црногорске војне старешине. У Црној Гори су остала само три министра, међу њима и министар војни. Сердар Јанко Вукотић је остао у земљи. Нова “крња влада” је распустила војску.

Упркос свему, Црногорска војска се показала дораслом искушењима историјског тренутка. Њена снага је била у борбеном моралу. Командант аустроугарске Треће армије оценио је тих дана “да би Црногорци још могли пружати отпор, уколико би њихов краљ био одлучан да их на то подстиче”. Доста је чињеница које дају за право овој процени. За врх државног вођства Црне Горе може се рећи супротно од онога за војску. ■

Д Е В Е Т Д Е Ц Е Н И Ј А О

ПОВЛАЧЕЊЕ НА КРФ

ПУТОКАЗ СПАСЕЊА

После стравичног сатирања по црногорским и албанским гудурама, по киши, великој зими и снегу, ослоњена само на братску Црногорску војску, Српска војска на албанском приморју није нашла ни обећану храну, ни муницију, ни савезнике да је заштите док се не опорави. Влада Италије, која је у мају иступила из Тројног савеза, кад су јој силе Антанте обећале Истру и Далмацију, на Српску војску је гледала као на препреку за остварење својих претензија на југословенске земље. Великој Британији је тада Српска војска сметала да се ослободи балканског ратишта.

Поред позитивног настојања Француске и Русије, изгубљен је читав месец дана док су се савезници коначно споразумели да њихови бродови пребаце исцрпљену Српску војску на Крф.

Када је до Срба растуриених на албанској обали стигао француски генерал Пјарон де Мондезир, видео је ојађене људе, жене, децу, старце, војнике рањене и осакаћене, чак и самртнике. Њега је краљ Петар, и сам у реуматичним боловима, дочекао речима: "Савезници су требали да се труде да нас извлече из шкрипца пре него што смо дошли до овде... Уколико остане Србија, бојим се да убрзо неће бити више Срба".

Из Скадра, где се прикупило око 186.000 људи и 36.450 грла стоке, могао се пребацити на острво Крф само мањи део. Већина је требало да препешачи до Драча, а онда од Драча до Валоне, раздаљину близу 200 километара. О путу од Скадра према мору француски потпуковник Алојзије је писао: "Стање у ком се налази несрећна и херојска Србија тако је трагично да у историји нема примера да је неки народ био доведен у такву беду. Ипак, на овом путу, једином који спаја Скадар са морем, један народ корача. Упутили су се ка приморју у нејасној нади да се тамо укрцају. Њихова беда, под сурим небом, у овом мучном пејзажу добија неку трагичну величину".

Пут од Љеша према Драчу описао је у свом "Дневнику" и Милорад Марковић, који каже: "Већ шест дана идемо из Љеша. Упали смо у блато, неки су ту и остајали, пуштајући жалосне, језиве крике... Прелазили смо и преко река неких. И ту су људи остајали, давили се, премрзавали. У урвине многи попадаше... Стижемо у Драч. Ту нас чека глад. Чули смо, одатле за Валону..."

Пут према Драчу се у тадашњим приликама могао савладати за осам до десет дана. О том страшном путу сведоци су оставили доста суморних и језивих забелешки. Описујући Драч пред покрет српских колона према Валони, А. Барби је забеле-

жио: "У Драчу, Арнаути и Турци, Грци, Италијани, Малтези, сви који су сачињавали хетерогено становништво вароши, очекивали су жртву. Они су успели тако да смање вредност банкнота, па и самом сребрном новцу, да је један оброк јела коштао 20 динара... Успели су врло лако да нас потпуно одеру".

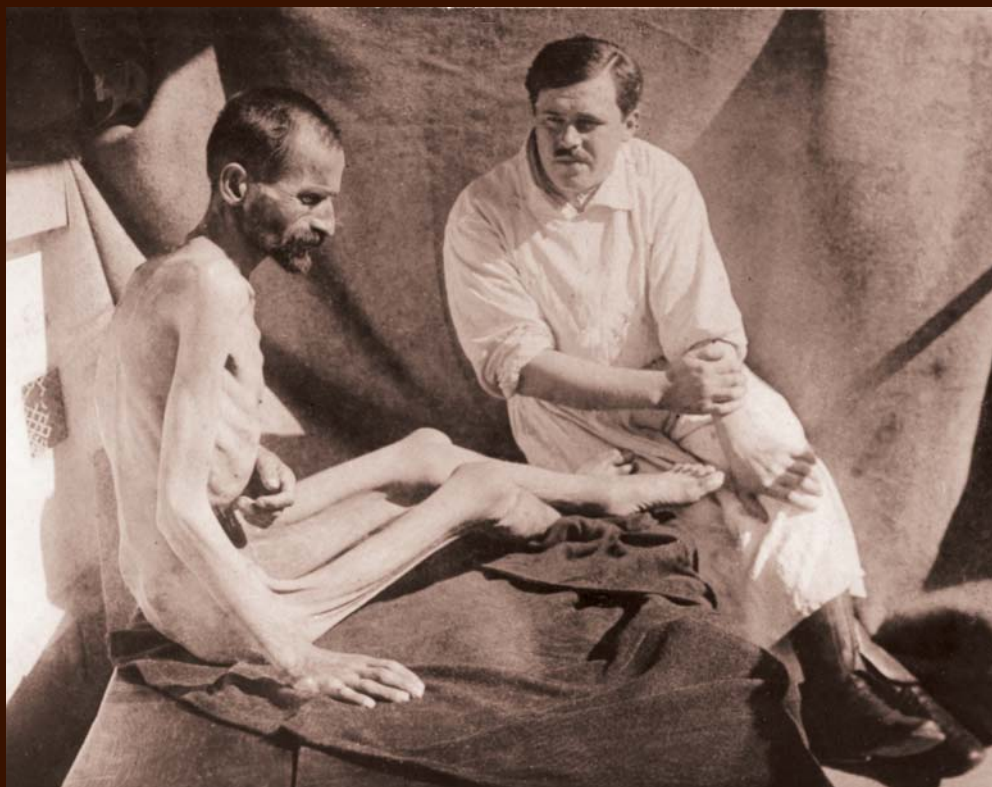
Пут до Валоне водио је преко мочварног и маларичног земљишта. Хроничари и многи учесници тог тешког марша забележили су да су иза себе "остављали мочварно земљиште, из кога су вириле руке и ноге клонулих војника". Један од њих, Милутин Велимировић, пише: "Заморени, изгладнели и болесни, падали су људи у блато и воду, умирали. Није било пута, стално се ишло кроз воду. Зато су овде-онде из блата вирили, у подераним и иструлелим униформама, костури умрлих војника..." У једном шумарку, где је вероватно био бивак, поменути хроничар је описао приказ који потиче из времена првих сусрета са албанском обалом: "Види се, седели су ту људи, одмарали се... Многи су остали. Било их је много. Лежали су на сувој трави, или згрчени... На голим лобањама стајале су некима иструлеле капе... Необична тишина и слаб задах, владали су у том царству мртвих... Војници су ћутањем одали пажњу заосталим друговима". И тако, уз Танталове муке и огромне губитке дуж целог пута, један део Српске војске је са простора Драча стигао до Валоне, одакле је бродовима пребачен на Крф.

ЗАХВАЛНОСТ ФРАНЦУЗИМА

Драматичност ситуације и вапећи апели Владе и Врховне команде Српске војске почели су да дају прве плодове, али тек од половине јануара 1916. године. Убрзана евакуација се одлагала. За разлику од других, Влада Француске је све одлучније настојала да "успешно оконча спасавање", па је на својој седници од 28. јануара закључила да њена морнарица "одложи све друге транспорте док из Албаније не буде извучена Српска вој-

Д С Р П С К Е Г О Л Г О Т Е

Спас на Крфу: српски војник у свезничкој болници тежио је само 27 килограма

ромашно острво, па се за потребе 140.000 страдалника морало најпре превести све, почевши од хране.

ОСТРВО СМРТИ

После свега што се збило, сусрет са Крфом је доживљен као прелаз "из пакла у рај". Но, било је и проблема. На један од њих указује и Божидар Ђермановић: "...Одједном исувише јака храна у изгладнеле трбухе отерала је многе на острво Видо, а одатле у смрт, у *Плаву гробницу*... То је била најболнија српска смрт. То нису гранате што откидају ноге и руке, то нису митраљеска зрна што зује као бумбари... Острво Видо је гробљанска капела".

Припреме за смештај и снабдевање српских трупа нису извршене на време, због закаснеле одлуке савезника да се Српска војска пребаци на Крф. Још није било шатора ни простирки. У почетку, време је било изузетно лоше, данима је падала киша, таква да су је српски војници у својим песмама "поредили са библијском поплавом". У слабим и по-

цепаним оделима, јединице су логоровале под отвореним небом, на голој влажној земљи.

цепаним оделима, јединице су логоровале под отвореним небом, на голој влажној земљи.

И ту, на Крфу, ситуација је више недеља била тешка, а у почетку катастрофална. Болесници су масовно умирали, дневно и више од сто људи. "Смрт је косила свакога дана... Од 23. јануара до 23. марта било је 4.847 смртних случајева. У почетку је умирало чак 120 војника дневно", сећала се касније једна француска болничарка.

Влада Србије пребачена је на Крф 18. јануара, а Врховна команда и регент Александар 6. фебруара. На њеном челу налазио се тада генерал Петар Бојовић, који је још у децембру заменио тешко оболелог војводу Радомира Путника. До 15. фебруара стигло је око 120.000, а до 25. фебруара око 135.000 евакуисаних. У исто време у Бизерту је пребачено 12.000 људи. Толико их је до тада преживело страхоте повлачења. На обалама Албаније остало је још неколико јединица, међу њима и Коњичка дивизија. Њихов превоз се отегао чак до 5. априла 1916, када је операција пребацивања на Крф најзад и завршена.

Болесници су ради изолације и лечења били скупљани на острвцу Видо крај Крфа, али се на њему одигравала агонија многих који су до тада издржали, па је оно у успоменама и Срба и савезника остало познато под именом "Острво смрти". Лешевии су спуштани у море, у опевану *Плаву гробницу*, јер није било услова да се сахране.

Острво Крф (око 150.000 становника), са благом средоземном климом и брежуљцима прекривеним маслињацима, виноградима, лимунима и наранџама, било је изузетно погодно за опоравак десетковане и изнурене Српске војске.

Стугом доживљавајући те несрећне дане, Душан Борић је забележио: "Неумитна стихија смрти брзо је завршила своје дело и однела са собом велики део намучених српских војника... Умирали су с трачком наде да ће поново видети своју мајку, своје село и Србију... Тужно је било посматрати преношење мртвих и њихово поверавање таласима плавог Крфског залива, на вечни починак".

Војска и избеглице били су на крају физичких и психичких снага. Разумљиво, свој данак узимали су исцрпљеност, стомачне болести и туберкулоза. Изнемогли војници су личили на живе костуре. Један француски очевидцац је то искрцавање на Крф описао овако: "Сви уопште беху потпуно исцрпљени, страховито мршави... Јадни Срби излазили су из чамаца придржавани од морнара и шесера, пели се тешко уз брдо подупирући се пушкама и најзад се сурвали потпуно клонули, готово бесвесни". Тешко болесних било је око 15.000, али се Крф није могао претворити у огромну болницу. Било је то си-

О страдању српских регрута (Резервна војска) остало је много писаних трагова. Милош Ђурић је забележио тужно укрцавање регрута на брод "Кордову". Уместо "стarih ратника, угледах децу регруте, децу крсташе, последњу одбрану, голобраде младиће... Они који су стајали, ослањали су се на пушку, а они који су лежали непомично, подупирала их је пригрљена пушка..." Када је тих око 2.000 момака стигло на Крф, француски официр их је описао овако: "Тешко је гледати њихове грозничаве очи и аветињски изглед... Војници Шестог батаљона теше их и пазе као своју децу... Умор, фатализам и инерција владају тим младићима". На Крфу и Виду укупно је умрло 5.400 изнемоглих људи, које је песник Милутин Бојић опевао у песми "Плава гробница". ■

Д Е В Е Т Д Е Ц Е Н И Ј А О

КОНАЧНА ОДЛУКА

ВЕЛИЧАНСТВЕНИ ПОВРАТАК

Првих месеци 1916. наступила је сасвим нова ситуација. Територија Србије, с проређеним становништвом, била је у рукама освајача. Српски владар, регент, Влада, већи део народних посланика, за борбу способни војници и на хиљаде цивила, налазили су се у избеглиштву. Највећи број избеглих Срба, углавном војника, налазио се на Крфу (око 140.000) и у Бизерти (око 11.000). Цивилне избеглице су биле пребачене у неколико земаља, а понајвише у градове Француске, Туниса, Алжира и Марока. Око 2.000 болесних лечено је у болницама Француске.

Од почетка рата до избеглиштва, Српска војска је имала близу 400.000 погинулих, али се у иностранству, ипак, нашло око 150.000 људи. Укупан број избеглих достигао је 170.000. Све их је требало одморити и ојачати, а војску поново организовати и опремити. Нови амбијент, острво Крф, постало је привремено политичко средиште Србије, пошто се на њему налазила и до краја рата остала Влада, а уз њу и стране дипломатске мисије. Срби нису прихватили понуду да се Влада смести у град Екс ан Прованс, на југу Француске. Тако су најзначајније државне личности остале са својом војском, у близини својих армија.

Док је у Влади било мањих измена, корените промене учињене су у Врховној команди. Војвода Путник, понајвише због бо-

лести, разрешен је дужности у Скадру, а његово место је преузео генерал Бојовић (званично 12. јануара 1916). Дужности је разрешен и Путников заменик Живко Павловић, а уместо њега именован Петар Пешић. Војвода Мишић је после лечења у Италији и обиласка фронта у Француској, коначно враћен на Крф. Толика померања на војном врху, вероватно су имала "политичку позадину", али досадашња истраживања нису дала одговор какву. Ипак, није спорно, одлучила је воља регента Александра, који се у случају Путника и Павловића "осећао у сенци као врховни командант и владар", сматра историчар А. Митровић. Осим тога, они су пружали подршку Драгућину Димитријевићу, иако нису припадали "Црној руци". У то време "црнорукци" су почели да постављају питање "кривца" за слом одбране, оптужујући Вла-

Д С Р П С К Е Г О Л Г О Т Е

ду и регента за неспособност. Оправдано или не, смене у Врховној команди су тумачене покушајима регента и тадашње владе "да кривицу са себе пребаце на војску", а све историјске анализе су показале да је питање "кривца" било потпуно безразложно.

Дуго држање војводе Мишића ван командне дужности указује да је и ту постојала нека "позадина". Његова висока самосвест и особина да самостално одлучује изазивали су све веће подозрење регента Александра. Наравно, регент му није заборавио оклевање да изврши заповест о повлачењу кроз Албанију. На то се надовезује и питање "сепаратног мира у случају неуспеха офанзивног удара", за који се залагао војвода Мишић. Шта је у свему томе тачно, још увек није могуће прецизније одговорити.

У условима светског рата који се тада распламсавао и емиграције која је донела веома неизвесну будућност, за Србију је најважније било да се спасене оружане снаге што пре оспособе за повратак на бојиште, показујући тиме да и даље представља војну и политичку чињеницу. Активношћу својих војних и политичких представника, српско вођство је учинило у Паризу, Лондону, Петрограду и на међусавезничкој конференцији у Шантију прве неопходне кораке, стављајући на знање и савезницима и непријатељима да наставља борбу. Једино право средство којим је Србија тада располагала, а које се могло употребити у настојањима да се поново афирмише, била је њена војска.

ПО СТАРОМ УСТРОЈСТВУ

На Крфу је Српска војска била реорганизована, али је у сштини задржала старо устројство и имена јединица која су постала славна. Указом од 27. фебруара 1916. дивизије првог и другог позива су спојене у једну, задржавши обласне називе. Формиране су три армије, а у свакој по две дивизије, један артиљеријски пук и други делови. Пешадијске дивизије су имале по две бригаде од по два пука, укупне јачине око 20.000 људи. У састав Прве армије (командант генерал Васић) ушле су Моравска и Вардорска, у састав Друге армије (командант војвода Степановић) – Шумадијска и Тимочка, а у састав Треће армије (командант генерал Павле Јуришић-Штурм) – Дринска и Дунавска дивизија. Коњичка дивизија је била под Врховном командом. У саставу Друге армије били су херцеговачки, бокељски и црногорски добровољци. Српски ваздухопловци стигли су на Крф без авиона, а у априлу је прва група официра упућена у Француску на обуку у пилотирању.

Врховна команда Француске војске желела је да се српски пукови упућују у Солун појединачно, по мери како буду реоргани-

зовани. Врховни командант Француске војске генерал Жофр настојао је да се што пре ојачају француске и британске снаге код Солуна, ради олакшања савезничке офанзиве на Западном и Источном фронту. Начин укључивања Српске војске у ратне операције није био значајан само с војне већ много више с политичке тачке гледишта. Због тога се Врховна команда Српске војске оправдано успротивила тој идеји, тражећи да се Српска војска "мора борити и као целина и као посебна група армија", да на Солунском фронту мора добити свој одсек операција и да у оквиру општег плана Савезничке команде има самостално командовање. Дакле, желела је да сачува своје национално својство, сопствену егзистенцију, своју аутономију. Поред тога, изразила је жељу да дејствује на операцијском правцу Солун–Водена–Битољ–Скопље, који је био најкраћи пут за повратак у отаџбину. Према очекивању, због таквог српског става, избијали су оштри спорови који су се протезали четири-пет месеци, али су решени на задовољство српске стране. Жофр се на крају приклонио.

У претрпљеном сломену Српске војске страдали су оружје и војна опрема. Реорганизацијом и опремањем Српске војске руководила је француска војна мисија генерала Мондезира. Било је договорено да оружје, муницију и логорску опрему даје искључиво Француска, а храну, одело и обућу заједнички Француска и Велика Британија. У логорима су подигнуте пуковске болнице и логорске пољске болнице. На Крф се недељно искрцавало око 4.000 тона разних намирница.

Српска војска је од савезника добила велике количине наоружања. Ту треба поменути 100.000 брзометних пушака, по два митраљеза на батаљон, за сваку дивизију по један дивизион брзометних топова, по два брдска дивизиона топова и по један хаубички дивизион. Пешадија је била опремљена као и Француска војска. Француска је доделила Српској војсци и 25.000 коња и мазги, са потребним колима и приколицама за формирање шест дивизијских ескадрона.

СРПСКА ПУШКА

Изванредан и искусан старешински кадар, проверен у петогодишњем рату, био је велики ослонац за савезнике и Српску војску у целини. Пошто је наоружање било француско, под руководством њихових инструктора, почетком марта, отпочела је обука војника. Када су савладали руковање наоружањем, прешло се на школска гађања, а када је побољшано физичко стање, извођени су дневни и ноћни маршеви. Дабоме, француски

официри су на српски официрски састав преносили искуства из "рововске војне" са Западног фронта, с којим ће се Српска војска суочити на Солунском фронту.

Приликом предаје српских, а пријема француских пушака, било је много дирљивих догађања. Српске пушке (са пет метака) добро су се показале у ратовима од 1912. године, али су због сталне употребе, све до доласка на Крф, биле доста оштећене, једва употребљиве. Из мноштва примера дирљивих опроштаја са српским пушкама ваља поменути пример у батаљону потпуковника Војислава Бумбаширевића. Он је наредио да се цео батаљон построји са српским пушкама. Испред батаљона, у сандуцима, биле су француске пушке. Пре поделе француских, узео је српску пушку и рекао: "Колико нам је славе донела! Она нас је упознала са целим светом. Она нас је уздигла на висину, на коју се није ниједан народ уздигао!" Затим је оставио српску пушку и узео француску, рекавши: "Дај, јуначе, ту пушку (српску), која је цео свет тукла, а ево ти пушка, којом ћеш ослободити своју Отаџбину, своје миле и драге..."

Иако су били прекаљени у многим борбама, "војницима су текле сузе што се растају од пушке која им је била и отац и мајка, и брат и сестра од 1912. године... Она им је постала саставни део живота. Неки су чак, при предаји, и пољубили нашу пушку... По завршеној замени пушака, батаљон је парадним маршем продефиловао... Ко би рекао да су то они војници који су голи, боси, гладни, жедни и полумртви дошли на Крф..." писао је Тадија Пејовић.

ПУТ У ЛЕГЕНДУ

Бригом савезника, пре свега Француске, Српска војска се на Крфу одморила, опоравила, реорганизовала, наоружала и опремила, па је почетком априла била спремна за пребацивање у Солун. Французи су били импресионирани ванредним борбеним духом српских војника. Генерал Мондезир је известио француску Врховну команду: "Морално стање Српске војске је врло добро. Старешински кадар је солидан и пробран. Целина је снажна и убојита. Ако правац дејства буде Стара Србије, армија ће ватрено ићи у борбу".

И транспорт Српске војске са Крфа у Солун организовала је Француска. Пет француских помоћних крстарица обавило је 15 путовања, а остатак закупљени бродови и два италијанска пловила. Превожење главнине почело је 18. априла. Прво је превезена Прва армија, а онда друге две и Коњичка дивизија, са којом је 17. маја и завршено пребацивање око 127.000 српских војника и официра, који су прикупљени на Халкидици.

На Крфу је остало близу 8.000 болесних и рањених српских војника, око 800 прекобројних официра, Влада и дипломатски кор. Неколико хиљада регрута и питомца остало је у Бизерти. На доњем Вардару налазило се 3.000 српских војни-

ка, оних који су у јесен 1915. године директно одступали у Солун. Према подацима који се сматрају најпоузданијим, укупно бројно стање Српске војске на Солунском фронту било је: 124.200 војника, 6.025 официра, 25.500 коња... Да би се уочи операције обезбедила попуна јединица, од 18.000 добровољаца са 262 официра, формирана је Прва добровољачка дивизија. У логорима на полуострву Халкидици, које су уредили Французи, допуњавано је наоружање и извођена појачана војна обука. Ту се Српска војска припремала да постане ударни део савезничких снага. Време ће показати – она је у томе и успела.

Команда артиљерије прати гађање непријатељевих положаја на Солунском фронту

Немачко и бугарско командовање било је изненађено брзом обновом Српске војске и њеним враћањем на ратиште у таквој снази. Да би поткопали њен борбени дух, ширили су лажне вести "да се у окупираној Србији добро живи и да се српски заробљеници ослобађају". Наравно, ти субверзивни покушаји остали су без успеха. Српска војска је била одлучна да настави прекинуту борбу и ослободи своју земљу.

И тако, солунским утврђеним логором, Антанта је, после много натезања, осигурала свој опстанак на Балкану, чиме је у очима света "сачувала нешто од свог престижа", толико компромитованог катастрофом Србије.

Поновна појава српских армија на бојишту није имала само војни већ и политички значај. Светом се брзо пронела вест о томе, па је и непријатељ осећао нелагодност. "Жилави противник, пропагандом проглашен за уништен, показује да и даље постоји". У Бечу су схватили "да неће бити ништа од потпуног уништења српске државе".

На Солунском фронту, наспрам четири противничке армије, Српска војска је заузимала најзначајније положаје, а у моралном смислу била је кичма свих снага. Тако је из највеће катастрофе, коју је српски народ доживео после 1913. године, васкрсла њена војска, поновно препорођена и морално ојачана. "Више није била сила која брани само своју националну слободу него и будућност европске историје", каже академик Милорад Екмечић. То је било више него васкрс једне уништене војске.

За разумевање колективног психолошког и моралног стања, као историјски извор служи песма која је пратила цео овај пут од слома до поновног уласка у борбу, песма пуна тешке носталгије, најчешће испуњена оптимизмом. Певач је из земље "где лимун цвета жут", слао мисли "тамо далеко, где сунце лепше сја", где је његово село... Носталгична песма тужне мелодије завршавала се громким "Живела Србија". ■

Уредник прилога Бранко КОПУНОВИЋ
Аутор текстова Крсман МИЛОШЕВИЋ
Ликовно графички уредник Бранко СИЉЕВСКИ

У ВРЕМЕ ТРАНСПАРЕНТНОСТИ

У сваком обраћању (ако желимо да будемо људи са дигнитетом) човек има проблем само са почетком. Он пуно говори и, свакако, пуно утиче на даљни ток разговора. Покушавао сам све а највише да избегнем прву мисао и нисам успео.

Тако се и вама обраћам са том првом мисли после читања чувеног досијеа “афера Цвећара” под радним називом “АНАТОМИЈА ЛЕГИТИМНЕ ОБМАНЕ” а која гласи *Вук длаку мења али ћуд никако*.

Година, број, део графичке опреме, квалитет штампе и многе друге промене никако не чине суштину листа, јасно опредељење за петнаестодневно излагање због намене, карактера и садржаја остаје само опредељење. У овом случају најбоља карактеристика је само пластична кеса и добро је што она постоји.

Аутор текста није способен да направи досије, јер то је преозбиљан посао, али зато може сутра да се јави и успешно ради у таблоидима. Први преглед текста указује да је добар део материјала преузео из “Курира” или су се служили из истог извора, али дилеме нема они су чврста веза.

У овом тренутку (што не значи да то није битно) покушавао да занемарим чињеницу да сте објављивањем чланка прекршили Закон о заштити података и да сте са табелама ушли у базе које могу да отворе само суд и полиција, наравно и сами станари ако хоће. То је ствар тих станара да ли ће вас тужити суду, не видим разлог зашто се праве фини пред врло злонамерним људима. Ако објавите шеме станова и по могућности распоред кревета где ти “афераши” спавају добар део људи биће вам врло захвалан.

Пошто волите да закључујете унапред “леgitимна обмана”, а претпостављам да као сваки озбиљан часопис стручно припремате наслове, могу да вам дам још један податак за задовољство. Од тих анатемисаних “афераша” који се баве обмана-

ма сада имате једног мање (на срећу вас и наручиоца, у међувремену умро је генерал-потпуковник у пензији Карајовић др Милан) – није имао снаге да вам даље даје инспирацију.

Сваки досије се прави када се прикупе сви подаци, потом се подаци провере и то чини базу података. Тада на сцену излазе стручњаци, заинтересоване стране, по потреби ангажују и независне институције и заокружује се досије. Припрема досијеа за штампу подразумева врло озбиљан посао јер аутор мора да из досијеа очисти податке који се не могу објављивати, да направи добру структуру, да осмисли динамику која ће читаоца учинити зависним и да са својим уредницима изабере наслов који ће да остане упамћен. Свакако да се у нормалним условима зна избор тема и начин објављивања у новинама (дневно излагање) а зна се и избор тема за часописе (недељно, петнаестодневно, месечно излагање), но то за досије не важи из једноставног разлога што су ту грешке погубне.

Када се раде наручени чланци (као што сте ви радили овај) онда нам је свима јасно да се овакви захтеви не могу применити. То је тренутак када се раде посебни текстови у којима се развијају таблоидне идеје. Покушај прања свега и свачега да би “афераша” били што нечастивији остао је само покушај и срамна страница листа. Тако лист “Одбрана” постаје један од ретких часописа који у пар бројева губи нит, имиџ, углед и постаје алманах (зна се чији и какав). Износити било чији став без критичког и стручног промишљања може само онај ко има “задатак”.

Чудно је да у време највећих демократских промена у држави, времену транспарентности, времену стручне компетентности постајемо сервис наручених текстова са стручно срамним нивоом али зато са јаким, тренутним, политичким утицајем.

Јао ми је што у суноврат одлази један потенцијално добар часопис, а још сам тужнији што је сада гори него пре двадесет година када је тајна била и оно што је на бандери а новина је била у функцији величања утицајних. ■

Слободан КОСОВАЦ,
генерал-потпуковник у пензији

МОРАЛИСТА ИЛИ СВЕШТЕНИК У КАСАРНИ

Да ли је увођење вере у касарне једини за сада нерешен проблем у Војсци СЦГ? По свему судећи моралистима је одзвонило.

У којој армији света се поштује једна од десет божјих заповести “не убиј”?

У броју 6, од 15. децембра 2005, ОДБРАНА је донела текст под насловом “Трагање за идентитетом”, односно регулисање војног живота у ВСЦГ. Када ово прочитају моралисти у јединицама о аутору текста Душану Глишићу имаће сасвим друго, али не повољно, мишљење. У ствари, његово мишљење уклапа се у реформу Војске СЦГ о смањењу бројног стања армије, олакшава им посао. То је таман добар разлог Министарству одбране да без “по муке” смањи за још неку хиљаду бројно стање, а да нема проблема са отпуштенима. Увођењем вере у касарне недостатак моралиста надокнадили би свештеници, што би наш народ рекао: “Сјахао Мурта, узјахао

Курта”, јер, у суштини, задатак моралиста и свештеника је исти, само се још додају “три прста”. Не мислим никако да вређам или омаловажавам вернике и свештенство. Напротив, подржавам да свако има право на своје убеђење, али колективно мишљење је нешто друго.

Без обзира на време у коме живимо црква је сада у великој експанзији. На све стране граде се нове цркве. На ред су дошле и касарне, али не за реновирање.

Интересује ме ако господ Бог није могао да нам помогне у нека ранија боља времена – сада има још мање шансе.

Мишљења сам да није време да се у касарнама предузима било шта у погледу стварања посебних услова за рад цркве. Педесет претходних година већина становништва се није никоме молила па су добро живели.

Баш због енормне експанзије цркве долази до тога, што код Срба никад није било, да млади неће у своју армију већ у неко “цивилно служење” војске, неће да носе оружје јер ће, верују, ако дође до неког рата, други ратовати за њих.

Ово је за сада само пропаганда да се Војска СЦГ што пре угаси, јер после овога нико неће да иде у Војску и носи пушку. Свако ће рећи: па и војна штампа пише о односу војске и цркве.

Добро сам прочитао текст, има доста спорних места која траже образложење, али и ово је довољно ако желимо да нам војска одговори на своје законом одређене обавезе према народу и држави. ■

Стеван СТОЈАНОВИЋ, Шабац

ВОЈНИ АРХИВ

НА ИВИЦИ
ОПСТАНКА

Уколико се дата обећања о налажењу и додели одговарајућих складишта и депоа Војноисторијском институту хитно не претворе у стварност, Војном архиву, у коме се налазе и непроцењиви документи из средине 19. века, прети колапс, а овом народу нестанак доброг дела његовог националног блага

елеграфски саопштено: проблем је – велики. Војноисторијски институт, који се већ дуже време налази у Бирчаниновој број пет у Београду, недавно је, стицајем околности, доспео у – жижу јавности.

Шта се то догодило да и та војна установа постане занимљива за новинаре и медије?

Поводом све чешћих захтева тужилаштва Хашког суда (Карле дел Понте) да им се из Војног архива доставе одређена документа за окривљена лица пред тим трибуналом, недавно се испоставило да се до неких тражених докумената, која иначе постоје у том архиву, заправо, физички – не може доћи.

Тужитељка, па и део оних који би најрадије да се цела прича о окривљеним што пре заврши, највероватније су се насмејали аргументацији која је, тим поводом, стигла из Бирчанинове број пет, а тиче се "недостављених докумената". Испало је, малтене, да неко намерно крије и не да тражене документе о окривљеном генералу и другим, некада војним лицима. Био је то повод за разне сумње, па и оптужбе на рачун Војске да и на тај начин "крије од правде" окривљена лица.

Најстарији документ који се налази у Војном архиву је из 1847. године, као и они који су за њим следили. Та грађа у Архиву је формално подељена на два дела: од 1847. до 1945. и од 1945. године до данас. Документи који се налазе у Архиву значајна су и непоновљива историјска сведочанства о прошлом времену, те није претерано рећи да представљају право национално, културно и друштвено благо. Ту се налазе и документи највиших српских војних руководилаца из времена ослободилачких ратова 19. и с почетка 20. века, али и они из деведесетих година прошлог столећа.

– Морам да кажем да није добро када се стање које је, иначе, већ годинама алармантно, покреће са своје мртве тачке тек када о томе проговори министар! Да подсетим: годинама смо, и док смо били у оквиру Генералштаба ВСЦГ (до 25. фебруара 2005), а и сада, када смо у оквиру Министарства одбране, упозоравали претпостављене на веома лоше стање Војног архива – каже директор Басара и наглашава:

– И по Закону о културној баштини и оном о архивској грађи Војна архива се и има третирати као културно благо. Уосталом, ни историја српског народа и његове државе не би се могла написати без грађе која се налази у Војном архиву. Зато судбина Војног архива не би требало да буде брига само Министарства одбране већ и Министарства културе, па и влада и једне и друге чланице државне заједнице.

Басара каже да је Војни архив, без обзира на то што је у њему првенствено архивска грађа војне провенијенције, заправо само специјални део свих других архива у СЦГ. Нажалост, 1999. године, када су бомбардоване зграде у Немањиној и Бирчаниној улици, где су се до тада налазиле просторије и депои Института и Војног архива, ствари се – битно мењају.

– Пре бомбардовања на овој смо локацији имали сасвим пристојне услове за рад Архива. Због опасности од бомбардовања Архив је 1999. на време евакуисан на неколико места. Од тада су наши документи на пет локација у Србији: у Београду на три, на једној у Нишу и на једној код Горњег Милановца – жали се директор Басара.

Колико таква ситуација отежава рад? И у каквим се условима данас налази војна архива?

Према речима саговорника у Војном архиву данас немају ни елементарне услове за рад. Јер архив мора да има срећену грађу у складу са Законом, односно да за сву грађу коју чува има и одређену базу података, рачунаре, одговарајући смештајни простор... Последица свега тога, објашњава први човек Института, јесте да они сада објективно не могу у потпуности да задовоље кориснике архивске грађе, и додаје:

– И тужилаштво и одбрана окривљених у Хашком трибуналу потраживали су одређену архивску грађу од нас и ми смо, у складу са Законом, све што нам је било на располагању дали и једној и другој страни. Али волео бих да се зна да ми у Институту и у Архиву нисмо ти који било шта селектују. Ми радимо искључиво у складу са "папиром" који добијамо од Савета за сарадњу са Хашким трибуналом нашег МО (а који је, опет, у вези са националним центром за ту сарадњу, на чијем је челу министар Расим Љајић). На том "папиру" тачно пише шта треба дати, односно шта морамо да ископирамо од докумената из нашег архива! Значи, не постоји могућност да ми нешто у Архиву хоћемо или нећемо да дамо! Наравно, оно што не постоји, не можемо ни да дамо. Не можемо ни да сакријемо оно што имамо, јер постоји евиденција о томе. Чак смо били у ситуацији да неку широко постављену потребу сами дефинишемо и нађемо оно што ни сам тражилац није знао прецизно да искаже.

■ ХИТНИ ИСТОРИЈСКИ СЛУЧАЈЕВИ

Према речима пуковника Басаре и Крсмановића, њихови корисници су онедавно и домаћи судови за ратне злочине, затим цивилни судови који сада процесирају оно што су некада радили војни судови и чија се грађа налази у Војном архиву. Али у Архив све чешће долазе са захтевом и многа физичка лица, која сматрају да имају

Где је истина? И да ли је стварно могуће да у једном званичном архиву, који управо обележава 130 година постојања, запослени не могу да дођу до одређених докумената, које им странке, као што је то иначе нормално свуда у свету, затраже?

■ АРХИВА У ЗАКЉУЧАНИМ САНДУЦИМА

Директор Војноисторијског института пуковник др Михајло Басара и начелник Војног архива пуковник Драган Крсмановић кажу да је узрок овакве ситуације, која је за неупућене чак и банална, управо то што се и данас, шест година након бомбардовања, до великог броја "војних папира" заиста физички не може допрети, а не због тога што неко неће да приложи тражене документе.

Тим поводом, а због озбиљности ситуације, јер није шала играти се са стрпљењем Карле дел Понте, недавно се огласио министар одбране СЦГ Зоран Станковић, који је за медије објаснио да је истина да се "многи војни документи и данас налазе у некаквим металним сандуцима", на више места, да је архива несрећена, те да се и до многих важних докумената ни данас не може доћи.

право, на основу закона о рехабилитацији Равногорског покрета, да добију архивску грађу о томе да су и они били четници како би, на основу Уредбе о томе, могли да регулишу своје право на пензију. Међутим, често се догађа да у Архиву, кажу саговорници, нема писаних докумената о томе ко је, када и где био у некој четничкој јединици, па се неким објективно не може изаћи у сусрет тим поводом, јер писаног трага о томе нема.

Директор Басара објашњава да је због тих хитних случајева, али и несређености грађе, Архив постао "уско грло" у тој причи. Јер у Архиву има потпуно несређене, оне делимично ажуриране и, наравно, сређене грађе. Уз то, корисници који долазе у Војни архив да истражују не само да често не могу да приступе грађи већ у Бирчаниновој улици немају ни нормалну читаоницу, која би требало, како је то широм света, да има своје читаче, скенере, компјутере, апарате за преглед микрофилмова...

– Да не говоримо о физичко-техничкој заштити докумената... Ето, морам да кажем да ми архивску грађу возимо нашим приватним возилима или јавним градским превозом, јер Институт нема службено возило! – јада се директор. – И како онда да одемо до наших депоа у Нишу, Горњем Милановцу, овде у Београду? На неким локацијама немамо, замислите, ни телефонску везу! Већ шест година званично указујемо на озбиљне проблеме са смештајем грађе, али имамо утисак да надлежни, једноставно, нису схватили озбиљност проблема, пошто до сада, као што видите, ама баш ништа није урађено на том плану.

Последице таквог стања у Архиву већ се и те како осећају. У Институту одбијају одговорност за то. Они сматрају да управо због поменутих проблема и не могу да изврше своје елементарне задатке. Уосталом, напомиње директор, о свему томе је већ одавно обавештена надлежна управа, али те молбе, за сада, нису уродиле плодом.

■ ПОСАО ЗА СТО ГОДИНА

Питамо и колико је времена и људи потребно да се Војни архив и грађа среде и буду примерени својој намени?

Директор каже да би за тај огроман посао требало око сто година, под условом да се Институт кадровски не сиромаша, јер је, само прошле године, без икаквог критеријума отпуштено пет лица.

ОДЛОЖЕНО РЕШЕЊЕ

Прошле године је ствар око смештаја Војног архива готово завршена, јер је коначно, чинило се, било нађено прихватљиво решење у Ресавској улици број четири, где се, иначе, налази Војна штампарија. Та зграда је у прилично добром стању и требало је најмање средстава за адаптацију... Све је било потписано, али су недавне смене у Министарству одложиле до даљњег решавање проблема смештаја Војног архива – каже директор Михајло Басара.

АРХИВИСТИ И МЕТРИ

Архив САНУ има 420 метара архивске грађе и 10 запослених лица (42 м по запосленом). Архив Србије има 7.600 м архивске грађе и 83 запослена (92 м по запосленом), а Архив СЦГ има 10.000 м архивске грађе и 70 запослених (143 м по запосленом). Међутим, Војни архив има 7.200 м архивске грађе и регистратурског материјала и 22 запослена, што значи да на једног запосленог сада долази чак – 327 метара те грађе.

Примера ради, сви други архиви код нас имају чак три до пет пута више архивиста по метру архивске грађе од Војног архива.

Ипак, кажу саговорници, и када би се архива дигитализовала и када би се добила рачунарска опрема, опет би били потребни нови људи. Уосталом, јавност не зна да је Архиву амерички Џеферсон институт понудио конкретну помоћ у опремању савременом рачунарском опремом, чиме би и почела дигитализација наше војне архиве. Међутим, слежу раменима саговорници, данас у Институту нема ни места где би те рачунаре и скенере сместили, тако да је реализација те мале донације одложена због – смештајних проблема!

Тим поводом у Институту постоји идеја да се после опремања рачунарском опремом надлежнима предложи могућност цивилног служења војног рока и у Архиву. Наиме, после краће обуке за послове дигитализације архивске грађе, у Архиву би могли да раде на скенирању докумената многи младићи којима би такав ангажман одговарао. И то би, по мишљењу саговорника, била најбржа и најбоља помоћ не само Архиву већ и нашој држави. Тиме би, истовремено, започео и велики посао сређивање богате историјске грађе.

Пуковник Драган Крсмановић каже да је, нажалост, судбина овог народа и његове државе била да су се стварали у борби и да је њихов опстанак био везан за ратове и оружане сукобе. Због тога су и документи који се односе на те сукобе значајна грађа за проучавање не само војне већ и целокупне историје српског народа.

Нажалост, каже Крсмановић, Архив се налази у војној орга-

Снимимо Горан СТАНКОВИЋ

Без елементарних услова за рад: пуковници др Михајло Басара и Драган Крсмановић

БЕЗ МИКРОФИЛМОВА

Микрофилмску секцију Војни архив је изгубио 1999. године, тако да данас у њему постоје само микрофилмови са нашом архивском грађом, коју је, за своје потребе, а на основу потписаног уговора, урадио Музеј холокауста из Вашингтона. Наиме, тај музеј је микрофилмовао те документе за своје потребе и само оно што је њих занимало, те су Војном архиву, после обављеног посла, дали копију тог микрофилма. Нажалост, све друго није микрофилмовано, тако да данас у Србији не постоји тај други, али не мање важан облик чувања војне историјске грађе.

Око 3.600 сандука чека на отварање

низацији, која је, иначе, последњих година на маргини друштвеног занимања.

– Још је жалосније што је Архив и институција културе и што би требало да јој се зна, а не зна се, право место у друштву. Зато је не-схватљиво да је и после шест година Архив још расељен на пет места, међусобно удаљених по неколико стотина километара, без превоза и могућности комуникације... У таквим условима тешко је замислити нормалан рад. Како уопште пронаћи одређени документ – пита се и сам Крсмановић и додаје да документи који једном уђу у Архив, касније не могу бити отуђени ни на који начин.

Начелник Архива каже и да су сви њихови документи доступни јавности, али да је, пошто грађа није архивистички систематизована, приступ појединим документима физички отежан.

■ ОД СЛАВИЈЕ ДО КАЛЕМЕГДАНА И НАЗАД

– Због просторних проблема понекад веома тешко долазимо до појединих материјала. То се уосталом може видети по нашим де-

ДОНАЦИЈЕ

Најава донација и жеља развијеног света да помогне Војном архиву види се и у томе што је Џеферсонов институт из САД још увек вољан да нашу установу опреми савременим рачунарима и опремом. У Архиву кажу да још не могу да пристану на то, јер осим што немају простора за смештај те рачунарске опреме, ни сами не знају где ће им бити место у реорганизованом систему. Другим речима, без јасног плана и пројекта развоја Војног архива нема ни новчане донације Американаца.

Депо у Клатичеву, ових дана...

поима, где су сандуци са архивском грађом сложени у неколико нивоа и редова. У таквој ситуацији, која ма колико била банална, појавила се прича из Хашког трибунала да ми "нећемо да дамо неке документе". Међутим, испало је да је то добра прилика да широј јавности обелоданимо каква је стварна ситуација у Архиву... И да обавестимо и оне у иностранству да ми у Архиву, дословно, због тих бројних сандука не можемо да дођемо до одређених докумената – каже пуковник Крсмановић, и наставља:

– Али да не буде забуне! Уложили смо велики напор и труд да пронађемо тражене документе... Само прошле године Центру за сарадњу са Хашким судом предали смо више од 12.000 копија и ставили на увид 70.000 страница докумената. Али, ни то, изгледа, није било довољно... Ми не желимо да љага падне на нас као стручну институцију, која због објективних околности у којима ради не може да испуни све захтеве одмах. Наш је циљ да испунимо све преузете обавезе и то на ефикасан, коректан и на закону заснован начин, да не би испало да нешто кријемо или да нећемо да сарађујемо. Ми смо и институција овог друштва, хоћемо да помогнемо и грађанима, али молимо да држава помогне и нама.

Како смо сазнали, у Војном архиву има 20 запослених, што је за седам и по километара архивске грађе или за више од 36 милиона листова, колико чувају што у рафовима, што по сандуцима – мало.

– Када би се ти листови поређали један поред другог, била би то раздаљина од Славије до Калемегдана и назад. Но, није проблем само у бројности грађе. Њу треба класификовати, систематизовати, сместити, заштити, конзервирати... Прошле године имали смо бројне захтеве за издавање докумената, а кроз наше просторије прошло је више стотина истраживача, међу осталима, и десетак страних. Примили смо и решили око хиљаду писмених молби људи који су нешто тражили у Архиву, а у међувремену нам је стигла и документација укинутих војноправосудних органа и расформираних војних савета, што је, све заједно, вишеструко повећало архивску грађу – напомиње Крсмановић и подвлачи:

– Уместо да се, сходно логици, због тога кадар занови и повећа, прошле године смо имали смањење запослених, и то без икаквих критеријума. Тада су нам укинули радно место конзерватора и фотокопира, а ми смо само 2005. године урадили 34.000 копија разних докумената за Трибунал, странке... То неко мора да уради! Молимо и странке да саме донесу папир за копирање, јер га често немамо. Нисмо успели да поправимо читач микрофилмова. Можда све то што говорим изгледа банално за озбиљну институцију, али нама то, у свакодневном послу, задаје много мука. Жалосно је и да наши запослени носе у кесама у тролејбусу документе које су степеновани као државна или војна тајна... Замислите да нам неко у тролејбусу отме кутију са таквом грађом, мислећи да је унутра ко зна шта?! Ко ме ми да објаснимо после да је, рецимо, нестала документација са потписом Живојина Мишића, Степе Степановића, важне историјске одлуке – национално благо?

У Архиву кажу да се, упркос поменути проблемима, заиста труде да њихов богат архивски фонд физички не пропада, али и отворено упозоравају да ће тај задатак са сваким даном бити све тежи. Без нормалног простора за ту намену, клима-уређаја у депоима архива, контроле влажности ваздуха и осталог што и Закон прописује, тешко да ће успети да одрже архивску грађу у нормалном стању. Крсмановић наглашава да све има своју границу и да они не желе да буду саучесници у девастацији националног блага. Иако не сматрају да су они нешто посебно у односу на друге архиве у земљи, ипак на-

помињу да поменута ситуација показује какав је, заправо, однос надлежних према тој установи, те да је то класичан и акутан пример општег односа друштва према националном и културном благу, па и прошлости ове земље.

– Да бисмо спречили пропадање грађе, ми смо били принуђени да ограничимо приступ одређеним документима, нарочито оним старијим, из 19. века, који су и због структуре тадашњег папира много подложнији утицају времена, хабану, гљивицама... Зато смо те старе документе заштитили... Међутим, проблем је већи са новијим документима који се налазе у нашем депоу у Клатичеву код Горњег Милановца, а који је крајње неуслован за смештај било какве архиве. Тај објекат је прављен пре пола века и нема грејања. Искључили смо тамо и струју да због прокишњавања и велике влаге неко не би погинуо... На срећу, документи који се налазе у њему смештени су у типским метално-дрвеним изолованим сандуцима, па некако одолевају у тим лошим условима. Тамо су улазили глодари, а има и других ствари које су озбиљно угрозиле архиву. Стање у том депоу је, дакле, крајње критично. Има проблема и у нашем складишту у Војној гимназији, где се налази и грађа војних судова.... Тамо, рецимо, прокишњава кров, па смо били принуђени да ставимо велике најлоне преко полица да се, кад већ капље, слива на другу страну, а не на архиву... Немамо избора – са мучнином прича пуковник Крсмановић.

Питамо домаћине колико би требало квадрата да би се нормално сместила војна архива?

Пуковници кажу да их је заиста охрабрило наређење министра одбране Зорана Станковића, које је ових дана стигло, да се под хитно нађе адекватан простор за Војни архив. Тренутно, Војна архива се налази на пет локација, на укупно око 2.500 квадратних метара, а за нормално функционисање било би им потребно око 6.000, пре свега депоа за смештај докумената. Када би имали клима-уређаје, кажу у Архиву, они не би били у њиховим канцеларијама већ у депоима где се налази најстарија грађа. Када би се решили смештајни проблеми, каже Крсмановић, могли би да крену, по листи приоритета, и у сређивање стања архива, па би се за неколико година Архив довео у нормалу.

– Ми смо сада на оштрици ножа. Или ћемо ускоро, ако се ништа не предузме, бити потпуно блокирани у раду и осумњичени да, наводно, са неким посебним намерама кријемо неке документе и бити одговорни за пропаст значајне грађе из националне историје, нека врста саучесника у тој пропасти... Међутим, ми се надамо да до тога неће доћи. Верујемо да ће се обезбедити објекат за Архив и да ћемо моћи, са постојећим кадром, или уз мало појачање, са савременим рачунарима и опремом, за неколико година Архив довести у ред – каже Крсмановић.

■ ИМА ЛИ ЈОШ ТАЈНИ?

На крају питамо има ли у Војном архиву докумената до којих се може доћи, али који и данас представљају војну или државну тајну? Оних који су и сада под неким ембаргом?

– Ту материју код нас регулишу архивистички прописи, који кажу да је документ доступан после 50 година од његовог настанка. Међутим, нама је просторни проблем много већи од временског, и ако бисмо тај први решили верујемо да би та граница од 50 спала на 30 година, по међународним

Последњих година, у складу са законом, више војних архивиста завршило је архивистички курс у Архиву Србије, упознано се са радом других колега у земљи и иностранству, али и са међународном регулативом у тој области. У очекивању закона о архивској грађи Србије, те закона о електронском потпису, у Војном архиву верују да ће се они међу првима укључити у електронско архивирање грађе, што би помогло и ефикаснијем складиштењу материјала.

стандาร์ดима, што је, иначе, и граница за истраживаче. За творце грађе, дакле за некога ко тражи своје документе, а налазе се код нас, нема ни каквог ограничења. За научне раднике и историчаре ми смо спремни да отворимо архиву и до 1990. године. Другим речима, у нашем архиву нема докумената која се крију или су под било којим ембаргом. С друге стране, Руси имају неколико процената докумената који су забрањени за јавност, а о рестриктивности британске архиве да и не говоримо. Те велике империје су тако одлучиле својим прописима, јер су процениле да би изношењем неких докумената у јавност могле саме себи нанети штету... По нашим важећим прописима, када прође 50 година од настанка документа, скида се ознака тајности са њега и он постаје доступан јавности. Истина, некада се на многе војне документе, па и државне, и то потпуно некритички, стављала ознака тајна, неретко и највишег степена, иако је реч о потпуно безвредним документима са националног, државног или безбедносног аспекта. Напротив, наш интерес је да сва та грађа буде доступна широј јавности и ми мислимо да је време када је политика командовала науци и струци прошло, да се неће поновити време када су, због уских политичких интереса, одређени документи склањани, нису публиковани у зборницима, негативно селектовани... Видите, ми сад имамо велико занимање јавности за архивске фондове Милана Недића, ђенерала Драже Михаиловића... а управо због тога што су баш ти документи склањани или сакривани како би се о тим људима или догађајима из прошлости стекао погрешан утисак у јавности – каже начелник Војног Архива и подвлачи:

– Ми се надамо да ће управо потпуна доступност свих докумената омогућити да се, после толико година, историјска слика употпуни и постане објективнија. Наравно, Војни архив чува само документе који су му дата на чувања. Значи, постоје документи који никада нису ушли у наш архив! За нама је период од 50 до 60 година, када су одређени људи држали политички монопол и када су управо они, у најужем кругу, и доносили многе важне државне и војне одлуке, а не институције које су биле надлежне за то. Дакле, за многе важне одлуке ми немамо писане документе, јер су они донети у уском кругу и усмено, а ако су и били писани, они су или уништени или задржани у неким приватним и личним архивама. Уз то, постоји и специјални архив за неке документе који се налазе у Војнобезбедносној агенцији. Ми ћемо тражити од њих и такве документе, којима је истекао рок тајности јер, као што смо видели, и БИА је предала неке старе документе архивима града Београда и Србије, оне из времена Другог светског рата, Гестапоа, Голог отока... Мислим да нема више разлога ни да ВБА крије неке старе документе, за које влада прилично интересовање јавности. Хоће ли, међутим, то бити тако, показаће време... ■

Душан МАРИНОВИЋ
Снимио Родован ПОПОВИЋ

Сређена војна архива пре 1999. године

КВАНТИТЕТ И КВАЛИТЕТ РАДА

Молим вас да ми објасните: шта је то квалитет, а шта квантитет рада, а шта су остала мерила – из правила за годишње оцењивање цивилних лица у Војсци.

ЦЛ Зоран из Ваљева

Критеријуми и мерила за годишње оцењивање цивилних лица, као и утицај добијене оцене на плату, прописани су Уредбом о платама и другим начинима примањима професионалних војника и цивилних лица у Војсци. Одредбом члана 47. Уредбе прописано је да се резултати рада цивилних лица у Војсци оцењују на основу јединствених мерила, и то: 1) квалитет – подразумева колико су употребљиви резултати рада; 2) квантитет – подразумева колико је лице завршило послова планираних за његово радно место (изражено у процентима); 3) остала мерила која подразумевају рокове извршавања послова, креативност, иницијативу, самосталност у раду, сарадњу, однос према средствима рада, оспособљеност за обављање послова другог радног места, уштеде и иновације.

Оцена по сваком мерилу може да буде од -10 до +50 бодова, што значи да укупно изражена може бити од -30 до +150 бодова. Како сваки бод утиче на плату са 0,1 посто, то плата по основу службене оцене може бити увећана за највише 15 посто или умањена за највише три посто.

ПОДОФИЦИР НА МЕСТУ ОФИЦИРА?

Да ли подофицир по Закону о ВЈ и Уредби о стањима у служби може бити постављен на формацијско место официра?

*Старији водник прве класе
Срђан Вратница*

Према одредби члана 54. став 1. Закона о ВЈ, на формацијска места одређена за професионалне официре могу се постављати професионални официри, а на формацијска места одређена за професионалне подофицире професионални подофицири. Из изложеног произилази да професионални подофицир не може бити постављен на формацијско место професионалног официра.

*Припрема
Радојка МАРИНКОВИЋ*

ПРАВНИК ВАМ ОДГОВАРА

ПРАВО НА ОТКУП СТАНА

Да ли имам право на откуп стана, с обзиром на то да ми је решењем стамбене комисије од 26. јануара 2004. дат стан у закуп на одређено време до 26. јануара 2006. године. Напомињем да је ранг-листа на којој сам конкурисао гласила: за доделу стана на неодређено време са правом откупа.

Корисник стана из Суботице

Чињеница је да је закуп стана на неодређено време предуслов за подно-

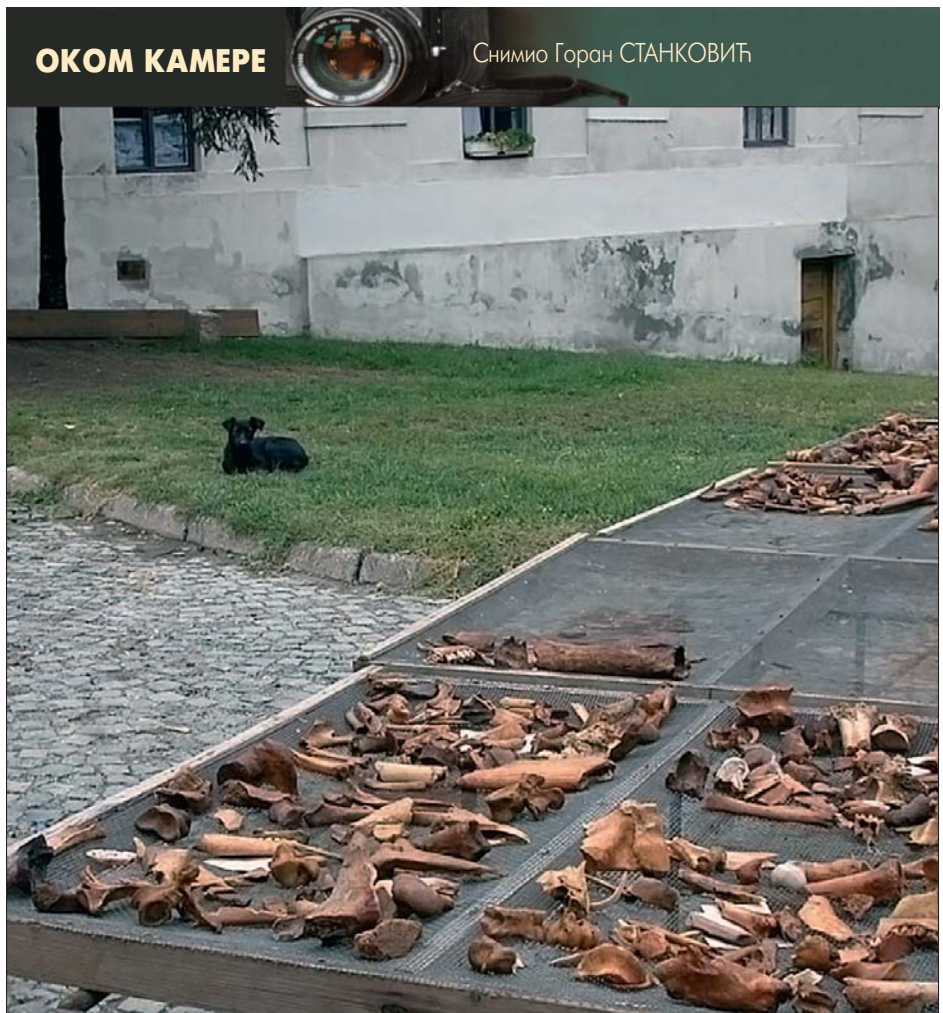
шење захтева за откуп стана. Одредбом члана 49. Правилника о решавању стамбених питања у Министарству одбране регулисано је управо питање решења о давању стана на одређено време, која су донета по одредбама Правилника о начину, критеријумима и мерилима за давање станова у закуп и додељивање стамбених зајмова за решавање стамбених питања запослених у МО и ВСЦГ.

Према наведеној одредби ова решења замениће се по службеној дужности решењима о давању стана у закуп на неодређено време и реализовати по одредбама овог правилника. Наравно, то подразумева да стан нисте добили са учешћем у решавању стамбеног питања личним средствима, јер је у том случају предуслов за замену решења уплата личних средстава на начин и под условима прописаним Упутством о поступку за остваривање права запослених у МО и ВСЦГ да стамбено питање решавају учешћем личним средствима.

Након добијања решења о закупу на неодређено време и закључења уговора о закупу на неодређено време, поднесите захтев за откуп стана. ■

ОКОМ КАМЕРЕ

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ПОРОДИЦА ПИЛОТА ЗОРАНА СТОЈИЉКОВИЋА

ДОКАЗ ВЕРЕ

У НАРОД

Иако проблеми и тешкоће отежавају живот многољудним породицама можда и више но другим, Стојиљковићи о њима не говоре. Њих они, ако их и приметите, само чине још јачим. Уместо о проблемима, Мануела и Зоран родбини, комшијама, познаницима и пријатељима причају само о лепим стварима. О радостима и осмесима који их свакодневно чине богатијим, о дечјим питањима, на која, понекад и не знају одговоре, о песничком таленту старијих девојчица, о наградама које освајају на школским такмичењима, о дечијем учешћу на црквеним и школским приредбама... То је оно што их чини срећним. Баш као и све видљивије разумевање и понос које њихови познаници исказују при сваком сусрету с њима – једном од најбројнијих српских породица.

Ако је породица огледало друштва, са свим његовим врлинама и манама, како сматрају многи социолози и теоретичари друштвених заједница, онда многочлана фамилија Стојиљковић, из новобеоградског 62. блока, представља својеврстан изузетак. Док наше друштво данас карактеришу материјално и духовно сиромаштво, свакодневна брига за опстанак и афере од којих не можемо да се посветимо важнијим и за нацију судбоносним проблемима, једанаесточлана породица Зорана и Мануеле Стојиљковић одише оптимизмом, ведрином, снагом и вером у боље сутра. Али, тај изузетак, нажалост, не представља правило. Јер Србе одавно не красе породице с више од двоје, понекад и троје деце, а Стојиљковићи их, за протеклих петнаест година брака, изродише деветоро. Два сина и седам кћери. Десето дете очекују крајем фебруара, или почетком марта.

Најстарија, Ана, рођена је 1991. године, а затим су следиле Тања, Даница, Ђорђе, Софија, Милица, Јелена, Димитрије и Дуња. Ни тежак и одговоран посао пилота, ни честе селидбе, карактеристичне за официрску професију, ни ратни сукоби и распад земље чијој је војсци припадао, Зорана нису спречили у остваривању једне од његових највећих жеља – да има бројну породицу. Трагајући за смислом живота, за суштином и сврхом постојања, иманентним сваком човеку, сумњајући, у тешким, ратним годинама, у пролазне вредности наметане и општеприхваћене током социјализације и школовања, Зоран је увидео да га само породица, супруга и, посебно, деца чине срећним и задовољним. Да једино у њих не мора да сумња, да после свега, увек може да им се врати. Пробијајући се кроз облаке својим борбеним авионом, посматрајући градове и села изнад којих је крстарио, питао се која то идеја, која мисао, која вера човеку даје снагу да издржи све напоре и тешкоће који га у животу чекају, готово иза сваког угла. Вежбајући од малена карате, џудо, аикидо и друге племените источњачке борилачке вештине, смирујући дух јогом и медитацијом, покушавао је да у филозофији истока пронађе ту толико жуђену снагу. Али, није помагало, сумња, изникла још у мостарској војној гимназији, била је све већа, да би, почетком деведесетих, током међунационалних сукоба, суровијих и крвавијих од свега што је прочитао у уибеницима војне историје, иначе препуним битака и бојева, достигла кулминацију – откривањем хришћанске, православне вере.

ДОБРОЧИНТЕЉИ

Претходне две године породица Стојиљковић повремено добија финансијску помоћ из иностранства или од Православне цркве. Прва помоћ стигла је својевремено од једне грчке организације која води бригу о многодетним породицама. Недавно је владика Артемије проследио помоћ добротинитеља у износу од 500 евра, а прошлог лета помогао је својим прилогом и владика Јован Пурић. Понекад их се сете и Срби из дијаспоре. Недавно је из Швајцарске стигао прилог од две хиљаде франка. Тим новцем Стојиљковићи купе најнеопходнији део половног намештаја, или врате дугове. Организоване помоћи државе, најчешће, нема.

НАЈПОСЕЂЕНИЈА СЛАВА

Слава породице Стојиљковић је Свети Георгије. Попут сваке православне породице, и у дому Зорана Стојиљковића тада је велико славље. Прошле године на слави су имали око 150 гостију, од којих су више од стотину била деца.

Пуковник Зоран Стојиљковић

ТЕШКО ТОКОМ РАТА

– Одувек сам се бавио тим недокучивим питањима смисла и суштине живота, трагао за праузроком свега, питао се откуд тај склад у свемиру – каже потпуковник Зоран Стојиљковић. – Сумња је некад била јача, некад слабија, али све до средине деведесетих година право одговора није било. Тек када сам увидео да православље даје одговор на сва моја питања, или скоро сва, пронашао сам толико потребан мир. Иако сам рођен у српској православној београдској породици у којој се знало за Божић, Ускрс, породичну славу, Српску нову годину, ми никада нисмо ишли у цркву, нисмо били православци у правом смислу те речи. Касније, у Војној гимназији и Академији занемарио сам, на неки начин, православну традицију, па тек свој други сусрет с вером, деведесетих, сматрам откривењем. Зато сам и грађански брак са Мануелом, склопљен 1991. године, крунисао венчањем у цркви неколико година касније. Уз Божић благослов с временом смо створили тако велику породицу. Она је данас моје највеће, у ствари, једино богатство. Уз, наравно, наше пријатеље којих, такође, имамо много, не само у Србији,

већ свуда где сам боравио по потреби службе.

Рођени Београђанин прве професионалне кораке начинио је на словеначком аеродрому Церкље, да би, касније, живео и радио у Бањалуци, Краљеву и Београду. Мануелу је упознао у Брежицама, надомак аеродрома на коме је најчешће био сам, поред свог авиона. Она га је најбоље разумела, схватила је за чиме то трага и где ће наћи снагу која му је, тада, била тако потребна за свакодневно обављање тешких и опасних задатака. Бити пилот значи свакодневно стављати главу у торбу, бити војник значи свој живот поклонити другом, а то је захтев коме не могу сви да одговоре. Деца официра, попут Мануеле, тако нешто најбоље осећају. Зато се ни за тренутак није двоумила. Искра љубави која је планула међу њима из дана у дан претварала се у жестоки пламен. Пламен који до данас није згаснуо. Из те ватре настала су деца која им живот чине узбудљивим и срећним. И поред свих тешкоћа и проблема које су заједно поднели током ратних година. А било је тешко, посебно у Републици Српској, када га је свакодневно очекивала са страхом и зебњом. Није било лако ни 1999. године, када је Зоран добровољно отишао на Косово и Метохију. Тромесечну агресију НАТОа провела је с децом код својих у Словенији.

– Свакодневно сам стрепила за његов живот, знала сам да је лудо храбар, али сам веровала и да неће ризиковати без преке потребе, јер га ми чекамо – каже Мануела. – Најтеже ми је било јер нисмо могли да се чујемо, чак ни телефоном. Писма су била нередовна, сваки глас о њему био је попут сунца које нас је обасјавало у кући мојих родитеља. После тога, све је било много лакше. Све тешкоће које нас данас, као и друге породице, не мимоилазе, од беспарице до дечијих проблема, у поређењу с тим временом стварно су ситнице.

У те “ситнице” спада, свакако, и нужни смештај, односно пословни простор, у коме Стојиљковићи данас живе. Осамдесетак квадрата у приземљу новобеоградског солитера заиста је премало за једанаесточлану породицу војног пилота. У три собе и кухињи смештено је десетак кревета на спрат, неколико ормара, неколико столова и столица и један дрвени разбој, донет из Словеније, на коме Мануела понекад, најчешће ујесен и кад није у другом стању, тка прелепе уникатне шалове и материјал за џемпере и капуте. У зимској сезони у породичну касу слије се, тако, неколико стотина евра, које незапослени апсолвент текстилне технологије сматра својим доприносом кућном буџету. Децу и свакодневни рад с њима не рачуна. То је, каже, нешто најлепше што жена може да ради, то јој даје смисао животно.

– Сваки порођај доносио ми је све више радости – смешка се Мануела. – После неколико првих, када сам осећала страх,

нестала је чак и зебња, тако да сада, кад чекам десето дете, можда има мало треме, али то је све. У ствари, осећам огромну радост јер се наша породица увећава, а то је снага коју тешко могу да опишем. Како се порођај примиче, све више примећујем да се и деца радују принови. Деца су најдрагоценије благо, њихову љубав не може нико да вам одузме. У почетку, знам, биће мало тешко око дојења, прања пелена, сушења, али све смо то већ толико пута проживели. Сада ми много помажу старије кћерке, посебно Ана и Тања, које већ знају да кувају нека једноставнија јела, зачас спреме послужење и кафу, направе питу, испекну кифлице, спреме се за школу...

ТАЛЕНТОВАНА ДЕЦА

Петоро деце Зорана и Мануеле Стојиљковић похађа основну школу, друга иду у вртић. Уче на смену, на једном столу у "дечјој соби" у којој поред стола и ормарића има и неколико кревета на спрат. У очеву "радно-спаваћу" собу, опремљену компјутером, понекад улазе само најстарије кћери, тек да запишу покоју "тајну реч", од које ће, касније, да настане песма, прича, или роман. Кад буде више времена. Јер, старији морају да брину о млађима. Не могу све мама и тата. Ана и Тања су веома талентоване, у школи већ знају за њихове списатељске способности, а и тата се уверио да је сваки његов тренутак проведен поред рачунара, уместо крај деце, под будним оком кћерки које не дозвољавају да им нова технологија "одузме" оца. Његова помоћ у изради домаћих задатака још им је потребна. Иако, зна се, то мама много боље ради од тате. Од ње су деца научила да свирају гитару, двоје свирају и клавир, сви похађају школу веронауке и учествују у црквеном хору, лепо певају, а Ана и Тања редовно иду и у Музичку школу. Петоро од њих вежбају карате, попут тате. "Са-

Девет Стојиљковића...

мо мало слабије", рећи ће Ђорђе, коме ни клавир није стран.

– Важно нам је да деца расту у духу православља, у хармоничном духовном окружењу у коме породица представља цркву – напомиње Зоран. – Чини ми се да ни сам не бих све то издржао да нисам пронашао православље, да нисам оснажен том вером. И ја и Мануела трудимо се да будемо пример својој деци, да од нас науче да се моле Богу, да живе по правилима вере којој припадамо. Сваке недеље и празником одлазимо у оближњу цркву Свети Георгије, где се деца причесте, запевају у хору, науче неку нову песмицу, или рецитацију. Недавно су у Руском дому учествовали у приредби организованог поводом Никољдана, припремају се за Светосавску академију... Понекад одемо и на излет у неки од манастира на Фрушкој Гори, или у Раваницу. Тешко нам је да се организујемо, једва станемо у неки аутомобил, прошле године смо били на мору, путовали смо војним авионом, али нам је за превоз до аеродрома био потребан комби... Нађе се времена и за посету пријатељима. Кад идемо код баке у Борчу, аутобусом, пребројавамо се после сваке станице, да неко не изађе пре времена, деца су још мала. Али, кад их видим онако насмејане, родосне, све заборавим. Баш као и наши родитељи, Мануелини и моји, који су, раније, знали и да нас критикују због тога што се не заустављамо. Сада се поносе нашом породицом, сада и сами виде каква је то снага, каква моћ нас краси. И комшије и познаници се сада поносе нама, питају нас да ли нам треба помоћ, има све више разумевања. Раније су нас сматрали чудацима, али то више не примећујемо. Сада нам се сви диве, често чујемо да смо једина српска породица с толико деце. Понекад нас пријатељи питају због чега не тражимо помоћ друштва, зашто ћутимо о томе колико нас има. Одговор је једноставан. Наша деца су наше богатство. Она су одраз наше љубави и вере у на-

род коме припадамо. И ма колико да нам је тешко, сви проблеми су само наши. Понекад је пара мање, понекад више, али то не мења наше навике и наш живот. Важно је да су нам деца чиста и обучена, да имамо довољно за храну, за школске уџбенике, за понеки излет. Немамо аутомобил, до недавно нисмо имали ни телевизор, па нисмо постали његови робови. Свако дете има свој кревет, своју одећу и обућу, млађи додуше, наслеђују старије, али то је тако и у другим породицама. Дугови нас оптерећују док их не вратимо, онда поново узајимно и тако укруг. Понекад нам неколико стотина евра стигне из Словеније, од Мануелиних родитеља, понекад и црква пошље новчану помоћ, углавном је све то добродошло.

ЖИВОТ С ЈЕДНОМ ПЛАТОМ

Нажалост, све је то и недовољно и нередовно. Породица Зорана Стојиљковића живи с једном, пилотском платом. Највише, наравно, одлази на храну. Свакодневно купују четири хлеба, неколико литара млека, јогурт, паштете, саламу, а понекад се на кухињском столу нађе и месо. На разне начине, али много мање него воће и поврће. Јер оно се једе и у време поста. А и здравије је. Не може се рећи да су Стојиљковићи гладни. Напротив. Хране је довољно. Слаткиша, напротив, деци никад доста. Баш као ни играчака. Најмлађи добро знају да се за сваку играчку треба изборити, јер се старији и поред тога што све чешће у руке узимају уџбенике и свеске, још нису заситили луткица и аутомобилчића. Било како било, кад граја постане превише гласна, а плач најмлађих претећа опасност, довољан је оштар очев поглед да се све утиша. Школарци тада узимају књиге, а најмлађи играчке. Осим ако и они не уоче занимљиве свеске и оловке. Тада цртају сви. И ред је опет успостављен.

У тим ретким часовима мира потпуковник Зоран Стојиљковић нађе мало времена и за себе. Тада обично одлази у собу с рачунаром, где се посвећује бројним послеподневним обавезама. Професија официра

МАЈКА ХРАБРОСТ

Мануела Стојиљковић је током петнаест година брака са Зораном деветоро деце носила седам година. Рачунајући и ово, десето дете, које треба да се роди крајем фебруара, или почетком марта, Мануела је у благословеном стању укупно 90 месеци.

СВУДА ЗАЈЕДНО

Ма где ишла, најмногољуднија српска породица иде заједно. На прошлогодишњем сајму књига било их је седморо, у госте код баке иду сви, аутобусом, а на Копаоник, у војно одмаралиште, отпутовали су комбијем Зорановог пријатеља. Понекад се возе у два таксија, а могу да се "погрпају" и у "стојадина"...

УСКОРО ДЕСЕТО ДЕТЕ

Мануела и Зоран Стојиљковић за неколико недеља треба да добију још једно, десето дете. Нема сумње, то је једна од ретких, српских породица с толиким бројем деце. Њихови Ана, Тања, Даница, Ђорђе, Софија, Милица, Јелена, Димитрије и Дуња, рођени од 1991. до 2004. године, дакле у најтежем периоду за српски народ, када се умирало више но рађало, јединствен су доказ породичне снаге, али и вере у народ коме припадају. Стога смо сигурни да ни признање друштва, односно државе којој су већ годинама "пуна уста" приче о наталитету, приликом рођења "јубиларног", десетог чеда Стојиљковића, неће изостати. Прилика је то да наши највиши званичници, од председника државе до премијера и министара, докажу да мисле озбиљно.

У ишчекивању најмлађег...

тражи свакодневно усавршавање. Понекад је потребно и обновити знање страног језика, неопходно за вишенедељно школовање у Холандији, или Румунији. Понекад га обузму и мисли које брзо одагна. Јер, треба децу извести на пут, а тешкоће су из дана у дан све веће.

– Обрасци које смо ми усвојили супротстављени су владајућим облицима понашања – резигниран је потпуковник Стојиљковић. – Сада је, додуше, нешто боље но раније, јер деца најзад и у школи имају веронауку, али ван школе је другачије – организују се журке у време поста, са телевизије нас маме материјалистичким, а не духовним вредностима, друга деца иду на рођендане, а наша не могу... Ми не славимо рођендане, не зато што не желимо, већ зато што немамо простора да угостимо све који би нам дошли. Надамо се, ускоро, новом стану, већем. Решење смо добили још пре неколико година, али тај стан у Кумановској улици никако да заврше. Тада ће бити, ипак, лакше. Мада, схватили смо током године, решење једног проблема ствара друге, мање. Деца ће тада морати да промене школу, новац треба и за селидбу... И тако унедоглед. Без проблема ниједан дан. Али, они и чине живот.

Иако проблеми и тешкоће отежавају живот, многољудним породицама можда и више но другим, Стојиљковићи о њима не говоре. Њих они, ако их и приметите, само чине још јачим. Уместо о проблемима, Мануела и Зоран родбини, комшијама, познаницима и пријатељима причају само о лепим стварима. О радостима и осмесица који их свакодневно чине богатијима, о дечјим питањима на која, понекад и не знају одговоре, о песничком таленту старијих девојчица, о наградама које освајају на школским такмичењима, о дечијем учешћу на црквеним и школским приредбама... То је оно што их чини срећним. Баш као и све видљивије разумевање и понос који њихови познаници исказују при сваком сусрету с њима. С најбројнијом српском породицом на свету. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

АДУТ ЗА СВЕТСКО Т

Педесетих година прошлог века наменска индустрија тадашње Југославије произвела је хаубицу 105 mm М56.

Војно-политички разлози, програм америчке војне помоћи, оруђа заостала из рата и политички сукоб са СССР, били су пресудни да се код нас уведу калибри које су имале војске на Западу.

Хаубица је пројектована са захтевом да јој основне тактичко-техничке карактеристике буду на нивоу америчке хаубице 105 mm М2 и немачке хаубице 105 mm М43 које су у то време, на основу искуства стеченог у Другом светском рату, сматране врхунским достигнућем у овом домену артиљерије. Чињеница је да је наша хаубица била, по својим балистичким и конструкционим карактеристикама, у својој класи изванредно решење. А својом поузданошћу и данас улива потребну сигурност послужиоцима.

Осим наше војске, хаубица се налази и у наоружању других земаља у оперативној употреби или резерви. Треба имати у виду да је у свету тренд модернизација постојећих система свих калибара зато што би производња нових представљала страشان удар на буџет тих земаља, а гомила средстава НВО завршила би на отпаду. С тим у вези, стручњаци Сектора за класично наоружање Војнотехничког института у Београду модернизовали су ове хаубице у ознаци М56/33.

Модернизација се изводи у смислу повећања домета. Пошто је домет функција брзине лета пројектила и силе отпора ваздуха, све интервенције имају за циљ повећање почетне брзине

пројектила и изналажење могућности да при кретању кроз ваздух та брзина спорије опада. У зависности од обима жељених радова, комбинацијом интервенција на оруђу, муницији и оруђу и муницији могу се добити различити домети. Војнотехнички институт определио се за интервенције и на оруђу и муницији и на тај начин смо добили максимално побољшање перформанси.

Интервенције на оруђу подразумевају ново балистичко решење цеви дужине 33 калибра израђене од веома квалитетног легираниг челика. Тако је продужено дејство барутних гасова на пројектил и боље искоришћен њихов рад. Будући да је количина кретања пројектила на устима цеви већа у односу на стару М56, сада се уграђује нова активно-реактивна двокоморна гасна кочница високе ефикасности. На тај начин је растерећен противвртлојни уређај.

Као друга варијабла функције домета, рекли смо, егзистира пад брзине пројектила. Добром аеродинамичком оптимизацијом спољне трасе пројектила може се смањити пад брзине и тиме повећати домет.

За гађање из хаубице употребљавају се полусједињени метци и то метак 105 mm са тренутно-фугасним пројектилима ХЕ М1, ХЕ ЕР М02 и ХЕ ЕР-ББ М02.

РЖИШТЕ

Максимални домет који се може остварити пројектилом ХЕ М1 је око 12 km.

Пројектил ХЕ ЕР М02 је добро аеродинамички оптимизиран и има упуштено дно. Код пројектила, са добром аеродинамичком конфигурацијом предњег дела, знатан део отпора ваздуха представља тзв. отпор дна (30–40 одсто). Испитивања су показала да се отпор дна може смањити када се дно пројектила формира у облику шупљине. Овај пројектил има максимални домет већи од 15 km.

За нас је веома интересантан пројектил ХЕ ЕР-ББ М02 чија је саставна компонента јединица генератора гаса која је навијена на задњи део пројектила. Генератор гаса ствара притисак који је за 5–10 одсто већи од спољашњег притиска и на тај начин смањује вртложења и одлепљивање струјница на задњем делу пројектила тј. смањује отпор дна. Тако се остварује домет од 18 km.

У односу на стару М56, домет хаубице М56/33 је повећан за око 50 процената, што је импресивно. Систем за управљање ватром је прилагођен новим условима. Прототипска испитивања су показала изванредне резултате.

Ова модернизација хаубицу 105 mm М56/33 ставља у ранг водећих светских решења и на тај начин се поново хвата веза са развијеним светом у области одбрамбених технологија. Евроатлантске интеграције подразумевају смањење средстава НВО при чему се инсистира на мањим и маневарски способнијим јединицама. Томе у прилог иде и чињеница да се горњи лафет хаубице 105 mm М56/33 може уградити на возило точкаш 4x4 тзв. отворена уградња. Возило точкаш (камион) могло би тако да се конципира да се може извршити конверзија за кратко време. На тај начин се камиони могу користити у својој традиционалној улози транспортних возила. Тиме би се доста повећала маневарска својства и смањили трошкови опремања војске. Без обзира на то што је калибар 155 mm стандардни калибар НАТОа, самоходне хаубице 105 mm су знатно лакше и изазивају мању колатералну штету у мировним мисијама. Такође се могу транспортовати и ваздушним путем (пример холандске самоходне хаубице МОВАТ). То би се могло учинити у следећој фази развоја. Треба нагласити да калибар 105 mm поново постаје актуелан и то у сукобима ниског интензитета.

Можемо закључити да квалитет и коректна цена представљају наше адуте на тржишту војних технологија. Будући да наменска индустрија успешно прати подухвате стручњака ВТИ-а оправдана су очекивања да ће одбрамбене технологије поново постати извозни производ број један. ■

Игор МИХАЈЛОВИЋ

КАРАКТЕРИСТИКЕ

калибар	105 mm
дужина цеви	33 калибра
гасна кочница	двокоморна активно-реактивна
ХЕС	хидраулична кочница и хидропнеуматски повратник
затварач	клинасти хоризонтални
доњи лафет	двокраки
штитови	да
маса	око 2350 kg
елевација/депресија	+62° / -10°
правац	лево и десно по 26°
брзина гађања	16 пројектила у минути
максимални домет	18 km
вучно возило	камион 4x4
број послужилаца	7

НИСУ СВИ ТРГОВЦИ МЛЕТАЧКИ

Представа о трговцима као себичним и безосећајним људима стара је колико и трговачки занат. Али управо трговци, и то понекад баш они најбогатији и највештији, од којих би се очекивало да буду и најсебичнији, знали су да своју тешко стечену имовину подаре поколењима која долазе. Управо су минули дани очекиваног, помало официјелног даривања, те је то и згодан повод за причу о једној другачијој врсти дарежљивости – чије трагове видимо и данас.

Србији се ова традиција назива задужбинарство. Вуче корене још из средњег века, а највећи замах доживела је у 19. и првој половини 20. века. Неке од најлепших зграда у центру Београда, на које вам сада скрећемо пажњу, припадале су имућним трговцима тог времена и, по њиховој последњој вољи, постале седишта њихових задужбина.

Богатство које су за живота стекли било је намењено да се надаље троши на развој образовања, здравства, науке, културе.

Поред тога што су завештавали велики новац за овакве намене, трговци задужбинари су, пишући своје тестаменте, употребљавали знање, вештину и опрез стечен у трговачком послу, чиме су обезбедили да се тај новац правилно оплођава и користи. Јер, једно је заједничко већини – почели су од нуле и до свог богатства су долазили с муком. Као млади, теглили су лађе, чували овце, радили као писари, опанчари, абације. И добро су научили да цене правичност и труд.

Старање о задужбинама и фондовима по правилу су презимали одбори сачињени од људи беспрекорног угледа. Материјални основ најчешће је чинила замашна сума која би била стављана под интерес, с тим да се главница не дира. Сама камата била би довољна да задужбина активно испуњава своју намену, од штампања књига до улагања у развој пољопривреде.

Нажалост, после Другог светског рата имовина задужбина је национализована и њихов материјални основ је престао да постоји.

Тек у последњих десетак година неке од њих почеле су постепено да се обновљају. Али зграде задужбина стоје и даље на својим местима као сведоци племенитости некадашњих власника.

КАПЕТАН МИШИНО ЗДАЊЕ

У тој згради данас је смештен Ректорат Београдског универзитета. Налази се поред Платоа на Студентском тргу, преко пута тролејбуске окретнице. Грађена је по пројекту чешког архитекте Јана Неволе.

Миша Анастасијевић (1803–1885) био је један од најбогатијих људи, истовремено један од оних са најбогатијом биографијом у Србији 19. века. Већ са десет година постао је учитељ у свом родном месту – Поречу на Дунаву. Такав је био стицај околности, избеглице су се још враћале после слома Првог српског устанка. Неко је морао да одмени одсутног учитеља, а десетогодишњи Миша био је најспособнији, иако је међу ђацима било и старијих од њега. Са четрнаест година, како је почео Други српски устанак, добио је важно задужење – постао је ђумругџија на Добровачкој скели. Сकेле су тада биле важно средство превоза, јер на том делу Дунава тада није било мостова, као што их, додуше, нема ни данас.

Али све време је штедео новац и полако кретао у трговину. И већ са двадесет година био је један од најимућнијих у Србији, постепено улазећи у трговину на велико. Нарочито се обогатио кад су Аустријанци забранили извоз стоке у Србију, чему се кнез Милош супротставио забранивши српским продавцима прелазак у Аустрију. Тада је Миша Анастасијевић од сељака у Србији куповао стоку и продавао је на скелама, у пограничном подручју. Веома се обогатио и на волујским и јеленским роговима, који су у Аустрији тада такође постали дефицитарна роба.

Звање капетана дао му је кнез Милош. Тада су у Србији, слично као у Русији, упоредни са војним, постојали цивилни

чинови. Анастасијевић је постао Дунавски капетан, дакле, имао је власт да одржава ред и суди у споровима на пловном путу између Голупца и ушћа Тимока у Дунав.

Један од главних извора зараде с временом му је постала трговина сољу, на шта је монопол држао кнез Милош, док након абдикације под притиском Уставобранитеља 1939. године није напустио Србију. Иначе, нове

власти нису допустиле кнезу да понесе са собом било шта, те му је 400 дуката позајмио управо Анастасијевић, који ће постепено преузети монопол на извоз соли из Влашке, Молдавије и, коначно, Аустрије. Богатство му је нарасло толико да је два пута давао позајмице молдавској влади.

Једна од његових пет кћерки била је удата за Карађорђевог унука Ђорђа, на чијем су доласку на престо активно радили и Анастасијевић и његов други зет Радован

Дамјановић – Раја. Према широко прихваћеном суду, Капетан Мишино здање заправо је грађено са идејом да буде двор Ђорђа Карађорђевића.

Наде су се изјаловиле 1858. на Светоандрејској скупштини, којој је Анастасијевић председавао. Након повратка династије

Обреновић и након смрти Раје Дамјановића, који је био ухапшен због завере, капетан Миша напушта политику, одлази из Србије, а зграду несуђеног двора Ђорђа Карађорђевића завештава отаџбини. За време кнеза Михаила она је била седиште најзначајнијих националних установа, као што су Велика школа, Гимназија, Министарство просвете, Народна библиотека и Музеј.

ЗАДУЖБИНА ИЛИЈЕ КОЛАРЦА

Та зграда налази се стотинак метара од Капетан Мишиног здања, раздваја их само Филолошки факултет.

У њој се налази Коларчев народни универзитет, једна од најзначајнијих културних институција у Београду, нарочито кад су у питању концерти класичне музике.

Близна тих двеју зграда има неку посебну симболику. Илија Милосављевић Коларац (1800–1878) био је савременик капетан Мише, родили су се и умрли у размаку од свега неколико година, и обојица су провели детињство у бурном времену Првог и Другог српског устанка, што их је натерало да рано одрасту и осамостале се. Приликом бежања Срба преко Дунава пред јуришем Турака, који су се враћали 1813, мали Илија је плачем и дерњавом измолио од оца да на смедеревску скелу са собом поведу и његово омиљено ждребе, које је затим привезано за скелу препливало Дунав и уз чију је помоћ мали Илија касније развио рибу купљену од рибара и продавао је српским избеглицама у Црепаји.

Пргава и незгодна нарав Илије Коларца долазила је до изражаја целог његовог живота и често му доносила неприлике. Једном се у Панчеву сукобио са неким аустријским генералом на коњу. Пут је био каљав и Илија је сматрао да генерал треба да му да првенство пролаза, јер је онемо ко јаше коња лакше него оном који иде пешке. Често је упадао у сукобе и на картама. Занимљиво је да је према својој жени Синђелији, напротив, био неуобичајено благ, имајући у виду односе међу половима у то време.

Највише је трговао свињама. Касније, кад је монопол капетана Мише ослабио, посвећује се и трговини сољу и шалитром. Занимао се и за геологију. Постоји и анегдота да је из Аустрије набавио папагаја кога је неуспешно покушавао да научи да изговара "Коларац". Како се папагај није оглашавао, Илија би му викао: "Магарац!". Као резултат, птица је после неког времена проговорила: "Коларац – магарац". Тако се по ко зна који пут Илији Коларцу осветила његова пргава нарав.

Због привржености Карађорђевићима, 1978. године био је ухапшен. У тамници је провео само неколико месеци, али је ускоро после ослобађања и умро. Србији је оставио два велика фонда. Уз помоћ књижевног фонда, своје књиге су објављивали Андрић,

Ђурић, Будимир, Исидора Секулић и још многа значајна имена. Задужбина Илије М. Коларца једна је од ретких која и данас активно ради.

ЗАДУЖБИНА НИКОЛЕ СПАСИЋА

Никола Спасић (1838–1916) био је млађи савременик Анастасијевића и Коларца, али је на друге начине осетио буре које су донели 19. и почетак 20. века.

Као и Коларцу, отац му је био абација. Сам Спасић је као мали научио друге занате: воскарски и лицитарски, да би се с временом определио за опанчарски. Са 26 година осамостаљује се и отвара кожарски дућан. Новина за то време била је што у том дућану није било ценкања. Имао је велику репутацију и огроман промет. Због великог залагања на послу, Спасићева супруга Лепосава ускоро умире. Спасић се касније поново оженио, али деце није имао. Слично многим српским задужбинарима, и он је због недостатка властите деце много улагао у туђу.

У време Другог српско-турског рата опремио је највећи део Српске војске опанцима, а откупио је и велики део српског дуга страним банкама. Активно је радио на ослобађању јужне Србије од Турака. Остао је чувен и по томе што је послао прво црквено звоно у Призрен.

Умро је током Првог светског рата на Крфу. Његову задужбину чине, поред осталог, лепе зграде у Кнез Михајловој 19, 33 и 47. Најпознатија је ова последња, коју је пројектовао Јосиф Најман. Међу првим делатностима задужбине било је оснивање покретних домаћих школа, веома значајних за просвећивање тада неписменог женског становништва и многе делатности у пољопривреди: заснивање сортиментних воћњака, сађење винограда стоним сортним грождем, мере за побољшање израде разних врста сирева и кајмака, као и моје омиљено: "приређивање течајева за разумно и напредно пчеларство". Треба, наине, имати на уму да се пре тога у Србији практиковало врло неразумно и назадно пчеларство. ■

Лука СТАНИСАВЉЕВИЋ

ОРУЖЈЕ КОЈЕ НЕ УБИЈА

Књига **Несмртоносно оружје**, аутора доц. др Данета Субошића, драгоцен је допринос арсеналу противтерористичких средстава и метода деловања који задовољавају строге критеријуме етике превенције и етике борбе против тероризма у савременим условима

Обрнутост за будућност глобалне заједнице и поштовање слободе и права човека захтевају нову етику противтерористичког деловања. То је последица нових, врло опасних оружја која користе терористи, нових метода коришћења жена и деце, самоубица и масовне појаве узимања недужних цивила за таоце. Државе у превенцији тероризма пречесто прекомерно и превентивно употребљавају силу у условима када не постоји општеприхваћена дефиниција тероризма. Потреба да се заштите животи недужних таласа, али и животи злоупотребљених терориста као средстава за разне циљеве изнудили су и потребу пројектовања и коришћења несмртоносних оружја.

Редакција посебних издања објавила је наведену књигу зато што

је имала слуха за изимну вредност садржаја, њену актуелност, оригиналност и аутентичност идеја. Осим што информише, књига отвара могућности за нове идеје и даља истраживања о феномену несмртоносних оружја у противтерористичкој борби.

Информације о несмртоносним оружјима читаоци ће наћи у четири поглавља: *Основна знања о несмртоносним оружјима*, *Употреба несмртоносних оружја*, *Оптимизација ангажовања противтерористичких јединица у зависности од примене несмртоносних оружја* и *Тактичко-техничке одлике несмртоносних оружја*.

Несмртоносна оружја су рационалан избор могућих средстава у спречавању већег зла. Тероризам је налик на рулет сатаниног плеса у посрнулом свету. Не убити ни највећег грешника јесте морална

победа над самим собом. Истовремено, иако је тачан закључак да на земљи нема правде, она не сме бити препуштена преступницима. Све ствари и сви односи морају бити везани оковима реда.

Због своје теоријске, научне, безбедносне и хумане вредности књига долази у право време и верујемо да ће заокупити пажњу грађана, почевши од оних који се професионално баве пословима одбране од тероризма и сличних претњи, студената и научника, органа и институција, до најшире популације. Засигурно, наћи ће своје место у виду шире наставне литературе у војним и полицијским школама и академијама, те на факултетима где се стиче знање из те области. ■

ДЕЛО ЗА НАУК

Ове историјске дистанце, скоро осам деценија од смрти Јована Цвијића (1865–1927), поставља се питање: шта се у међувремену променило у геополитичким и другим односима на Балкану, Европи и свету? Нису ли померања од геополитике, ка

геоекономији и геокултури, после Другог светског рата и ратова на крају двадесетог века, изменила судбину народа и света? Да ли постоје нове парадигме о геокултури развоја и где се ту налазе снажна личност и дело Јована Цвијића. О тим и многим другим провокативним и надасве актуелним темама проговорили су научни радници на скупу "Друштвено-политичка делатност Јована Цвијића", (Београд, 2002) који је организовала Српска академија наука и уметности.

Редакција посебних издања НИЦ "Војска" објавила је *Зборник* у којем је заступљено двадесет седам истакнутих аутора, а све у редакцији академика Михајла Марковића и проф. др Драгана Симеуновића.

Неспоран је и с временом све више потврђиван огроман Цвијићев допринос у геоморфологији и

Зборник радова о Јовану Цвијићу допринос је обележавању имена и дела једног од најзначајнијих мислилаца из друге половине 19. и почетка прошлог века

уопште физичкој географији, а најпознатија су његова истраживања карста и глацијалног рељефа Балканског полуострва. То су садржаји по којима се препознаје Цвијић. Но, он је и више од тога. Његова интересовања за сложене културно-цивилизацијске, национално-просветне и друге проблеме нашег народа, порекло, психосоцијално стање, друштвено уређење, фолклорно наслеђе и карактерологије, убрајају га у најистакнутије представнике српске научне елите на прелазу између два века.

Поводом обележавања 35. годишњице свог научног рада (1924) Цвијић је рекао: "Уколико из веће историјске даљине буде посматран мој рад од стране бољег научника, моћи ће се и боља оцена мога рада дати". Научни радници су у *Зборнику*, свако из свога домена интересовања, осветлили и приближили лик и дело великог научника и на тај начин се одужили Цвијићу.

Цвијићеве идеје о војној и политичкој мисли, "националном раду", те његова етносоциолошка истраживања због своје актуелности, подстичу на размисљања, мотивишу и указују на величину идеја које у општој ризници вредности треба да заузму посебно и трајно место.

Свестрани научник светског гласа, Цвијић је стална инспирација научних нараштаја у Србији. Био је признат и славан за живота, а његово дело трајно остаје за науку свим посленицима у научним дисциплинама у којима је, на Београдском универзитету, поставио темеље, и свим борцима који се за националне интересе, уместо оружјем, боре пером. ■

Вера ЗВОНАРЕК-ЈОВАНОВИЋ

Пише
Милијан Р. АНДРИЋ

У НИШУ СА ПАШИЋЕМ: КАЖИТЕ СВЕТУ

ДОКТОР
РОДОЛФ АРЧИБАЛД РАЈС
И СРПСКИ НАРОД
1914-1929 (2)

**Светска јавност, па и
неутралне земље,
тешко су прихватили
вести из Србије о
зверствима које је
над становништвом
извршила
аустроугарска
инвазиона армија.
И доктор Рајс је знао
да ће инострану
јавност бити тешко
уверити у недела,
али се својски
прихватио задатка
и истина из Србије је
брзо нашла пут
у свет.**

И док су Србе многи игнорисали, између осталих, и познати европски интелектуалци тврдили "како се цивилизација тек очешала о балканске народе, који су непроменљиви, зато што су њихови карактери трајно управљени религијским и расним мржњама" (Гистав ле Бон, француски психолог) са којим је полемисао, врло оштро, и Драгиша Васић, и други, др Рајс се одлучио за пут у малу Србију, која је у цигле две године водила три рата.

Већ у балканским ратовима је била анатемисана и, уз Грчку, крива "за сва злодела света". Србе и Грке, заправо, оптуживала је и Карнегијева комисија, америчка, а била је задужена за "обезбеђивање мира и споразумевања међу народима путем истраживања узрока рата..." (основао ју је магнат челичне индустрије Ендрју Карнеги). Нешто слично са комисијама и медијским и другим блокадама имали смо и у блиској прошлости, што показује да нам се историја, ипак, понавља. Но, већ стари стереотипи, па и шематизам у гледању на догађаје и Карнегијева комисија условили су да је светска јавност, па и јавност неутралних земаља, тешко прихватала зверства над српским народом, односно вести о томе, које су допирале са српског дела ратишта, кад их је и уколико их је и било. И доктор Рајс је знао да ће бити тешко уверити свет у недела која аустроугарска инвазиона армија чини у Србији.

ПУТ ЗА СРБИЈУ

Појашњавајући своју одлуку да се придружи српском народу и његовој војсци у тешким ратним временима, он у чланку "Аустроугарске армије у Србији" (*Белешке једног криминалног практичара*) закључује: "Убрзо после почетка рата зачуо се из Србије крик опасности. Срби су оптуживали аустроугарску инвазиону армију да је починила страховита недела". "Морам признати", наставља Рајс, "да ни сам нисам био уверен у оправданост српских оптужби. Када сам, међутим, добио позив српске владе, сматрао сам својом дужношћу да му се одазовем... Ја сам, дакле, отпутовао и спровео анкету са свим потребним предострожностима. Нисам се служио с тим да саслушам стотине аустријских заробљеника и стотине очевидаца. Одлазио сам на лице места, понекад усред топовске паљбе, да бих се уверио у све што се могло утврдити. Отварао сам гробове, прегледао лешеве и рањенике, посетио бомбардоване вароши, улазио у куће и вршио техничка испитивања на најсавременији начин. Укратко, чинио сам све да бих открио и проверио чињенице које сам објавио..."

Он је, касније, у својим ратним мемоарима, сликовито, талентом писца, дочарао пут од Лозане до Ниша, тадашње српске престонице. Описао је посвемашњу ратну атмосферу на том путу. У Болоњи, вели, "срели смо први воз пун италијанских војника, који је ишао на север да заштити границу", у Бриндиизију су се он и његови сапутници, група швајцарских лекара и медицинског особља, укрцали у "Елефтерију" за луку Пиреј, потом заустављање на Крфу, Атени, опет кратко задржавање у Солуну и Тевџелији, воз за Скопље...

Описујући атмосферу у Атени каже: "О, колико је ова атинска атмосфера била тешка и различита од атмосфере у мојој вароши Лозани, толико одушевљеној за савезничку ствар да су савезници за време рата могли рећи: *Ми бисмо хтели да закључимо мир кад би то дозволила Лозана*". Наглашавао је то са иронијом и горчином, без сумње, додајући да му није "нимало било криво да

напусти сутрадан ову варош...“ у којој је, испоставиће се, провео најлепше године свога кратког живота.

“Једног јутра (ме), крајем месеца августа, мој стари пријатељ Никола Петровић, српски генерални конзул у Женеви“, пише Рајс, “телефонски замолио да свратим до њега што пре могу, да ми саопшти садржину једног телеграма. Пошао сам у Женеву, где ме је Никола замолио да пођем да извршим анкету о аустроугарским зверствима која је починила војска Његовог Апостолског Величанства на мачванском фронту“.

Договорено – учињено. Кренуо је на пут у ратом захваћену Србију. Први сусрет са једним капетаном и разговор, отворен и непосредан, као да је у трену освојио Швајцарца из Лозане и везао га, до краја живота, за српски напаћени народ и његову војску. Тај сусрет се одиграо на скопској железничкој станици, на путу према Нишу, у мноштву света. Рајс о томе овако пише: “Један официр, шеф станице, прилази ми да ме поведе у један неосветљен аустројски вагон прве класе, ратни плен који треба да ме одвезе у Ниш. Немогуће да човек набави и најмању ситницу за јело... Али, један официр, резервни капетан, са седим брцима, кога сам касније поново нашао на Солунском фронту, сажалио се на Швајцарца и љубазно ми донео хлеба, јаја и печене јагњећине и понудио ме ракијом из своје велике чутуре. После ове кратке ужине није ми преостало ништа друго него да покушам да спавам... То није било лако у овом одељењу, нормално намењеном за шест путника, а, у ствари је давало склониште дванаесторици, док су по његовим раскошним јастуцима врвеле стенице. Колико сам спавао не знам. Знам само да смо у седам ујутро ушли у стару нишку станицу“.

А нишке улице, опет, биле су пуне војника, сељака и сељанки, мештана, али и Београђана који су побегли од бомбардовања. У фијакеру двопрегу и уз пратњу једног полицијског комесара хитао је према Окружном начелству, у то време Дому српске владе. Записао је: “Стојан Протић (1857–1923, оп. аут), тадашњи министар, примио ме је одмах“. “То је човек“, присетио се Рајс, “који ми је, пре неколико година, упутио чиновнике у Лозану да се изближе упознају са новим полицијским техничким мето-

Аустроугарска поштанска разгледница: вешање у Автовцу 1914.

дама... Исто тако његова је идеја била да ме позове да вршим мој позив техничког иследника на бојиштима Србије“... “Он ми рече: Хвала Вам што сте дошли. Председник Вас очекује“.

Рајс се потом нашао испред кабинета Николе Пашића, свемоћног лидера Радикалне странке, угледног дипломате и председника Владе који је имао одлучујући утицај на српску политику у Првом светском рату. Рајс га је веома ценио и о њему реално писао, чак и када су се дефинитивно разишли у послератном периоду.

КОД ПРЕДСЕДНИКА СРПСКЕ ВЛАДЕ

“Господине председниче“, обратио се, “Ви сте ме тражили. Шта желите да учиним за вашу земљу?“ Пашић га је најпре дуго гледао, а онда лагано, врло благим гласом, одговорио: “Требамо једног искреног пријатеља који зна посматрати. Отворите очи и уши и кажите онда свету шта сте видели и чули“. “Добро, господине председниче, а кад могу кренути на фронт?“ “Пођите прекосутра за Ваљево, где се налази Главни стан наше војске. Дотле посетите Ниш и аустроугарске заробљенике који су већ многобројни“... “Разумем, очекујем ваше инструкције за одлазак“.

Разумели су се без много речи. Рајс је од тада постао званични и неутрални иследник Српске војске и владе. То је остао до краја рата, али и свога живота, као сведок “жртвовања које је поднео

СУСРЕТИ СА ПУТНИКОМ

Уз непрекидно писање и проношење истине у свету о догађајима на српском ратишту, Арчибалд Рајс стиже да забележи и своје сусрете са симболима победа нашег оружја. Са војводом Радомиром Путником, нашим знаменитим стратегом, учесником у ратовима Србије од 1876. до 1915. године и начелником штаба Врховне команде у Првом светском рату сусрео се два пута на фронту. Ево како га је у Ваљево прве и Крагујевцу друге ратне године описао: “Цео Генералштаб ту је био концентрисан. Велики шеф, војвода Путник, био је невидљив. Он готово никада није излазио из своје канцеларије... Признајем да ми је први сусрет с њим оставио осећање разочарања. Омален, са лицем обрастим густом и седом брадом, поткресаном у шиљак, он је говорио тихим гласом, мучно, и његове реченице биле су често испресецане наступима кашља. Чинио ми је утисак једног старог, врло болесног професора... Тек касније могао сам да се уверим о изванредној вредности овог човека“, забележио је тада Рајс. Отприлике годину дана касније, сусрет са војводом Путником у Крагујевцу, седишту Врховне команде, потресао га је. Пише: “Нашао сам се

тада пред једним старцем врло, врло болесним, кога једино његов патриотизам, пожртвовање за његову земљу, одржава међу живима. Он сада зна ко сам и говори ми отвореног срца. Слаби звуци његових речи мучно напуштају његове бледе усне. Он је стално приморан да се прекида; напад кашља тресе тада ово истрошено тело. Он ми прича све своје зебње, али такође све своје наде. Србија хоће, она треба да живи! Он ме полако прати до излаза, готово се више не држи на ногама и, док ја силазим низ стенице, он ми, и поред једног новог наступа кашља, каже збогом својом руком без меса. То је последња успомена коју имам о овом човеку, човеку који је био херој самоодрицања и мученик. Нисам га више видео. Данас, после дугог изгнанства у пријатељској земљи, његово тело почива у родној грудни на београдском гробљу. Ишао сам тамо на хаџилук и нисам могао да се уздржим да не помислим да место за овај гроб није у овом баналном гробљу. Његово место било би на једном од највиших врхунаца српске отаџбине, где би његов ковчег, изложен слободном ваздуху, сунцу и бури, могао посматрати све оне земље за које је војвода Путник живео, патео се и умро“.

српски народ од стране његових свирепих непријатеља”.

Нешто касније ће рећи да није могао да издржи “својство неутралца”, па је постао швајцарски добровољац у Српској војсци, “друг величанствених ратника Шумадије, Дунава, Мораве, Дрине, Тимока и Вардара”. Наравно да то његово “својство” никада није условило напуштање објективности. Напротив: “Заклео сам се да кажем истину, ништа друго него истину”, закључио је десетак година после завршетка рата.

У Нишу је, према Пашићевим сугестијама, посетио “заробљенике који су били много боље смештени и храњени него српски војници”. У том граду је упознао и свог првог друга војника, како је говорио. Био је то Драгољуб Јеличић, дванаестогодишњак, ученик првог разреда Гимназије у Шапцу. Отац му је био обућар и погинуо је у првим борбама, а син је кренуо “да свети свога оца”. Драгољуб је учествовао у окршајима, пуцао и бацао бомбе. “Када је био рањен у руку”, пише Рајс, “није дозволио да га успавају. Без иједне речи он је издржао операцију и, кад је све било свршено, упутио најомиљенију коморичку псовку на адресу ‘Шваба’. Принц Александар га је лично произвео у чин каплара. Таква је била српска омладина 1914. године”, наглашава др Рајс.

Српска влада, без сумње, одабрала је правог човека да истражи недела која је починила Аустроугарска војска над становништвом у Србији и да о томе обавести европску и светску јавност. Осим што је поседовао стручне квалификације и међународни престиж, Рајс је био и човек изузетних људских особина – искрен, истинољубив и надасве правичан. Знао је да цени време и није чекао да заврши анкету “и објављивање њених резултата у оквиру извештаја српској влади”. Своју улогу сведока са лица места употпунио је одлуком да постане специјални дописник три утицајна европска листа, а међу њима су били “Газет д’ Лозан” и “Де телеграф”, који су излазили у неутралним земљама и у ратним годинама уживали посебну веродостојност у јавном мњењу.

Поред истраживања нечовечних поступака инвазиониста, обилазака сектора фронта и позадине, и у најтежим условима, спаљених села и бомбардованих градова, у средишту његове пажње нашао се обичан војник, најчешће сељак, старешина... То што је доживљавао у непосредном контакту с њима пресудило је да постане и остане одани пријатељ Србије и остане за њу судбински везан.

ИСЛЕДНИК И РАТНИ ИЗВЕШТАЧ

Он у свом првом новинском тексту “Писму из Србије”, под насловом “Код аустријских војника” истиче коректан поступак српских власти према 1.600 заробљених војника и официра у Нишу. Њега, пре свега, занима како се непријатељ понаша према цивилном становништву и заробљеницима, те тим поводом пише: “А ипак, било становништво, било српски војници имали би разлога да с тим заробљеницима поступају мање добронамерно, јер, изгледа, покољи у Шапцу и у другим местима су заиста извршени. Описи које смо читали у швајцарским листовима мање су страшни од стварности. Прикупио сам из уста аустријских заробљеника језиве детаље, али се данас уздржавам од тога да вам их пренесем. Као човек који је навикао да тражи материјалну истину, радије ћу отићи на лице места и лично обавити истрагу. За сада хоћу само да вам кажем да ми се чини да су неки виши официри, чија су ми имена позната, наредили својим војницима да поступају без милосрђа”.

Рајс, заправо, већ својим првим извештајем потврђује своју објективност и ограђује се, али, нажалост, оно што је затекао на

Битољ: породица угушена отровним гасовима

терену биће сурова реалност. У великом броју својих извештаја (новинских, али и у посебним брошурама) о мучењу и убијању становника мачванских села, он посебно издваја Прњавор због великог броја жртава и начина како су ти људи погубљени. Он је 1922. године изабран за почасног грађанина тог села у Мачви, које све до данас чува успомену и негује традицију захвалности свом великом добротиницу. У својој књизи “Шта сам видео и преживео у великим данима”, Рајс описује крвави масакр и сахрањивање прњаворских становника:

“... Прњавор, место где дивљаштво ордије Франца Јосифа није више познавало границе... је велико богато село које је бројао 2.400 становника. Биланс онога што су учинили Аустро-Мађари у овом селу, више је него страшно. Судите по овоме: 109 особа је одведено у Лешницу и убијено у овом месту. 199 становника је ископаљено или спаљено, 37 је одведено у Босну и од тада нико од њих није дао гласа о себи. 179 породица остале су без имања, која су изгорела”. Потом Рајс пише да су сви становници код којих би Аустроугари нашли војну објаву или само један метак били стрељани. Нису поштеђени ни инвалиди из два претходна рата, који су испољавали своја уверења, а стрељани су и сви чланови “Народне одбране” (патриотска организација), чији списак је непријатељ имао, а које је још раније Аустроугарска оптуживала за саучесништво у сарајевском атентату.

У свом првом незваничном извештају Рајс објављује резултате истраге, али и исказе многих становника из Лешнице и закључује: “У близини железничке станице Лешнице, потписани је заиста утврдио да се ту налази јама величине 20 пута три метра, у којој лежи 109 лешева. Сви су они побијени на лицу места. Већина их је из Прњавора. Потписани је фотографисао тај гроб и дао да се отвори, како би се уверио шта је у њему”, да би у својој књизи успомена детаљно описао догађај: “Јован Малетић, старац од 60 година, који је присуствовао са 40 других становника Лешнице као талац овом покољу, прича нам: *Кад су Швабе довеле 109 прњаворских становника, њихови војници су већ били ископали гроб. Повезали су их заједно ужетима и окружили групу бодљикавом жицом. Онда су војници стали на железнички насип и опалили један плотун. Цела група се скотрљала у раку, а други војници су је затрпали земљом, не тражећи да провере да ли су сви мртви или их има само рањених. Извесно је да многи нису били смртно погођени, неки можда нимало, али њих су други повукли са собом у гроб. Они су живи сахрањени! За време овог стрељања доведена је једна друга група заробљеника у којој је било много жена. Кад су они други били стрељани, целати су приморали јадни свет да ви виче: Живео цар Франц Јосиф”, забележио је Рајс. ■*

У следећем броју: И ТРЕЋА ДОМОВИНА СА ГОРЧИНОМ

КАЛЕНДАР

2. фебруар 1943.

Капитулација немачке Шесте армије код Стаљинграда. Фелд-маршал Фон Паулус предао се са 90.000 војника.

4. фебруар 1804.

Да би осујетили устанак који се припремао, Турци су почели са убијањем виђенијих људи у Србији, нахијских кнезова, свештеника и трговаца. У Ваљевској нахији на превару су убијени Алекса Ненадовић и Илија Бирчанин.

4. фебруар 1920.

Министарски савет Краљевине СХС донео одлуку да се државним мајсторима и војним службеницима који служе у Црној Гори, Старој Србији (Косово и Метохија) и Македонији, исплаћује повишица од 25 посто бруто износа њихових новчаних припадљности.

4–11. фебруара 1945.

На Јалти одржана Кримска конференција која представља коначну деобу интересних сфера савезничких снага у Европи после рата. Делегације три савезничке силе предводили су Јосиф Висарионович Стаљин, Френклин Рузвелт и Винстон Черчил, са министрима иностраних послова и војним командантима. Разговорима је обухваћена подела Немачке на четири зоне, а препоручено је да се у Југославији одмах спроведе споразум Тито–Шубашић о образовању нове владе.

5. фебруар 1876.

Кнез Милан Обреновић прописао “Устројство ђенералштаба”, према коме је Главни ђенералштаб имао три одељења. Трећем одељењу прописани су задаци да прикупља податке за ратну историју, “пише их, уређује и чува” и да “под њим стоје библиотеке и цела ђенералштабна архива”. Тај датум је одређен за Дан Војноисторијског института. Истим документом је формирано Географско одељење, па се тај дан обележава и као Дан Војногеографског института.

7. фебруар 1965.

САД почеле ваздушне нападе на Северни Вијетнам.

7. фебруар 1992.

У Матрихту потписан Уговор о Европској унији. Тим уговором постављени су циљеви економске и монетарне уније, заједничке спољне, безбедоносне и одбрамбене политике, увођење држављанства Уније, сарадња у правосуђу и унутрашњим пословима.

8. фебруар 1917.

Почетак Топличког устанка. Бугарска окупација Топлице, праћења покољима и пљачком, довела је до устанка у више места. Вође устанка били су Коста Војиновић Косовац и Коста Миловановић Пећанац.

9. фебруар 1916.

Завршено пребацавање српских трупа на острво Крф.

13. фебруар 1960.

У Сахари извршена прва проба француске атомске бомбе.

14. фебруар 1804.

У Орашцу, на месту званом Марићевића јаруга, одржан договор виђенијих народних представника из Шумадије, где је објављен почетак устанка против Турака. Уз општу сагласност свих присутних за вођу устанка изабран Ђорђе Петровић – Карађорђе. Буковички прота Атанасије заклео је устанике на верност и тиме скупу дао и сакрално обележје.

14–25. фебруара 1956.

Одржан Двадесети конгрес Комунистичке партије СССР-а, на коме је Хрушчов прочитао реферат “О култу личности и његовим последицама”. Био је то почетак дестаљинизације.

14. фебруар 1984.

Европски парламент је прихватио италијанску иницијативу којом је пројектована федерализација Европске заједнице.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ФОТО АЛБУМ

Ресавска улица у Београду, фебруар 1946. године

Припремио
Радован ПОПОВИЋ

СВЕТОСЛВСКА БЕСЕДА

ПУТОВОЋИ СРПСКОГ НАРОДА

Лагодарни учитељу мој,
 На великој сам муци, са осјећањем личне части и пожељне дужности, да бесједим о Теби, великом Богоугоднику, нашем Светитељу. На муци, јер није лако пронаћи ријечи које ће продријети у срж Твоје мисли, дјела и хтијења. Као рабу божјем, причињена ми је велика част да добијем прилику за бесједу о Теби, узорнику свих времена и путеводитељу српског православног корпуса. Као официр, имам и осјећање дужности да зборим о Твојој благотворности утемељивача српске духовности и творца српске државности, и са сазнањем да сам у рововима својих бораца налазио Твоју икону, у чије име су се заклињали и чију су молитву призивали у помоћ за спас голих им живота у рату.

Ријетки су људи који се одричу царске славе и дворског уживања замењујући их за доживотно сиромаштво и манастирску послушност. Ријетко ко оставља власт и моћ овога свијета и одлази да бос по камењу гази док другу браћу служи, а на мучење земаљско позива чак и свога оца. Красећи се богослужењем и постом представљаш најбољи примјер у одрицању свега овоземаљског ради задобијања живота вјечног.

Нико се није толико мелемски упио у народну душу и свијест и постао интимна духовна храна свих покољења. Нико није остварио такву духовну везу са народом којег је духовно просвје-

ћивао и прожимао му свијест. Мисионарски си походио многе крајеве, поучавао, исцјељивао, савјетовао, духовно просвјећивао. Твоју националну ширину поштовали су и уважавали и представници других вјера. Такав светитељски лик народ је овјековјечио у својим причама и пјесмама приказујући Те као свог учитеља, путовођу, савјетника, духовника, испосника, дипломату и државника. Овјековјечио Те је и у храму у част Твоју, са пуно љубави, вјере, поштовања, али и захвалности што си нас предводио и што то и даље чиниш. А Ти, бринући о своме народу на жртву му приносиш своју огромну духовну личност и свој овоземаљски живот.

Задивљујуће су Ти заслуге на црквеном, политичком, књижевном и просвјетитељском плану за Србију и српски народ. Заједно са оцем Симеоном завршаваш зидање манастира Хиландар, који постаје средиште културног и духовног живота Срба. Код добијања самосталности цркве и очувања независности српске државе, поред високог степена интелигенције, красише Те толеранција, попустљивост и пристанак на компромисе.

Постао си први српски књижевник и просвјетитељ рода српскога, државник и дипломата и поглавар – први архиепископ Српске православне цркве. Благотворност Твог рада твори Светосавље, најчвршће морално узглавље и једино духовно здравље. Словиш за врховног српског

На овогодишњем конкурс за најбољу официрску бесједу поводом Дана духовности – 27. јануара, жири, који је радио у саставу: пуковник Станко Мијатовић, начелник Одељења за морал Управе за људске ресурсе ГШ ВСЦГ, председник, и чланови пуковник мр Борислав Гроздић, начелник Одсека за културу, традиције и верску службу, др Нада Дикић, професор на Војној академији, Весна Балтић, референт у Одсеку за културу, традиције и верску службу и професор књижевности Ратко Марковић, библиограф у Народној библиотеци Србије, одлучио је да међу десет приспелих, за најбољу светосавску бесједу прогласи бесједу пуковника Миленка Лаловића, из Школе националне одбране ВСЦГ.

свеца који Србе увијек враћаше са странпутица на православно, светосавски пут.

Историјска наука цијени да си, свети Саво, на националном плану постигао највише што се у датим историјским околностима могло постићи. Синан-паша Те спаљује на Врачару мислећи да ће Ти сваки траг затријети. Но, Твој дух не јењава већ и даље живи у српском народу и бескомпромисно брани српство и православље.

Зато и јесам намјеран обратити се Теби, свети Оче наш, наш највећи заступниче пред Божијим престолом. Обратићу Ти се молитвом из нашег свакодневног, мукотрпног и паћеничког живота. Живота у коме се врло лако одричемо Христа и продајемо “вјеру за вечеру”.

Бесмртни великану, помози молитви мојој да осјетимо зрачак правде Божије у овом мноштву неправде и безакоња. Данас се вјера не види у мноштву невјере, узорнике смо заборавили, па чак и замијенили неким новим идолима који на све личе само не на Србе светитеље. Клањамо се парам, хороско-

пу, врачарима и гатарима свих боја, сектама, алкохолу, дроги, безбожницима. Постајемо народ ђавољи умјесто народ Божији. Услиши, премилостиви, мољење за моју браћу и сестре и освијести нас од огња страдања да засијемо као народ Бога живог. Учини да будемо достојни сљедбеници својих предака, у њиховом чојству и јунаштву, у висини њихова дуготрпљења и мудрости, у висини њихова крста и слободе. Буди наш узор јер си прије нас прошао Божију провјеру.

Светитељу бесмртни, Теби се човјекољубивом молим из земаљске плакаонице, да нађемо своју светосавску душу. Подари опрост, опрости нам подјеле наше, све наше завађености и омразе, раздоре, туге, неслоге, све што си хтио искоријенити. Благосиљај нас Твојом милостивом руком, праштај нам грешке и давај нам наду. Учврсти нам вјеру и одагнај нам бол. Ми, Твоји сљедбеници, ми морамо сами градити свој живот, на путу којим си нас Ти усмјерио и свјетлост нам даровао.

Прими, свети Саво, молитву моју, молитву раба твојега, да васкрсне хришћански живот. Учио си нас да је Србин Србин само онда кад хришћански мисли и живи. Свети Саво, Родитељу и Путеводитељу, помози силом молитве Твоје, да изађемо из тунела мрака и невиђења, из бездани безбоштва. Освијести нас и поврати Богу и себи. Учини да се покајемо, отријезнимо, стијеснимо, провриједнимо, опаметимо, окадимо...

Свети Саво, Угодниче Божији, благослови дјела српског војника, његово оружје, његову борбу за крст часни и слободу златну. Оснажи га у вјери и у љубави. Даруј браниоце отачаства да своје непријатеље истином задобију и истрајном вјером побјеђују. Бомбама и другим оружјем се непријатељ не побјеђује, већ ражешћује.

Свети Саво, мили светитељу, који стојиш пред живим Господом, не замјери, моли Господа Исуса Христа за људе Отачаства Твојега. Закрили нас, покажи нам пут, јер Ти си живот и свјетлост свијету и са Тобом се не лута и не умире. Са Тобом се живи вјечно. Амин! ■

*Твој смијерни слуга
пукovníк Миленко ЛАЛОВИЋ*

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1. – 15. фебруара

Православни

12. фебруар – **Света Три Јерарха**
14. фебруар – Свети мученик Трифун
15. фебруар – **Сретење Господње**

Римокатолички

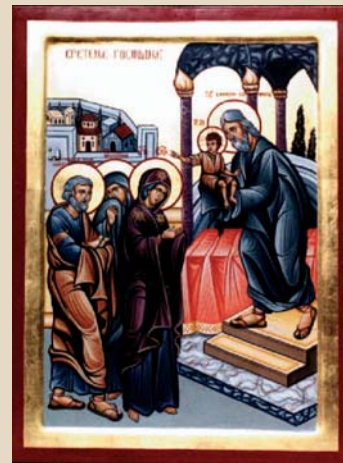
2. фебруар – Приказање Господње – Свијећница
14. фебруар – Свети Валентин

Јеврејски

13. фебруар – Хамиша асар бишват

СРЕТЕЊЕ ГОСПОДЊЕ

По старом календару Сретење Господње слави се 40. дан по Рождеству Христовом, када је Богомајка донела своје чедо у Храм јерусалимски да га, сходно закону, посвети Богу. Том приликом у Храму се појави старац Симеон који узне на руке Месију и рече: “Сад отпусти слугу Твојега, Господе, јер видјеш очи моје спасење Твоје.” Још рече Симеон за Христа Младенца: “Гле, овај лежи да многе обори и подигне у Израиљу.”

Верски празник Сретења у српском народу је веома поштован јер поред верског има и државни и национални значај. Први српски устанак подигнут је у Орашцу на тај дан. Од 2003. године Сретење Господње слави се и као државни празник.

ПРАЗНИК ПРИРОДЕ

Хамиша асар бишват, или тубишват – једнодневни јеврејски празник променљивог датума – уведен “у време храма”, ради одређивања десетине коју су Јевреји давали својим свештеницима, представља гранични дан између старе и нове године дрвећа. Данас у Израелу означава почетак пролећа. ■

На велики православни празник Богојављење, 19. јануара, одржана су надметања у пливању за Богојављенски крст

СНИМИО Д. БАНДА

ПЛИВАЊЕ ЗА БОГОЈАВЉЕНСКИ КРСТ

Овогодишње централно надметање одржано је у Шапцу, на купалишту "Стари град" на Сави, у организацији удружења Свебор. Победио је Дејан Дашић из Шапца. У првој свесрпској трци, у којој су учествовали досадашњи победници, најбољи је био Бојан Перић из Крагујевца.

Удружење Свебор (српске вештине борења), чији је председник Предраг Бата Милошевић, захваљујући ентузијазму својих чланова вратило је 1998. године у живот манифестацију угашену на почетку Другог светског рата.

Убрзо се широм Србије јавило занимање за приређивање таквог догађаја. Многе институције и појединци дали су свој допринос да то својеврсно спортско-витешко огледање добије значај који заслужује због примереног истицања трајних културних, верских и хуманих вредности српског народа.

Старешина Свебора Војислав Мијић, иначе познати пливачки маратонац из Шапца, био је овогодишњи организатор централног пливачког надметања. Поред пливачког клуба "Делфини", у организацији такмичења у Шапцу учествовали су припадници 402. понтоњирског батаљона којим командује потпуковник Зоран Станић. Изасланик престолонаследника Александра Карађорђевића био је професор Мирослав Гашић.

Наступивши са великим бројем мушких такмичара, посебне симпатије окупљене шабачке публике задобила је једина жена међу пливачима, Драгана Манојловић. Победници две трке су осим иконама даривани златним богојављенским крстом и дукатом које је израдио златар Стеван Борисављевић.

ТАКМИЧЕЊЕ НА САВСКОМ ЈЕЗЕРУ

На такмичењу за Богојављенски крст на Савском језеру у Београду, пред неколико хиљада људи, најбржи је био Здравко Ђурић. Он је од организатора, општине Чукарице и удружења Свибор, добио крст и свечани плашт. Ђурић је

СНИМИО З. ПЕРИЋ

награду покљонио најстаријем учеснику седамдесетогодишњем професору физичког Александру Даничићу.

У надметању за 15 килограма тежак Богојављенски крст од леда, званично су учествовала 33 пливача који су се такмичили на 33 метра, што симболично представља број Христових година. Најмлађи учесник у трци имао је само шест година, а најстарији 73.

Студенти Војне академије су и ове године имали значајан број представника, чак 12. Пре две године студент Одсека Морнарице Владимир Бјелица био је најбржи и освојио је Богојављенски крст.

Надметање је симболично отворио принц Ђорђе Карађорђевић, који је први дошао до крста препливавши неколико метара у хладној води. Прослави су присуствовали принцеза Линда и принц Михаило Карађорђевић, изасланик српског патријарха Павла архимандрит Иринеј Доброновић, представници општине Чукарица и представници Војне академије и Жандармерије.

Богојављење или Крштење прославља се у спомен крштења Исуса Христа у водама реке Јордан. Према веровању, тог дана јавила су се сва три лица Божја. Тај велики празник прославља се још од првих векова хришћанства и у православној и у католичкој цркви, а назива се још и "празник светлости" и "празник светла и истине". ■

А. АНТИЋ
Д. ЖИВАНОВИЋ

**ЈЕЛЕНА ИСИНБАЈЕВА,
У ТРЦИ СА РЕКОРДИМА**

УМЕТНОСТ ПРЕСКАКАЊА ЛЕТВИЦЕ

**Представљамо старијег
поручника Руске
армије, једину жену на
свету која је прескочила
пет метара и која је, до
сада, светски рекорд
поправљала
чак 18 пута**

Нено име је Јелена Исинбајева. Власница је златне олимпијске медаље у скоку увис с мотком, актуелна победница Светског првенства, Светског дворанског првенства и Европског дворанског првенства и једина је жена којој је пошло за руком да прескочи висину од пет метара. Било је то јуна 2005. године на митингу у Лондону, док је актуелни светски рекорд од 5,01 поставила на Светском првенству одржаном у августу у Хелсинкију, када је ту висину прескочила из другог покушаја.

Рођена је 3. јуна 1982. године у Волгограду у Русији. Висока је 173 центиметра и тешка 65 килограма. Атлетиком се почела озбиљније бавити пре осам година, када ју је на једном школском такмичењу открио, сада већ бивши тренер Јевгениј Трофимов. Од тада до данас њена спортска каријера напредовала је вртоглавом брзином, о чему сведочи податак да је та двадесеттворогодишња Русиња 18 пута до сада обарала светске рекорде.

Спортисткињу која, наизглед, са невероватном лакоћом обара светске рекорде, Светска атлетска федерација (IAAF) 2005, другу годину заредом, проглашава за најбољу атлетичарку света. Почела је да се појављује на великим такмичењима 1998. године, када је наступила на Светском јуниорском првенству. Прво злато освојила је и поставила светски рекорд наредне године на Светском првенству за младе, одржаном у Пољској, са прескочена четири метра и десет центиметара. После тога дошао је наступ на Олимпијским играма у Сиднеју 2000. године, када није успела да се пласира ни у финале, да би четири године касније у Атини освојила злато, победивши Светлану Феофанову са прескочених 4,91 метар. Тим резултатом померила је стари светски рекорд, који је сама поставила у Лондону исте године, за један центиметар.

Када је руска скакачица с мотком, која више нема праве конкуренције осим у себи самој, освојила златну медаљу у Атини, рекла је: "Да ме је неко питао шта бих више желела, олимпијско злато или светски рекорд, изабрала бих медаљу. Искрено говорећи, светски рекорд можете да пробате да срушите кад год то желите, на сваком такмичењу, а да стигнете до олимпијског злата, имате само једну прилику".

А како су се ствари у њеној каријери после ове изјаве даље развијале и њено самопоуздање расло, променила је мишљење, тако да јој је сада велика жеља да у Пекингу освоји злато и тако постане двострука олимпијска победница. Што се тиче светских рекорда, њихово обарање сматра "рутинским послом". Одлучила је да ће их подизати само за по један центиметар, како би зарадила новац који жели да уложи у отварање ресторана музеја у Волгограду, у коме ће изложити своје фотографије са такмичења и сусрета са познатим личностима.

Јелена је члан спортског клуба Војске за заштиту железнице (део Руске армије који се бави безбедношћу унутар земље) и пошто је дипломирала на Државној академији за физичку културу у Волгограду, јуна 2005. године, унапређена је у чин старијег поручника. Сада наставља да се образује у оквиру те спортске академије на магистарским студијама. Војничка каријеру започела је у мају 2004. године, када је добила чин заставника, да би за само 14 месеци била унапређена до чина старијег поручника.

Последња вест коју смо могли да чујемо, а везана је за ову атлетичарку, јесте да је после успешне осмогодишње сарадње, Јелена Исинбајева отпустила тренера Јевгенија Трофимова са којим је до сада једино тренирала. Њена одлука резултат је жеље да почне да тренира у клубу Сергеја Бубке, чији рекорд од 35 оборених светских рекорда тежи да достигне и премаше. Како сада ствари стоје, на добром је путу. ■

С. САВИЋ

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

Расписује

КОНКУРС

**ЗА ИЗБОР И РЕИЗБОР ЗА НАСТАВНИКЕ И САРАДНИКЕ
у школској 2005/2006.**

А) За наставнике

1. За предмете: "Организација путног транспорта" и "Познавање терета у транспорту", избор
– један у звање доцента (Услови: ПВ, ФЧ пуковник, ПГ 07, ВЕС 32779)
2. За предмете: "Техничка механика 1", "Техничка механика 2", "Механика 1", "Механика 2" и "Механика 3", реизбор
– један у звање ванредни професор (Услови: ЦЛ, ВСС, ВЕС 63540)
3. За предмете: "Техничко цртање са нацртном геометријом" и "Машински елементи", реизбор
– један у звање доцента (Услови: ЦЛ, ВСС, ВЕС 63540)
4. За предмете: "Самоходно ЛРС ПВО" и "Одржавање средстава ЛАРС ПВО", избор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук.– пук., ПГ 10, ВЕС 31398)
5. За предмете: "Радарска средства СРС ПВО" и "Одржавање средстава СРС ПВО", избор
– један у звање виши предавач – предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31398 или 32177)
6. За предмете: "Примопредајни систем" и "Одржавање средстава РС ПВО", избор
– један у звање виши предавач – предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31398 или 32277)
7. За предмете: "Мернорачунарски системи" и "Одржавање средстава РС ПВО",
– избор један у звање предавач (Услови: ПВ, ФЧ клк – мајор, ПГ 14, ВЕС 31398 или 32167)
8. За предмет: "Теорија гађања, ракетирања и бомбардовања", реизбор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31538)
9. За предмет: "Војна историја", избор
– један у звање доцента (Услови: ЦЛ, доктор историјских наука, само у случају ако се одобри измена формације)
10. За предмет: "Војна географија", избор
– један у звање доцента (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 09, ВЕС 31079, доктор географских наука)
11. За предмет: "Политички систем", избор
– један у звање доцента (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 12, ВЕС 31079, доктор политичких наука)
12. За предмет: "Физичка култура", реизбор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 08, ВЕС 31098, магистар наука)
13. За предмет: "Физичка култура", реизбор
– један у звање предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 11, ВЕС 31001)
14. За предмет: "Физичка култура", реизбор
– један у звање предавач (Услови: ЦЛ, ВСС, ВЕС 63534)
15. За предмет: "Енглески језик", реизбор
– један у звање предавач (Услов: ЦЛ, ВСС, филолошки факултет, група за енглески језик, ВЕС 63534, ПГ 03 – 875 бодова)
16. За предмет: "Руски језик", реизбор
– два у звање предавач (Услов: ЦЛ, ВСС, филолошки факултет, група за руски језик, ВЕС 63534, ПГ 03 – 875 бодова)
17. За предмет: "Оператика", избор
– два у звање виши предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 07, ВЕС 31099)
18. За предмет: "Оператика", избор
– један у звање виши предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 06, ВЕС 31099)
19. За предмет: "Оператика", избор
– два у звање доцента (Услови: ПВ, ФЧ кбб, ПГ 08, ВЕС 31699)
20. За предмет: "Оператика", избор
– један у звање доцента (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 08, ВЕС 31899)
21. За предмет: "РиК", избор
– један у звање вишег предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 07, ВЕС 31099)
22. За предмет: "РиК", избор
– један у звање доцент – виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 08, ВЕС 31099)
23. За предмет: "РиК", избор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31078)
24. За предмет: "РиК", реизбор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31078)
25. За предмет: "РиК", реизбор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 08, ВЕС 31098)
26. За предмет: "Методологија војних наука", избор
– један у звање виши предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 07, ВЕС 31079)

27. За предмет: "Методологија војних наука", избор
– један у звање виши предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 08, ВЕС 31079)
28. За предмет: "Безбедносно обезбеђење", избор
– један у звање виши предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 07, ВЕС 31099)
29. За предмет: "Безбедносно обезбеђење", избор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 09, ВЕС 31098)
30. За предмет: "Безбедносно обезбеђење", избор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ потпуковник, ПГ 12, ВЕС 31098)
31. За предмет: "Основи стратегије", избор
– један у звање виши предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 07, ВЕС 31099)
32. За предмет: "Тактика", избор
– један у звање виши предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 06, ВЕС 31099)
33. За предмет: "Тактика", избор
– један у звање виши предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 07, ВЕС 31099)
34. За предмет: "Тактика", реизбор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31298)
35. За предмет: "Тактика", реизбор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31898)
36. За предмет: "Тактика", избор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31798)
37. За предмет: "Тактика", избор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 09, ВЕС 31538)
38. За предмет: "Тактика", реизбор
– један у звање доцент – виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ кбб, ПГ 07, ВЕС 31699)
39. За предмет: "Тактика", избор
– један у звање виши предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 07, ВЕС 31099)
40. За предмет: "Тактика", избор
– један у звање виши предавач – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 07, ВЕС 31199)
41. За предмет: "Тактика", реизбор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ мајор – пук., ПГ 13, ВЕС 31198)
42. За предмет: "Тактика", избор
– један у звање предавач (Услови: ПВ, ФЧ мајор – пук., ПГ 13, ВЕС 31001)
43. За предмет: "Тактика", избор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31298)
44. За предмет: "Тактика", реизбор
– један у звање предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31798)
45. За предмет: "Тактика", избор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 31398)
46. За предмет: "Тактика", избор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ПГ 10, ВЕС 33898)

47. За предмет: "Тактика", реизбор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ кфр – кбб, ПГ 10, ВЕС 31698)
48. За предмет: "Тактика", реизбор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ кфр, ПГ 12, ВЕС 31698)
49. За предмет: "Тактика", ПДС, избор
– један у звање виши предавач – предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 07, ВЕС 31079)
50. За предмет: "Тактика техничке службе", избор
– један у звање доцент – виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук., ПГ 09, ВЕС 32179)

Б) За сараднике

1. За предмет: "Војно право и прописи", избор
– један у звање асистент приправник (Услови: ПВ, ФЧ клк, ПГ 14, ВЕС 31001)

Ц) За спољне сараднике – наставници

1. За предмет: "Спољна балистика", реизбор
– један у звање доцент – редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., доктор наука из области спољна балистика)
2. За предмет: "Бродске турбине", реизбор
– један у звање доцент – ванредни професор (Услови: ПВ, доктор наука из области гасних турбина, ФЧ кбб)
3. За предмет: "Политички систем", избор
– један у звање ванредни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук., ВЕС 31079, доктор политичких наука)
4. За предмет: "Морал војске", избор
– један у звање редовни професор (Услови: доктор војних наука из области морала или завршена школа Генералштабног усавршавања и искуство у реализацији високошколске наставе у траженој области, ВЕС 31079)
5. За предмет: "Морал војске", избор
– један у звање доцент – ванредни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ВЕС 31079)
6. За предмет: "Оператика", избор
– два у звање доцента (Услов: ПВ, ФЧ пук. – пук., ВЕС 31079)

Д) За спољне сараднике – сарадници

1. За предмет: "Војна топографија", избор
– један у звање асистент приправник (Услов: ПВ, ФЧ мајор, ВЕС 33001, дипломирани инжењер геодезије)
2. За предмет: "Војна географија", избор
– један у звање асистент приправник (Услов: ПВ, ФЧ кап. – клк, ВЕС 31001, уписан ПДС географских наука – просек са Војне академије преко 8.00)
3. За предмет: "Социологија", избор
– један у звање асистента (Услови: ПВ, ФЧ мајор – пук., ВЕС 31078, магистар социологије – филозофије)
4. За предмет: "Методологија војних наука", избор
– један у звање виши предавач (Услови: ПВ, ФЧ пук., ВЕС 31079)
5. За предмет: "Тактика техничке службе", избор
– један у звање редовни професор (Услови: ПВ, ФЧ пук. – пук., ВЕС 31079)

УСЛОВИ КОНКУРСА

Кандидати морају да испуњавају следеће услове:

1) да су завршили Војну академију, одговарајући смер и специјалност, или одговарајући цивилни факултет;

2) да су Војну академију или цивилни факултет завршили са просечном оценом најмање 8 (осам), а инструктори са најмање 7,5 (седам и по);

3) да имају две последње службене оцене најмање врло добар (за припадника ВСЦГ);

4) да испуњавају услове за избор у звање наставника за које конкуришу, предвиђене Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама;

5) да поседују одговарајућу стручну спрему, односно академски назив:

а) за избор наставника:

– доцента, ванредног и редовног професора – академски назив доктор наука или стручно звање генералштабни официр,

– вишег предавача – академски назив магистар наука или стручно звање командноштабни официр,

– предавача – Војна академија или одговарајући цивилни факултет,

б) за избор сарадника:

– асистента – академски назив магистар наука или стручно звање командноштабни официр,

– асистента приправника и инструктора – завршена Војна академија или одговарајући факултет.

6) за реизбор – да су кандидати наредбом надлежног старешине постављени на ФМ наставника (сарадника) за које се расписује конкурс, а за избор – да имају услове за постављење на формацијско место према елементима датим у конкурс.

Кандидати су дужни да доставе доказе да испуњавају услове прецизиране под ред. бр. 1. до 6, а кандидати из грађанства дужни су да доставе још: извод из матичне књиге рођених, уверење о држављанству, уверење да се против њих не води кривични поступак и уверење да нису кажњавани.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидати из ВСЦГ молбе за избор подносе редовним путем ВП 2977, Београд, са назнаком за конкурс, а кандидати из грађанства лично или поштом.

Уз молбу се прилажу: препис дипломе Војне академије или факултета, фотокопија последње две службене оцене, за цивилна лица – извод из списка оцењених лица (кандидати из Војске), биографија са описом кретања у служби, односно са описом радних дужности, библиографија објављених научних и стручних радова са примерцима радова и за професионалне војнике, упитник за премештај (попуњен и оверен) и сагласност претпостављене команде.

Молбе за реизбор подносе се преко начелника катедре.

Уз молбу се прилажу биографија и попис објављених стручних радова.

О резултатима конкурса кандидати из Војске биће обавештени редовним поступком посредством својих команди, а кандидати из грађанства на достављену кућну адресу.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања.

63. ПАДОБРАНСКА БРИГАДА

Расписује

КОНКУРС

за пријем кандидата на селективну обуку

Услови конкурса

Општи услови: да испуњавају услове из члана 21. Закона о Војсци Југославије; да су здравствено способни за војну службу без ограничења; да су најмање 1 (једну) годину у професионалној војној служби.

Посебни услови: да нису старији од 28 година; да имају задњу службену оцену најмање “повољан – врло добар”; да су на задњој провери физичких способности имали најмање врло добру оцену; да су здравствено способни за обављање падобранске службе (по налазу надлежне војнолекарске комисије).

Начин конкурисања:

Кандидати преко својих команди ранга пука-бригаде, њима равним или вишим, подносе молбе за пријем на селективну обуку (ВП 6919 Ниш).

Уз молбу се прилаже: изјава да жели да обавља падобранску службу, извод из матичне књиге рођених, оверени препис задње оцене, биографија, оверен препис задње оцене са провере физичких способности и мишљење команданта ранга пука – бригаде или вишег.

По пристизању молби, њиховом разврставању и селекцији кандидати добијају писани позив преко њихове претпостављене команде, са тачним датумом за упућивање на лекарски преглед за падобранца који се обавља на ИВМ – ВМА Београд (позив представља уједно и упутницу за преглед). Преглед траје 2 (два) дана.

Кандидати који буду здравствено способни за падобранца и који испуњавају услове конкурса долазе на селективну обуку (привремени рад) у ВП 6919 Ниш.

За селективну обуку, која је планирана у периоду од 13. марта до 28. априла 2006, конкурс је отворен до 20. фебруара 2006. Молбе које стигну након тог рока биће разматране за селективну обуку која ће бити организована током маја 2006. године. ■

ВОЈНА ПОШТА 1307, НОВИ САД

Расписује

ОГЛАС

за пријем цивилних лица на службу у Војсци Србије и Црне Горе на одређено време:

– лекар специјалиста интерне медицине, један извршилац;
– лекар специјалиста из анестезиологије са реанимацијом, један извршилац;

– фармацеут, ВСС, један извршилац;

– виши медицински техничар, два извршиоца;

– радник за одржавање чистоће, један извршилац.

Општи услови: да је држављанин СЦГ; да је здравствено способан за службу у ВСЦГ; да није осуђиван за кривично

ВОЈНА ПОШТА 4100, НОВИ САД

Расписује

ОГЛАС

за пријем цивилних лица на службу у Војсци СЦГ на одређено време (девет месеци) и то:

- 1.1. монтер централног грејања (заваривач)
- 2.2. руковалац котлова са ручним ложењем (ложач)

Општи услови:

Да је кандидат држављанин СЦГ, да је здравствено способан за службу у Војсци, да није осуђиван за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци, да се против кандидата не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности, да је регулисао војну обавезу.

Посебни услови:

- 1.1. КВ, металске струке, са положеним испитом заваривача, један извршилац,
- 2.2. КВ, металске струке, са положеним испитом за ручно ложење парних котлова, један извршилац.

Кандидати уз молбу прилажу: биографију, уверење о држављанству, извод из матичне књиге рођених, оверену фотокопију дипломе о завршеној школи, потврду о регулисаној војној обавези, уверење да није осуђиван и да се против њега не води кривични поступак. Лица која имају радно искуство прилажу и потврду о радном стажу и уверење о положеном стручном испиту. У пријави навести контакт телефон.

Пријаве на оглас подносе се у року 15 дана од објављивања огласа, на адресу
ВП 4100 Нови Сад, Београдска 21, Петроварадин.

Непотпуне и неблаговремене молбе неће бити разматране. ■

дело и да се против кандидата не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности

Посебни услови: да кандидати имају адекватну стручну спрему за радно место које се попуњава.

Предвиђен је пробни рад према одредби о служби цивилних лица у ВСЦГ.

Кандидати уз молбу прилажу: биографију, уверење о држављанству, извод из матичне књиге рођених, потврду о регулисању војне обавезе (за мушкарце), оверену фотокопију дипломе о завршеној школи-факултету, уверење да није осуђиван и да се против њега не води кривични поступак, уверење о положеном стручном испиту.

Начин подношења молби:

Молба се подноси Војној пошти 1307 Нови Сад поштом или предаје у канцеларији ВП 1307 Нови Сад до 6. фебруара 2006.

Непотпуне и неблаговремено поднете молбе неће бити разматране. ■

ВОЈНА ПОШТА 2130, БЕОГРАД

Расписује

ОГЛАС

за пријем лица из грађанства на службу у Војсци СЦГ на одређено време до девет месеци и то:

- 3 ВКВ монтер централног грејања – заваривач,
- 1 КВ монтер централног грејања – заваривач,
- 2 ВКВ електромеханичара за аутоматику.

Општи услови: да је кандидат држављанин државне заједнице Србија и Црна Гора, да има одговарајућу стручну спрему, да није осуђиван и да се против њега не води кривични поступак, да је регулисао војну обавезу и да је здравствено способан за рад.

Уз пријаву – молбу подносе се следећа документација: фотокопија дипломе – сведочанства о завршеној школи, извод из матичне књиге рођених, уверење о држављанству СЦГ, уверење да није осуђиван, да није под истрагом, да се против њега не води кривични поступак и доказ о одслужењу војног рока.

Фотокопије докумената морају бити оверене.

Пријава са наведеним документима подноси се Војној пошти 2130 Београд у року од 15 дана од дана објављивања огласа. ■

ОДБРАНА

НАРУЏБЕНИЦА

Претплаћујем се на магазин "Одбрана" за 2006. годину (заокружите)

1. Полугодишња претплата (1. 1. – 30. 6. 2006. године, 12 бројева) – по цени 1.080 динара

2. Годишња претплата (1. 1. – 31.12. 2006. године, 24 броја) – по цени 2.160 динара

Уколико се претплаћујете на већи број примерака, уплатити одговарајућу суму (помножити број примерака са претплатном ценом).

Плаћање унапред на жиро-рачун 840-49849-58.

Наруцбеницу и уплатницу слати на адресу:
НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11002 Београд.

Купац _____

Улица и број _____

Телефон: _____

Место и број поште

Потпис наручиоца

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА
**ИЛИНЧИЋЕВА
АНАЛИЗА**

Гришчук – Звјагинцев
Појковски, 2004.

1.е4 ц5 2.Сф3 Сц6 3.д4 цд4
4.Сд4 г6 5.Сц3 Лг7 6.Ле3 Сф6
7.Лц4 0-0 8.Лб3 е6

Изгледа да је наш репрезентативац велемајстор Златко Илинчић одлучио да пажљиво бира турнире на којима ће наступати, па његово име не налазимо често у штампи. Али, он ради на шаху, а уместо његових резултата налазимо његове анализе партија водећих светских играча. Чини се да се најрадије одлучује да коментарише Сицилијанску одбрану, како је играна и ова партија. И поред рачунара, анализирање партија није лак посао, а Илинчић доказује да је тренутно један од наших најбољих анализатора. Ово је једна од партија у којој преносимо нека његова стручна запажања.

"Уобичајено је 8...дб или одмах 8.Сг4".

9.ф4 Сг4 10.Дг4

Овде наш велемајстор наводи да је последњи потез белог новост

у односу на партију Свидлер – Звјагинцев, играну годину дана раније на овом истом турниру.

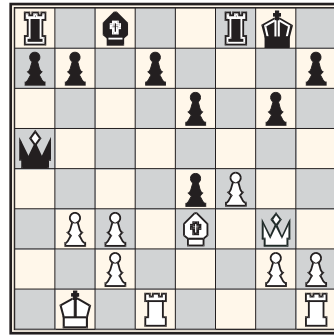
10...Сд4 11.0-0-0 Сб3 12.аб3 Да5 13.Кб1 ф5

"Наравно, опасно би било узети на ц3 због слабости црних поља".

14.Дг5 Лф6 15.Дг3 Лц3

"Познато је да се црнопољац не даје ни под каквим околностима, али пешак је пешак".

16.бц3 фе4

Бели: Кб1, Дг3, Тд1, Тх1, Ле3, б3, ц2, ц3, ф4, г2, х2

Црни: Кг8, Да5, Та8, Тф8, Лц8, а7, б7, д7, е4, е6, г6, х7

17.х4 Дх5 18.Дф2

"Са идејом да отвори г-линију".

18...а5 19.г4 Дб5

"Лоше је узимање на г4 јер даје противнику темпо за напад..."

20.Тд6!

"Веома је важно спречити развој белопољца, па тек онда кренути у напад".

20...а4 21.Тб6 Да5 22.б4 Дд5 23.Де2

"Бели у потпуности држи под контролом целу таблу, а сада се

РЕКЛИ СУ...

Шах је као библиотека, безгранична и загонетна, у којој су скривени изузетни милиони књига, које не личе једна на другу.

Борхес

појавила и претња заробљавања даме".

23...е5

"Једино"

24.х5!

"Време је да се крене не обазирјући се на пешаке".

24...еф4 25.Тд1 ф3 26.Де1 Дф7 27.хг6 хг6 28.Дх4

"И поред освојених пешака, позиција црног је шупља са свих страна и више нема доброг решења".

28...Дх7 29.Дг5 Та6 30.Тдб6 Тб6

31.Лб6 ф2 32.Тг6 Кф7 33.Дф6 Ке8

34.Дд8

1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

ЦИТАТИ

(Као и у политици) и у шаху постоји демонизација противника, а сврха јој је психолошка надмоћ и победа у мечу или на турниру. Разним изјавама, чланцима и исказивањем личне нетрпељивости, противнику се замера штошта и, при томе, вребају његове слабости, које би се, у директном судару, могле вешто искористити. Наравно, могуће је и потцењивање противника, а оно је, често, плод охолости и лоше процене противникове снаге.

(Д. Шаховић: "Судбине на шаховској плочи").

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17					18				19						
20								21			22				
23							24			25					
26			27			28			29				30		
31					32				33						34
35					36						37				
38				39							40				
41							42			43					
44			45				46			47			48		
49						50				51					
52					53				54						
55								56				57			

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА-ВОДОРАВНО: стоперка, пошта, салон, топлија, КФОР, одбити се, алексин, Ош кош, убомак, Пирок, исти, сабаја, ама, Абег, Алкоран, ресе, д, ратит, Сава Милошевић, Ненад Бјелковић, темен, а, Осло, синасек, Рапа, Мома, тарот, илов, огрев, просек, Митја, искрени, ексерана, маца, ортак, ратни, првак, романика.

ВОДОРАВНО:

17. Ситна риба уз помоћ које се лове веће, 18. Популарна глумица и певачица, Џенифер, 19. Стадион Црвене звезде, 20. Свирач у окарину, 21. Блато, кал, 22. Занатлија који се бави кречењем, 23. Дотирање, достављање новчане помоћи, 24. Трка у природи, 25. Италијански облик имена Томас, 26. Гле, ево, 27. Грчко слово, 28. Мера за тежину, 29. Овог тренутка, сад, 30. Академија наука (скр.), 31. Простор за чување сена и сламе од стоке (мн.), 32. Село код Шапца, 33. Упредена вата и слично, 35. Не плашити се, имати храбрости, 36. Холивудска филмска звезда, 37. Име сликара Акопјана, 38. Мушко име, Исаило одмила, 39. Игра картама, 40. Немачка књижевница, Марија, 41. Гонич камила, 42. Сурла, 43. Бренд козметичких препарата, 44. Иницијали сликарке Ивањицки, 45. Светски позната манекенка, 46. Мушко име, Стојадин од мила, 47. Ономатопеја звука трубе, 48. Име Хиروبумија, оснивача модерног Јапана, 49. Истрошен (о зубима), 50. Кокошији "производ" (мн.), 51. Прошлог пролећа исте године, 52. Област у Јужноафричкој републици, 53. Држава у Јужној Америци, 54. Зналац екологије, 55. Врста бензинског мотора, 56. Шаргарепа, 57. Италијански песник, Вићенцо.

УСПРАВНО:

1. Прописана правила, норме, 2. Рат који се води економским средствима, 3. База података (у информатици), 4. Ужичанин, 5. Радници у каменолому, 6. Лисица одмила, 7. Инсект сличан пчели, 8. Символ платине, 9. Велика зграда, 10. Изабрана лепотица, 11. Иницијали глумца Берчека, 12. Овамо, амодер, 13. Кидати у комаде, 14. Аждаја, неман, 15. Незаконит поступак, 16. Јеврејско мушко име, 18. Кончићи, 19. Ломљава, крш, 21. Мерило, систем вредности, 22. Река и депарتمان у Француској, 24. Легенда женског тениса, Штефи, 25. Избављење, спасење, 27. Учење атомиста, 28. Мерилин драги из епске поезије, 29. Мудро, паметно, 30. Алкалоид из биље броћ, 32. Планета Сунчевог система, 33. Мушко име, Ратко, Раде, 34. Пакосни поступци, 36. Боје мора или неба, 37. Смучарска дисциплина, 39. Макар мало, иоле, 40. Бивши холандски фудбалер, Руд, 41. Прозорско стакло, 42. Поклон, 43. Град у Француској, 45. Ево, ено, 46. Узрочна свеза, 47. Полу-квалификован (скр.), 48. Ја (лат.), 50. Ауто-ознака за Пожаревац, 51. Иницијали режисера Кустирице.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
Програм PRISMA

Зато што је
будућност
важна!

Дирекција
за преквалификацију
Београд
Кнеза Милоша 33
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд

Централни Дом ВСЦГ
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Ниш

Клуб ВСЦГ
Синђелићев трг бб
018/ 522-892

Нови Сад

Футошка 26
021/ 528-440

Подгорица

Клуб ВСЦГ
V Пролетерске
бригаде 4
081/ 244-770

Program PRISMA
Centar za obuku Beograd
Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

Јове Илића 154, 11040 Београд
011/ 3950-891; www.prisma.fon.bg.ac.yu
e-mail: prisma@fon.bg.ac.yu

Центар за обуку Ниш
Програм ПРИСМА
Машински факултет Ниш

Александра Медведева 14, 18000 Ниш
018/ 500-661; www.prisma.masfak.ni.ac.yu
e-mail: prisma@masfak.ni.ac.yu

